

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

Humánně-geografická charakteristika Íránu – aplikace ve výuce zeměpisu

Diplomová práce

Studijní program:

N7503 Učitelství pro základní školy

Studijní obory:

Učitelství zeměpisu pro 2. stupeň základní školy

Učitelství občanské výchovy pro 2. stupeň základní školy

Autor práce:

Bc. Michaela Šindelková

Vedoucí práce:

RNDr. Artur Boháč, Ph.D.

Katedra geografie

Zadání diplomové práce

Humánně-geografická charakteristika Íránu – aplikace ve výuce zeměpisu

Jméno a příjmení: Bc. Michaela Šindelková
Osobní číslo: P18000598
Studijní program: N7503 Učitelství pro základní školy
Studijní obory: Učitelství zeměpisu pro 2. stupeň základní školy
Učitelství občanské výchovy pro 2. stupeň základní školy
Zadávající katedra: Katedra geografie
Akademický rok: 2019/2020

Zásady pro vypracování:

Práce bude rozdělena na 2 celky: teoretická část – ta se bude věnovat konkrétním geografickým tématům a pedagogickým zásadám a praktická část – bude obsahovat vypracované výukové hodiny včetně podkladů a doplňujících informací k výuce.

1. Rešerše literatury
2. Návrh výukové hodiny
3. Návrh výukových materiálů
4. Realizace a vyhodnocení výukové hodiny

Rozsah grafických prací: dle potřeby
Rozsah pracovní zprávy: 60 stran
Forma zpracování práce: tištěná
Jazyk práce: Čeština

Seznam odborné literatury:

HERINK, J., VALENTA V., 2004. Současný svět: učebnice zeměpisu pro základní školy a víceletá gymnázia pro 8. nebo 9. ročník: základy společenského, hospodářského a politického zeměpisu, lidé a příroda – životní prostředí. 2., rozš. a upr. vyd. Praha: Nakladatelství České geografické společnosti, ISBN 80-86034-62-3.

HNIZDO, B., 1995. Mezinárodní perspektivy politických regionu. Praha: ISE-Institut pro stredoevropskou kulturu a politiku, ISBN 80-85241-95-1.

CHALUPA, P., HÜBELOVÁ D., 2016. Zeměpis. 5., aktualizované vydání. Brno: Nová škola, Duhová řada. ISBN 9788072897711.

KOKAISL, P., 2009. Geografie náboženství. V Praze: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta. ISBN 9788021319356.

RIEGL, M., 2013. Proměny politické mapy po roce 1945. Praha: Grada, Politologie (Grada). ISBN 978-80-247-4111-6.

WAISOVÁ, Š., 2007. Atlas mezinárodních vztahů: prostor a politika po skončení studené války. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, ISBN 9788073800154.

Vedoucí práce: RNDr. Artur Boháč, Ph.D.
Katedra geografie

Datum zadání práce: 5. listopadu 2019
Předpokládaný termín odevzdání: 30. dubna 2020

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

L.S.

doc. RNDr. Kamil Zágoršek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 5. listopadu 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má diplomová práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

2. října 2020

Bc. Michaela Šindelková

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala vedoucímu mé diplomové práce RNDr. Arturu Boháčovi, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a především za jeho vstřícnost a ochotu.

Anotace

Předmětem diplomové práce je transfer humánně-geografické charakteristiky Íránu do školského prostředí pro žáky druhých stupňů základních škol. Práce je rozdělena na dva celky, a to na teoretickou část – ta se věnuje konkrétním geografickým tématům a pedagogickým zásadám, a na praktickou část – ta obsahuje vypracované výukové hodiny včetně podkladů a doplňujících informací k samotné výuce tematického celku zaměřeného na Írán. Zaměření praktické části je spíše na záležitosti humánní geografie, jelikož tematický celek je zaměřen na vnitřní a vnější politiku Íránu a na probíhající konflikty v souvislosti s Íránem.

Klíčová slova: Írán, pedagogika, mezinárodní konflikty, politika, vyučování, základní škola, modelové hodiny, tematický celek, mezinárodní vztahy, kultura

Annotation

The subject of the thesis is the transfer of Iran's human-geographical characteristics into a school environment for elementary school pupils. The thesis is divided into two units, the theoretical part – this is devoted to specific geographic topics and pedagogical principles, and the practical part – this includes developed lectures including background and additional information relating to teaching of thematic unit focused on Iran. The focus of the practical part is on the field of human geography because the thematic unit is focused on Iran's internal and external policies and on ongoing conflicts connected with Iran.

Key words: Iran, pedagogy, international conflicts, politics, teaching, elementary school, model classes, thematic unit, international relations, culture

Obsah

Úvod	10
TEORETICKÁ ČÁST	12
1 Proč se zaobírat Íránem?	12
2 Charakteristika země	18
2.1 Demografické údaje	22
3 Fyzická geografie	25
4 Hospodářství.....	29
5 Historie.....	32
6 Kultura.....	37
6.1 Historické mýty a legendy	39
6.2 Rituály, svátky, dnešní způsob života a vzdělání	40
6.3 Architektura, řemesla, hudba, literatura a tisk	45
6.4 Gastronomie.....	50
7 Politika	53
7.1 Jaderný program a ropný průmysl	55
7.2 Politický systém	57
7.3 Česko-iránské vztahy	59
7.4 Americko-iránské vztahy.....	62
7.5 Rusko-iránské vztahy.....	64
7.6 Vztahy Íránu s ostatními zeměmi	65
PRAKTICKÁ ČÁST - METODIKA	68
8 Zařazení tématu na 2. stupni ZŠ	68
8.1 Pojmy.....	70

8.1.1	RVP ZV	70
8.1.2	Vzdělávací oblast.....	70
8.1.3	Očekávané výstupy	70
8.1.4	ŠVP	71
8.1.5	Klíčové kompetence	71
9	Tematický plán na měsíc.....	72
9.1	Časový hodinový plán na měsíc:	72
9.2	Tematický podcelek – Konflikty v Asii	73
9.3	Výstupy z hodiny zaměřené na Írán.....	75
9.4	Klíčové kompetence	76
9.5	Mezipředmětové vztahy	77
10	Modelové hodiny	78
10.1	Modelová hodina č. 1.....	78
10.2	Modelová hodina č. 2.....	80
11	Posouzení informací o Íránu z vybraných učebnic.....	82
12	Vyhodnocení modelových hodin.....	85
12.1	Reflexe uskutečněných modelových hodin.....	86
	Závěr	90
	Zdroje.....	92
	Seznam příloh.....	98

Úvod

Při pohledu na toto téma může vyvstat na mysli čtenáře jednoduchá otázka: Proč se zabírat konkrétně Íránem na základní škole? Na tuto otázku lze odpovědět zcela jednoduchou odpovědí. Toto téma je nejen pro žáky aktuální, zajímavé, a když se jim správně generalizuje, tak se jedná o obohacující téma. Žáci si na příkladu Íránu lépe osvojí požadované výstupy a pochopí aktuální makroregionální, částečně pak světové dění, jelikož úkolem kvalitního pedagoga zeměpisu je reflektovat aktuální mezinárodní situaci ve světě, protože žáci sami se v přemíře informací mohou ztratit.

Írán jako nastupující velmoc je dobrý příklad, jak vysvětlit žákům téma konfliktů různého typu a hierarchické úrovně. Íránská problematika nás dovede také k existenci a fungování mezinárodních organizací zaměřených na monitorování stavu svobody a bezpečnosti ve světě, přičemž využití jejich poznatků ve výuce není obvyklé. V Íránu lze najít jak konflikty minulé, uzavřené, tak i konflikty aktuální. Lze zde žákům vysvětlit různé druhy konfliktů na konkrétních případech, a ukázat jim, jak mohou ovlivnit i celý makroregion, případně zbytek světa. Proč dále pracovat zrovna se státem Írán? Protože se v jeho případě jedná o zcela odlišné státní zřízení a jiný způsob života tamních lidí oproti našemu stylu života. Jde o zemi, která je v kontrastu s Českou republikou svou historií, náboženstvím, státním zřízením, politickou situací a dalšími hodnotami. Přes zmíněnou výraznou odlišnost nelze nevidět, že se svět globalizuje a že se kultury prolínají, především v souvislosti s migrací. Dnešní Evropa je cílem mnoha imigrantů právě z Blízkého a Středního východu.

Žáci můžou díky zmíněné odlišnosti porovnávat, přičemž se pokusí být co nejvíce nestranní, ačkoli víme, že je to ve společenských vědách nedosažitelným ideálem. Žáci budou také obohaceni o získání nových dovedností, a to je práce se speciálními druhy tematických map, jako jsou mapy od Freedom House (2019) a Economist Intelligence Unit (2019), kde budou žáci pracovat s mapami, zejména kartogramy, zaměřenými na bezpečnost, míru svobodu atd. Další dovedností bude, že žáci se naučí pracovat s informacemi, které jsou sdělovány médii a dokáží alespoň rámcově posoudit jejich relevanci a pravdivost.

Práce bude sestávat ze dvou částí, z části teoretické a praktické. Cílem první, teoretické části je představit Írán jako svébytný celek, jako stát s jeho podstatnými charakteristikami. Jejich znalost a správné pochopení nám umožní učinit si realistický

(nezkreslený) obraz této pro Středoevropana v mnoha ohledech abstraktní země. V praktické části se bude práce zabývat výukou daného tématu a transformací teoretické části do té praktické. Bude zde představen konkrétněji tematický celek a měsíční plán, který bude v souladu s RVP ZV. Dále zde budou také zpracovány modelové hodiny, které se budou zabývat samotnou výukou tématu Íránu. Obsahem praktické části budou doporučení pro pedagogy ve formě porovnání učebnic, které se tímto tématem zabývají či ho zmiňují.

Základním zdrojem pro praktickou část bude Rámcový vzdělávací program pro vzdělávání (2013), který je závazný pro veškeré školy a je výchozím bodem pro výuku. Pro teoretickou část bude základní kniha od autora Michaela Axwortha Dějiny Íránu: říše ducha - od Zarathuštry po současnost, z roku 2014, kde budou čerpány základní historické milníky Íránu. Dále bude použita jako zdroj kniha od Zdeňka Cvrkala Írán – stručná historie státu, z roku 2007. Zdrojem pro tuto diplomovou práci budou i statistiky ze Statistical Centre of Iran z roku 2016, nebo informace z map organizací Freedom House a Economist Intelligence Unit.

Tato diplomová práce volně navazuje na bakalářskou práci Postavení křesťanů v Íránu, obhájenou na Katedře geografie Technické univerzity v Liberci v roce 2018, ze které bude zčásti čerpáno a některé texty budou více rozvětveny a obohaceny o konkrétnější detaily a podrobnosti.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Proč se zaobírat Íránem?

Írán je odborníky na mezinárodní politiku vnímán a označován jako nastupující světová velmoc, což lze doložit nespočet vzniklými odbornými publikacemi a konaných akcí na toto téma. Ze spousty odborných textů a odborných akcí lze pro ilustraci uvést knihu Roberta Baera *Jak naložit s ďáblem – íránská velmoc na vzestupu* z roku 2010 či moderované debaty Francouzského institutu v Praze *Írán jako regionální velmoc* z prosince roku 2019. V mediálních sděleních je Írán poměrně často zmiňován. Přesto není obvyklé, aby se mu při výuce na základní škole věnovala výraznější pozornost přesahující jednotky minut. Pokud je již věnován větší prostor makroregionu Blízkého či Středního východu, obvykle jde o zaměření na Izrael a Palestinu.

Írán je státem, který v posledních letech vstupuje na pole politického světového dění, avšak v nepříliš pozitivním světle. Zde je otázkou, zda vlastní vinou, nebo vinou převažujícího zpravodajského diskurzu. Kauzy a konflikty probíhající na světové politické úrovni jsou zabarveny negativně a mají taktéž negativní dopad na osoby žijící na území Íránu, ale i na Íránce mimo něj. Írán je však také zemí, která v rámci cestovního ruchu disponuje kulturními a přírodními atraktivitami, které může nabídnout turistům. V případě návštěvy Íránu za jakýmkoliv účelem je potřeba vzít v úvahu mnoho zvyklostí a fenoménů, což je důležité pro naše náš bezproblémový pobyt. Kromě kulturních záležitostí jsou důležitými faktory: režim státu, bezpečnost uvnitř státu a míra svobody ve státě. Tyto faktory utváří základní charakteristiku dané země a následné vnímání státu ostatními státy ve světě.

Economist Intelligence Unit je organizace, která se zabývá výpočtem indexu demokracie jednotlivých států světa. Každý rok vydává tato organizace tematickou mapu (viz příloha č. 7), kde mapuje stav demokracie pro 165 nezávislých států na světě. V roce 2019 tato organizace vydala stav demokracie již podvanácté. Organizace stanovila pět kategorií, podle kterých posuzuje stav demokracie. Kategorie pro hodnocení a posouzení stavu demokracie v jednotlivých státech jsou: 1. volební proces a pluralismus, 2. občanská svoboda, 3. fungování vlády, 4. politická účast, 5. politická kultura. Podle těchto kategorií a ukazatelů je pak každý stát hodnocen a zařazen do jednoho ze 4 typů režimů, kterými jsou 1. plná demokracie, 2. vadná

demokracie 3. hybridní režim a 4. autoritativní režim (Economist Intelligence Unit 2019).

Jednotlivé režimy jsou klasifikovány na bodové škále od 0 do 10, kdy nejpřísnější a nejtvrdší režim má hodnotu 0 a nejvolnější režim, tedy plná demokracie, má hodnotu 10. Podle této organizace Írán spadá do autoritativního režimu, který je hodnocen body 0-4. Avšak celá kategorie, avšak (autoritativní režim) má tři podkategorie, které jsou ohodnoceny škálou 0-2,0 nejpřísnější, druhá nejpřísnější podkategorie je 2,0 do 3,0 a třetí podkategorie je od 3,0 do 4,0. Írán spadá do třetí podkategorie, tudíž je ohodnocen body 2,0-3,0, což znamená, že se nejedná o stát, který by měl nejpřísnější režim, ale už jsou zde vidět určité odlišnosti a odchylky a méně přísný přístup ze strany vedení státu vůči lidem v porovnání s těmi nejpřísnějšími vedeními autoritativního režimu státu. Mezi státy s nejpřísnějším autoritativním režimem, tedy s body od 0 do 2,0, se řadí například Saudská Arábie, Kongo a Severní Korea. Do kategorie, ve které je Írán, se také patří například Čína, Kazachstán, Bělorusko či Venezuela (Economist Intelligence Unit 2019). Je pozoruhodné, že Írán udržuje nadstandardní vztahy právě s dalšími státy s přísným autoritativním režimem (např. Čína, Venezuela, Severní Korea).

Od roku 2015 je Írán stále ve stejné podkategorii, má stabilní status. Za tento status může být částečně odpovědný aktuální prezident Hasan Rúhání. Podle organizace byl íránský autoritativní režim nejbenevolentnější v roce 2006, kdy zřejmě doznávaly reformy provedené vládou prezidenta Muhammada Chátamího, který prosazoval pozvolnou liberalizaci, svobodu slova a zlepšoval vztahy se zahraničím, kdy tímto autoritativní režim obohacoval o prvky demokracie a zlepšil tím tak index demokracie ve státě i celkový obraz země ve světě. O dva roky později ztratil režim dosavadní hodnocení a jejich bodové skóre zaznamenalo propad, kdy důvodem bylo počínání prezidenta Mahmúda Ahmadínežáda, za nějž se vztahy se zahraničím, zejména Západem, zhoršily. Následně roku 2010 zaznamenal režim další bodový pokles k přísnější formě režimu a tento režim byl na stupnici ohodnocen na 1,94, čímž Írán sestoupil z druhé podkategorie do první, nejpřísnější formy autoritativního režimu, která je hodnocena v bodovém rozpětí 0-2,0. Od roku 2006, kdy bodové hodnocení indexu demokracie bylo v Íránu 2,93, zažil Írán hluboký propad na hodnotu 1,94. Tento stav byl zapříčiněn neúspěchem reformního prezidentského kandidáta Hosejna Músáviho. Músávi sliboval v předvolební kampani zlepšení mezinárodních vztahů země a ostře

kritizoval prezidenta Mahmúda Ahmadínežáda za to, že zvyšuje napětí mezi Íránem a Spojenými státy americkými a Izraelem. Ve volbách v roce 2009 však Hosejn Músávi prohrál a prezidentský post obhájil Mahmúd Ahmadínežád, kterému tímto vítězstvím posílilo sebevědomí, a tak nastolil v Íránu přísný tradiční režim, kdy zakázal například veškerou západní hudbu, jelikož byla z jeho pohledu nemorální. Důležité jsou samotné Ahmadínežádovy výroky, které popírají holocaust. Neméně kontroverzní je výrok, kde zpochybňuje právo Izraele na jeho existenci. Tyto výroky zhoršovaly vztah Íránu se zahraničím a země se začala stahovat dovnitř (Švamberk 2010 in Šindelková 2018). V tomto stavu s menšími desetinnými odchylkami vydržel režim až do roku 2015, kdy se uskutečnily prezidentské volby a do Íránu se opět vrátila určitá benevolence, která je reprezentována prezidentem Hasanem Rúháním. Ten se prezentuje jako reformista, a tak díky němu režim změnil hodnotu na 2,16. Další rok hodnota stoupla na 2,34, avšak nedosáhla původní hodnoty z roku 2006. Z toho vyplývá, že dnešní aktuální režim je přísnější a autokratičtější, než byl v roce 2006. Příčinou je změna duchovních vůdců a prezidentů, kteří stojí v čele Íránu a mají vliv na to, jakým směrem se bude stát ubírat. Každý představitel má zčásti jiné ideje a názory, tudíž se i hodnota autokratického režimu mění podle toho, kdo se podílí na vedení státu.

Organizací, která se zabývá obdobným tématem jako Economist Intelligence Unit, je Freedom House. Tato organizace se zabývá hodnocením svobod ve světě, což znamená, že se zkoumá, do jaké míry jsou občané daného státu svobodní, a do jaké míry jsou jim jejich svobody přiznávány.

Freedom House se také jako Economist Intelligence Unit v podstatě specializuje na analýzu stavu demokracie ve světě, avšak výsledky prezentuje jako míru svobody. Hodnotící škálu má Freedom House také odlišnou. Co mají obě organizace společné, je to, že Freedom House stejně jako Economist Intelligence Unit každý rok aktualizuje nově získaná data a výsledky prezentuje. Freedom House ze získaných dat vytváří statistiky a tematickou mapu občanských práv a svobod v zemích světa (příloha č. 5). Ty jsou nazvané Svoboda ve světě, v angličtině Freedom in the World (Boháč 2014, str. 34 in Šindelková 2018).

Míra svobody ve světě je rozdělena do 3 kategorií – svobodná, částečně svobodná a nesvobodná. Bodová škála pro hodnocení jednotlivých států je od 0 do 100 bodů, přičemž 0 značí nejméně svobodný stát a 100 bodů značí nejvíce svobodný stát. Podle této organizace se Írán řadí v míře svobody do kategorie: nesvobodný stát. Jeho celkové

bodové ohodnocení je 18 bodů ze 100 (Freedom House 2019). Toto bodové ohodnocení a zařazení do této kategorie má svoji příčinu. Příčinou je, že v Íránu se volby konají pravidelně, avšak jejich úskalí je, že nedosahují demokratických standardů, které jsou charakteristické pro demokratické režimy. U Íránu se objevují obvinění z volebních machinací. Nejznámějším případem byly prezidentské volby v roce 2009, kdy Músávi obvinil Ahmadínežádův režim z volebních podvodů, což vedlo k masovým protestům známým jako Zelená revoluce. Dalším faktorem, kvůli kterému volby nedosahují demokratickým faktorům, je, že tamní vláda diskvalifikuje a eliminuje kandidáty, kteří jsou v rozporu s vládou kleriků či nejsou dostatečně loajální k náboženskému zřízení. Hlavní moc ve státě je pod kontrolou nejvyššího duchovního v Íránu. Ten má moc nad určitými institucemi, jako jsou soudnictví a bezpečnostní síly. Moc nad těmito dvěma institucemi je klíčová, protože hraje zásadní roli v případě potlačování nesouhlasu mezi občany či při dalším potlačování občanských svobod a práv (Freedom House 2019). Z těchto důvodů je Írán hodnocen jako země, kde občané mají velmi nízkou míru svobody. Navíc je doživotně sloužící nejvyšší duchovní mnohem stabilnější politickou postavou než prezident, který je volen na čtyřleté období.

Organizace Freedom House dále ještě u jednotlivých států vytváří hodnocení volnosti, a to v kategoriích: celkové, politické a občanské volnosti. Toto hodnocení má jinou hodnotící škálu. Tyto kategorie se hodnotí na stupnici od 1 do 7, kdy 1 znamená nejvíce svobodná a 7 nejméně svobodná. Ve všech tří kategoriích má Írán hodnocení 6 ze 7, což znamená, že mu chybí pouze jeden bod, aby byl nejméně svobodnou zemí na světě. Organizace Freedom House uvádí výsledky hodnocení a také odůvodnění těchto závěrů a podkládá to důkazy získanými během analýz, z nichž vychází toto hodnocení. Organizace uvádí, že příčinou bylo tvrdé potlačení protestů, které se konaly proti vládě, proti korupci a zhoršující se ekonomice státu, kdy bylo zadrženo okolo 4 900 osob a 21 osob bylo zabito. Protesty se konaly na konci roku 2017 a skončily v lednu roku 2018. Další příčinou byl zákaz mobilní aplikace Telegram, kterou užívala více než polovina populace občanů. Organizace uvádí další kauzu napomáhající ke zhoršení míry svobody v Íránu, a to kauzu ohledně zatčení právničky a bojovnice za lidská práva Nasrín Sotúde v červnu roku 2018. Právnička zastupovala a obhajovala ženy, které byly zadrženy za protesty proti povinnému nošení hidžábu. Po zatčení byla obviněna za vedení propagandy proti státu. Tyto všechny důvody vedly k hodnocení

země jako nesvobodné s minimální mírou svobody pro občany státu (Freedom House 2019).

V porovnání s ostatními zeměmi je Írán lépe hodnocen než například Čína, která získala pouze 11 bodů ze 100. Další zemí, která je hůře hodnocena než Írán, je Libye s 9 body. O něco lépe je hodnoceno Rusko, které získalo 20 bodů ze 100, což je jenom o dva body více než získal Írán, a je tedy také zařazeno mezi státy nesvobodné.

Obě tyto organizace jsou celosvětově uznávané a na jejich analýze se podílí mnoho odborníků. Výsledky, které prezentují, jsou vždy doloženy konkrétními důvody. Informace podávané těmito organizacemi jsou poměrně relevantní, jelikož jsou přesně stanovena kritéria, podle kterých se hodnotí. Obě organizace mají sídla v západní civilizaci, Freedom House sídlí ve Spojených státech amerických a Economist Intelligence Unit sídlí ve Spojeném království Velké Británie a Severního Irska, což může vést k jejich kritice z hlediska jednostranného pohledu na problematiku lidských práv ad.

Další faktor, který má vliv na celosvětové vnímání daného státu, je bezpečnost. Lidé mají možnost se o bezpečnosti daného státu dozvědět od organizace International SOS, která se zabývá cestovními riziky. Organizace International SOS se rovněž zabývá vzděláváním o cestovních rizicích a bezpečnosti pro lidi a zaměstnance různých firem a hlavně pro ženy, které si v mnoha případech neuvědomují rizika cestování například na Blízký východ. Odborníci této organizace se starají o proškolení lidí a jejich maximální ochranu při cestování do zahraničí. Organizace se prezentuje jako poradní se zaměřením na preventivní program a na prevenci ochrany zdraví a bezpečnosti při cestování. Jejich služby jsou poskytovány 24 hodin 7 dní v týdnu (International SOS 2019).

Organizace každý rok vydává aktualizované mapy (viz příloha č. 6), které se zabývají otázkou, jaká je úroveň bezpečnosti v různých státech a jaká je úroveň zdravotních rizik. Mapa bezpečnosti vyobrazuje hodnocení rizik v oblasti cestovního ruchu a vyhodnocuje tak hrozbu, které je vystaven cestující v daném státu. Hodnocení cestovní bezpečnosti je vytvořeno na základě různých faktorů, kterými jsou: násilí, drobný zločin, terorismus, sociální nepokoje, povstání, protesty a politické násilí. Toto jsou hlavní faktory, na jejichž základě se vytváří hodnocení dané země, avšak do hodnocení se promítají i dílčí faktory. Dílčími faktory jsou: dopravní infrastruktura, stav průmyslu, schopnost pohotové reakce bezpečnostních a pohotovostních služeb

či přírodní katastrofy. Jsou-li tyto dílčí faktory natolik významné, že ohrožují bezpečnost cestujících, berou se v potaz a podílí se na hodnocení. Hodnocení je rozděleno do 5 kategorií – zanedbatelné bezpečnostní riziko cesty, nízké bezpečnostní riziko cestování, střední bezpečnostní riziko cestování, vysoké bezpečnostní riziko cestování, extrémní bezpečnostní riziko cestování (International SOS 2019).

Příkladem v první kategorii jsou státy Norsko a Island. V druhé kategorii jsou Španělsko, Austrálie, Čína a mnoho dalších. Ve třetí kategorii se nalézají státy například Rusko, Brazílie či Írán. V kategorii vysokého bezpečnostního rizika cestování se nachází například Egypt, Pákistán a části Mexika. A poslední kategorií je extrémní bezpečnostní riziko cestování, kam například patří Irák, Somálsko, Libye nebo Mali.

Írán je vyhodnocen vzhledem k bezpečnosti jako stát se středním bezpečnostním rizikem cestování, to znamená, že v tomto státě byla nalezena určitá rizika, která ovlivňují bezpečnost cestujících a která je mohou ovlivnit a mít na jejich bezpečnost negativní vliv. Mezi rizika, která byla u této kategorii státu vymezena, jsou pravidelně se vyskytující politické nepokoje, násilné protesty, demonstrace, povstání a zřídka teroristické činy. Cestující tak mohou čelit rizikům rasového či náboženského násilí nebo se také mohou stát oběťmi násilného zločinu. Další vliv má také mezinárodní situace, která může negativně narušit cestování.

Toto vše dohromady vytváří obrázek daného státu, který má vliv na jednání a rozhodování lidí v oblasti vycestování do těchto zemí. Také se takto skládá celkový obraz, imaginace o daném státu. V případě Íránu se jedná o negativní obraz, který se celosvětově šíří a který ovlivňuje cestovní ruch, rozvoj a vztahy této země.

2 Charakteristika země

Írán lze označit za islámskou zemi i islámský stát. Označení islámská země nesou země, kde je převládajícím náboženstvím ve společnosti islám. V některých případech se lze setkat s termínem islámský stát, avšak toto označení má jiný charakter a význam než termín islámská země, protože termín islámský stát je charakteristický svojí ideou islámu jako státního náboženství a vychází z dávné tradice chalífátů. Islámské státy se vyznačují tím, že vnitřní politický život se řídí podle systému právních předpisů šaría, která je státem nařízená a má přímý vliv na občany státu (Boháč 2014, str. 16-17 in Šindelková 2018). Šaría jsou náboženské předpisy, které vycházejí z Boží vůle a podle kterých se může a nemusí řídit společenský život v muslimské společnosti, avšak v islámských státech jsou tyto předpisy uzákoněny a jejich dodržování je tedy vymahatelné. Šaría má tedy dvě podoby, a to náboženskou a právní. Náboženská podoba platí pro všechny šiitské muslimy na světě a je vyžadováno její dodržování v každé situaci. Druhá podoba je právní neboli náboženská podoba šarii upravená do zákonů země, kdy její dodržování je vynutitelné a její nedodržování lze potrestat soudně sankcí (islamskavyzva.com 2017 in Šindelková 2018). V dnešním světě má pojem islámský stát dvojitý význam, přičemž se vytrácí původní význam tohoto pojmu a je nahrazován novým negativním výkladem. První výklad tohoto pojmu je vysvětlen výše (viz první odstavec) a druhý význam je spojen s teroristickou organizací, která si říká Islámský stát (jiné označení Daeš).

Islámskými zeměmi jsou například Albánie, Indonésie, Kazachstán či Turecko, celkově je takovýchto zemí 57. Islámské země jsou sdruženy do OIC (blíže na straně 21). Islámskými státy, které mají v oficiálním názvu státu adjektivum islámský a v nichž naprosto dominuje islámská legislativa i zvyklosti, jsou: Írán, Afghánistán, Mauritánie, Pákistán a Saúdská Arábie. Dále ještě existují státy, v nichž je islám státním náboženstvím, tzn. primát islámu je zakotven v ústavě těchto států (např. Alžírsko, Bangladéš, Irák, Jordánsko). Takové zakotvení může mít obrovský vliv na život ve státě (Somálsko), nebo nemusí (Jordánsko). Rovněž se můžeme setkat s termínem islámská teokracie. Ten předpokládá silný průnik náboženství do politiky. Flagrantním příkladem teokracie je v dnešní době právě Írán, nicméně jako teokracie jsou mnohdy uváděny státy jako Afghánistán, Jemen, Mauritánie, Súdán a Saúdská Arábie.

Dominantním náboženstvím v Íránu je islám. Islám je, co do počtu vyznavačů, druhým nejrozšířenějším náboženstvím hned po křesťanství a zároveň se jedná o nejmladší ze všech monoteistických náboženských systémů. Samotný islám se dělí na dvě frakce, a to na sunnitský a šíitský. Toto rozdělení vzniklo po úmrtí proroka Mohameda, kdy nastaly mezi věřícími rozpory ohledně nástupnictví na jeho místo vůdce celé muslimské obce. Prorok Mohamed je ústřední postava při zrodu islámu, jelikož se mu zjevil archanděl Gabriel, který po něm požadoval, aby šířil jeho slova a zvěstoval o samotném zjevení. Toto učení Mohamed předával stoupencům ústně, až později bylo toto učení sepsáno v ucelený soubor, dnes známý jako nejposvátnější kniha muslimů Korán.

Největší počet vyznavačů je v sunnitské frakci, který tvoří dohromady tři čtvrtiny z celkového počtu vyznavačů islámu. Zbylou jednu třetinu tvoří šíitská frakce. Sunnitská frakce nese své označení od výrazu sunna, což dle překladu znamená tradice. *„Ti, kdo se později stali sunnity, po smrti Proroka tvrdili, že jeho následník má být vyvolen v souladu s arabskou kmenovou tradicí. Oni sami se považují za muslimské pravověrce.“* (Marshall 2018, str. 153) Sunnité tvrdí, že následník nemusí být rodovým příslušníkem proroka Mohameda. Šíitská frakce však s tímto druhem nástupnictví nesouhlasí, a tvrdí, že nástupcem, by měl být nejbližší rodový příslušník. Svě označení odvozují od slova šía. *„Slovo „šía“ pochází z výrazu „ší’at Alí“, doslova „Alího strana“, což odkazuje k zeti proroka Mohameda.“* (Marshall 2018, str. 153)

Islám přichází myšlenkou, že svět byl stvořen za účelem, aby sloužil člověku a člověk tak může využívat vše na světě, protože Alláh stvořil svět pro potřebu člověka, avšak vše, co se na světě děje, se děje z vůle Alláha, proto bychom mu měli být vděční. Tato myšlenka je zcela opačná, než mají ostatní monoteistické náboženství (křesťanství a judaismus), jelikož u těch má člověk sloužit Bohu, a vše co dělá, dělá pro potěchu Boha, kdy jejich cílem je, vést spořádaný život bez hříchu a připojit se k Bohu.

Hlavní součástí islámské víry je pět pilířů islámu, což jsou nejdůležitější pravidla, která musí každý muslim dodržovat. Prvním pilířem je vyznání víry, šaháda. Druhým pilířem je modlitba neboli salát a modlit se musí 5x denně na čistém místě za předpokladu, že i sami jsou čistí. Třetím pilířem je almužna, jiným slovem zakát, a je povinná pro všechny muslimy, kdy na konci každého roku musí odvést náboženskou daň, která je následně poskytována chudým. Čtvrtým pilířem je postění se neboli saum. Půst je držen po dobu měsíce ramadán, což je zhruba 30 dnů a jehož hlavním účelem je

pozvednout duchovní a mravní života věřícího. Posledním pilířem, pátým, je velká pouť nazývaná hadždž, kterou každý muslim musí minimálně jednou za život uskutečnit a dojít až do posvátné Mekky (Waldenfels 2017 in Šindelková 2018).

I přes to se lze setkat v Íránu s jinými náboženstvími, jako třeba s křesťanstvím. Křesťané a jiné náboženské skupiny žijí v Íránu jako menšiny, které jsou de facto podřízené majoritní společnosti a řídí se přísnými pravidly. Náboženské menšiny jsou v některých případech ze strany státu tolerované a umožňují fungování jejich náboženských aktivit. Nicméně tyto menšiny nesmí konkurovat islámskému vyznání a provádět misionářskou činnost. Některé křesťanské církve jsou v Íránu považované za nelegální a jejich činnost je udržována v ilegalitě. Těmto církvím se říká tzv. podzemní církve, jelikož jejich činnost je přísně utajována, z důvodu, že vyznavačům hrozí přísné tresty. Náboženské menšiny v Íránu obvykle žijí rozptýleně, což dokumentuje např. mapa rozmístění křesťanů v zemi, viz příloha č VIII.

Muslimové vytvořili vlastní politickou mezivládní organizaci, která se nazývá OIC neboli Organization of Islamic Cooperation, do češtiny přeloženo jako Organizace islámské spolupráce (Boháč 2014, str. 16 in Šindelková 2018). Založena byla v roce 1971 pod názvem Organizace islámské konference a je v ní zapojeno 57 islámských zemí s muslimskou většinou nebo relativním počtem většině se blížícím. Hlavním cílem této organizace a účelem, za kterým byla vytvořena, je upevňovat hospodářskou, ale i sociální, kulturní a vědeckou spolupráci. Organizace podporuje boj muslimských národů za nezávislost a národnostní práva v rámci členských států (Matlovič 2001, str. 158 in Šindelková 2018).

Co se týče formy vlády, Írán je teokratická republika, kde hlavní, dominantní postavení má islám, který je státním náboženstvím. I přes dominantní postavení islámu vláda oficiálně uznává i jiná náboženství, kterým je například křesťanství atd. Avšak islám uznává jen náboženství knihy, což jsou křesťanství a judaismus, ostatní náboženství příliš nerespektuje a omezuje jejich svobody, příkladem je zoroastrismus či baháismus.

Zoroastrismus je náboženství, které vzniklo zhruba dva tisíce let před naším letopočtem v Persii. Lze se setkat s dvojím pojetím víry, a to buď na monoteistickým, nebo dualistickým – neexistuje zde jednotný názor, ale záleží především na interpretaci. Zoroastrismus má hlavního boha jménem Ahura Mazda, který je bohem ohně a dobra. Oheň je v tomto náboženství symbolizován jako očišťující síla, a proto je

také ze všech živlů nejuctívanější, což dalo za vznik kultu ohně (Matlovič 2001, str. 53). V rámci kultu ohně se odehrávají obřady ve svatyních ohně, do kterých je znemožněn přístup nevěřících a do kterých nesmí dopadat sluneční paprsky, z toho důvodu jsou všechna okna svatyně zmatněna. Zoroastrismus věří na souboj mezi dobrem a zlem. Jeli bohem dobra Ahura Mazda, poté musí existovat i bůh zla, kterým je Aryman. Zde vyvstává problém monoteismu. V případě, že má náboženství dva bohy, je toto náboženství označováno za dualistické a mnoho autorů tuto teorii uznává. Avšak Matlovič ve své knize Geografie religii z roku 2001 uvádí na straně 53, že toto náboženství lze označit jako monoteistické, jelikož ústřední postavou je bůh Ahura Mazda a bůh Aryman je pro toto náboženství méně významný a stojí spíše v pozadí. Zoroastrismus transformoval do podoby, jak jej známe dnes, v 7.-6. století př. n. l., prorok Zarathuštra, který ucelil základní myšlenky a ideje náboženství. Náboženské texty jsou uceleny do několika částí a zformované do knihy jménem Avesta. Avesta je základní kniha pro zoroastrijské učení. Součástí víry jsou obětiny, které mohou mít různé formy – od rostlin a masa po potraviny jako jsou chleba, máslo atd. Haomy je posvátný obětní nápoj, který má za cíl uvést věřícího do transu a ti se tak přibližují nesmrtelnosti (Matlovič 2001, str. 53). Víra v nesmrtelnost duše a zánik světa je základní skladební dvojicí víry. Konec světa dle zoroastrijánů má přijít tři tisíce let po proroku Zarathuštrovi. Další neopomenutelnou součástí víry jsou iniciační neboli přechodové rituály z dětství do dospělosti. V Íránu se tohoto iniciačního rituálu účastní děti ve věku 10 let. Během rituálu jsou děti oblečeny do tradičního zoroastrijského oblečení – bílá košile a pásek v pase. Mezi další specifika tohoto vyznání se řadí pohřbívání. V zoroastrismus neprochází těla mrtvých cinerací neboli kremací a ani inhumací. Mrtvá těla jsou přepravena do hor na věže mlčení = dachne (mohyly), kde jsou nechána napospas dravým ptákům. Zbytky lidských ostatků jsou poté uloženy dovnitř věže, kde se s pomocí vápna rozkládají. Zoroastrijci věří, že duše zemřelého odchází na slunečních paprscích do nebe. Počet vyznavačů na celém světě je okolo 276 tisíc, z toho nejvíce jich žije v Indii a Íránu. Írán obývá dle statistik do 50 tisíc vyznavačů s nejhustší koncentrací v lokalitě Jazd. V lokalitě Jazd se také nacházejí věže mlčení. Avšak pohřbívání do věží mlčení bylo zoroastrijcům ve 20. století v Íránu převážně z hygienických důvodů zakázáno.

Oficiální název státu je Islámská republika Írán, avšak běžně se užívá její zkrácený název Írán. Název státu Islámská republika Írán je používán od začátku roku 1979, kdy

došlo k vyvrcholení íránské revoluce, a šáh byl nucen odejít do exilu a vlády ve státě se ujal duchovní vůdce Sajjid Rúholláh Músaví Chomejní. Vývoj názvu státu se v průběhu historie změnil několikrát. Za první označení země můžeme považovat název země Áryjû = Áryján. Toto označení bylo získáno díky tomu, že zemi obývali první indoíránské kmeny. Další název země byla Persie, kdy toto označení se používalo až do roku 1935. V roce 1935 se oficiálně přestal používat název Persie a stát získal jméno Írán, který mu v této podobě vydržel pouhých 44 let, a do roku 1979 (Axworth 2014).

Írán lze geograficky lokalizovat na Blízký východ, pro snadnější orientaci leží na asijském světadílu, přesněji v jihozápadní části asijského světadílu. V některých případech je možno se setkat se řazením Íránu do Středního východu, pokud je takovýto makroregion vymezen. V pořadí rozloh zemí se řadí jako 17. největší země na světě s rozlohou 1 648 195 km². Pobřeží Íránu omývá ze severu Kaspické moře a z jihu Arabské moře, přičemž se v této části nachází dva zálivy, a to Perský záliv a Ománský záliv, součástí Arabského moře. Sousedí dohromady se sedmi okolními státy, kterými jsou od východu Pákistán, Afghánistán, Turkmenistán, Ázerbajdžán, Arménie, Turecko a Irák, přičemž nejdelší společnou hranici má Írán s Irákem, která má délku 1 458 km a nejkratší hranici má s Arménií, kdy délka této hranice je 35 km (Šulc 2007).

Hlavním městem Islámské republiky Írán je Teherán. Teherán je lokalizován na severu země vzdušnou čarou nedaleko jižního pobřeží Kaspického moře.

Úředním jazykem je perština z indoevropské jazykové rodiny, která má v Íránu historickou tradici, a která se zde vyvíjela po mnoho let. Perština však není jediným jazykem, který se na tomto území užívá a používá, dále zde existují i jiné jazyky a nářečí, příkladem je kurdština, která je používána převážně v západní části země, ale velký význam má zde i turkmenština používána na severovýchodě země při hranici s Turkmenistánem nebo arabština, která je používána na jihozápadě země.

2.1 Demografické údaje

Poslední sčítání lidí v Íránu došlo v roce 2016, od té doby až k roku 2020 jsou data neměnná a neaktualizovaná. V Íránu dochází ke sčítání lidí a k aktualizování statistických údajů, které provádí Statistický úřad Íránu = Statistical Centre of Iran, vždy jednou za 5 let, kdy předposlední sčítání bylo v roce 2011, z čehož vyplývá, že nová aktualizovaná data budou k roku 2021.

K roku 2016 dle Statistical Centre of Iran (2016) činí populace Íránu 79 milionů. Dle prognóz by měl počet populace vzrůstat až zhruba do roku 2050, nicméně obrovský nárůst populace z 80. let 20. století se zpomalil. Úředním jazykem Íránu je perština neboli fársí. Dalšími jazyky mluvícími se v Íránu jsou: mázándaránština, gílánština, ázerbájdžánština, lúrština, kurdština, turkmenština, arabština, balúčština, arménština a syrština (Šulc 2007 in Šindelková 2018).

Počet dětí na jednu ženu byl k roku 2013 1,75 dítěte a k roku 2018 je to 1,62 dítěte na jednu ženu. Což značí pomalý nástup fenoménu odsouvání mateřství či bezdětný život žen kvůli kariéernímu životu. Průměrný věk dožití vypočítaný k roku 2013 byl pro muže 73,98 let a pro ženy 76,22 let. V porovnání s předchozími léty například v roce 1993 pro muže byl průměrný věk dožití 66,23 a pro ženy 67,53 let. Toto porovnání ukazuje, že se prodlužuje průměrný věk dožití, a to například díky vysoké úrovni hygieny nebo dodržování zdravému životnímu stylu. Největší počet dětí se rodí matkám ve věkových skupinách 25-29 let a 30-34 let (populace.population.city 2015 in Šindelková 2018). Věková pyramida populace Íránu k roku 2017 má podobu stacionárního typu, kdy největší počet populace je v produktivním věku, ale dětská složka ve věku 0-4 a 5-9 se jí začíná vyrovnávat. Dalším důležitým indikátorem je, že dětská složka je početnější než populace v postproduktivním věku.

Urbanizace ve městech je okolo 74 %. Největší koncentrace obyvatel je na severu, západu, a jihozápadu země. Nejméně obydlená je jižní a jihovýchodní část země. Nejvíce lidí žije v horských oblastech, jelikož centrální část Íránu tvoří pouště a solné pláně, které svými podmínky nejsou vhodné k životu lidí.

Největší město je hlavní město Teherán, které má 7 157 993 obyvatel. Dalšími městy, ve kterých žije přes milion obyvatel, jsou Mašhad, Isfahán, Karadž, Tabríz, Širáz a Kom (amar.org.ir 2017 in Šindelková 2018). Írán je země, která je bohatá na ropu a zemní plyn. Je v pořadí čtvrtou zemí, která má největší zásoby ropy a zemního plynu.

Největší počet obyvatel pracuje v sektoru služeb, na druhém místě jsou průmyslová odvětví a nejméně lidí je zaměstnáno v zemědělství. Nejpočetnější skupinou ekonomicky aktivních obyvatel jsou muži v produktivním věku. Ženy v produktivním věku tvoří pouze 13,3 % z ekonomicky aktivního obyvatelstva a nejčastěji jsou zaměstnány ve školství a ve státní správě jako úřednice. Nejméně jsou ženy zaměstnávány v sektoru služeb. Nezaměstnanost v Íránu byla k roku 2016 12,4 %,

z toho je nejvíce nezaměstnaných žen, které mají střední a vyšší vzdělání (businessinfo.cz 2017 in Šindelková 2018).

Náboženské složení Íránu je z 89 % šíitský islám, z 10 % sunitský islám a z 1 % křesťanství, zoroastrismus, bahá'í a judaismus. Avšak největší náboženskou menšinou je zde křesťanství. Z etnického hlediska populaci země tvoří 61 % perských obyvatel, 10 % Kurdů, 6% Lúrů, 16 % Ázerbájdžánců, 2 % Balúčů, 2 % Arabů, 2 % Turkmenů a dále populaci tvoří Asyřané, Arméni, Gruzínci (worldpopulationreview.com 2017 in Šindelková 2018).

3 Fyzická geografie

Ačkoli je předložená práce orientována humánně-geograficky, fyzickou geografii nelze zcela pominout. Mnohdy determinuje humánní geografii a na příkladu Íránu je to obzvlášť patrné. Írán je země, která disponuje četnými přírodními atraktivitami. Převážnou část území této země tvoří hory, horská pohoří, pouště či náhorní plošiny a pouze v minimální míře jsou zde nížinaté oblasti či oblasti s úrodnou zemědělskou půdou.

Geografická poloha státu poskytovala přirozenou ochranu proti vnějším nepřítelům. Přirozené hranice Íránu jsou tvořeny ze tří stran pohořími a z jedné strany vodou a bažinami, což komplikovalo vpád nepřátelských armád z jakékoliv strany. Nejdůležitějšími pohořími, která zde můžeme nalézt, jsou Alborz a Zagros. Pohoří Alborz se rozkládá mezi jižním pobřežím Kaspického moře a pomyslnou hranicí měst (od západu na východ) Zanzan, Kazvin, Teherán, Semnam a Šahrud. Pohoří Alborz je dlouhé zhruba 500 km a bylo vytvořeno alpínsko-himalájským vrásněním. V porovnání reliéfu s pohořím Zagros se zcela Alborz liší, a to tím, že Alborz má mnohem komplikovanější tektonickou historii a strukturu a jeho reliéf byl formován převážně vulkanickou činností, čímž se liší od pohoří Zagros (iranicaonline.org 2020). V pohoří Alborz se nacházejí ledovcová pole, která se nacházejí na severním svahu hory Damávandu. Ledovec pokrývá vrcholky hor pohoří, což vytváří specifický styl údolí do tvaru písmene U a charakter vrcholů. Pohoří je významné tím, že se zde nachází nejvyšší hora Islámské íránské republiky, což je hora Damávand, která měří 5 610 m n. m. Hora Damávand je specifická tím, že se jedná o dnes již neaktivní sopku. V pohoří Alborz se nachází několik oblastí chráněných území a národních parků. Nejvyšší hora Damávand leží v národním parku Lar. Národní park Lar byl vyhlášen ministerstvem životního prostředí Íránu za památkovou rezervaci kvůli kritickému stavu této lokality (visitiran.ir 2020). Tato lokalita je jedna z nejbohatších na faunu a flóru v Íránu, a tudíž je potřeba její ochrany vysoká. Nachází se zde jezero Lar Dam, které je zásobárnou pitné vody a které umožňuje život mnohým živočichům a rostlin v této oblasti. Jedním z nejvzácnějších živočichů, který na území národního parku Lar žije, je pstruh hnědý. Dále zde žijí medvědi hnědí, divoké kozy, ovce, kočky a orlové zlatí. Flóra parku je zcela unikátní a chráněná, jelikož zde rostou druhy divokých rostlin (visitiran.ir 2020). Další chráněnou oblastí nacházející se v pohoří Alborz je Varjin.

Varjin je chráněná oblast, která má 270 km² (protectedplanet.net 2020). Oblast byla pečlivě prozkoumávána v letech 2005-2007, kdy bylo objeveno 25 nových druhů ptactva pouze v této oblasti. Poslední chráněnou oblastí nacházející se v pohoří Alborz je Kašpel park, který je jedinečný díky své fauně, která se podobá džungli. Park je doplněn o mnoho kulturních prvků krajiny, jako jsou fontány a sociální zařízení pro návštěvníky. Tato oblast je bohatá na vodní zdroje.

Pohoří Zagros je oproti pohoří Alborz mnohem rozlehlejší, jelikož dosahuje délky až 1 600 km. Jedná se tak o největší pohoří v Íránu, které se nachází se v jihozápadní části země. Rozléhá se od hranic s Tureckem přes hranice Íránu a Iráku až po severovýchodní pobřeží Perského zálivu. Nejstarší horniny, které tvoří pohoří Zagros, se datují do prekambria, což je zhruba před 541 miliony lety. Pohoří je převážně tvořeno horninami: vápenec a břidlice z druhohor (britannica.com 2020). V pohoří Zagros pramení a vytékají zde dva nejdůležitější toky, těmi jsou řeka Karun a řeka Kerche. Jedinou splavnou řekou na území Íránu je Karun pro svůj průtok a objem. Nejvyšším bodem pohoří je hora Mount Dena, která má nadmořskou výšku 4 465 m. V jihozápadní části pohoří se nachází naleziště ropy, kde v dnešní době probíhá její těžba. Toto pohoří tvoří přirozenou hranici mezi státy a poskytuje ochranu proti napadení ze strany možných nepřátel. Ostatně po dlouhá léta sloužilo jako hranice mezi Persií a Osmanskou říší.

Neopomenutelná je rovněž Íránská vysočina, která zaobírá střední a východní část země, kde se nerozkládají výše uvedená pohoří. Jedná se o hornatou oblast, kde je absence nížin a nejurodnějších půd. Převážnou část území Íránu tvoří pouště, ve většině případů se jedná o solné pouště. Příkladem může být solná poušť Lút, která je zapsaná ve světovém dědictví UNESCO a která se nachází na východě Íránské vysočiny a navazuje na Velkou solnou poušť. Tyto části mají minimální hustotu osídlení.

Klima Íránu je rozmanité a jednotlivé regiony se klimaticky mírně liší. Rozkládají se zde dva hlavní podnebné pásy, které vytváří celkovou charakteristiku podnebí. V jižní a západní části země se rozkládá tropický podnebný pás a ve zbytku země, to znamená v severní a východní části, se rozkládá subtropický podnebný pás. Írán se vyznačuje suchým klimatem, za které může převážně jeho poloha a horizontální zonálnost. Ačkoliv Írán není vnitrozemským státem, ale naopak má přístup ke Kaspickému moři, Perskému a Ománskému zálivu, nemá zde žádný vliv mořské vlhké klima. To je zapříčiněno pohořím Zagros a Alborz, která tvoří přirozenou hranici,

jež obklopuje vnitrozemí. Pohoří má funkci bariéry, kdy se vlhký přímořský vzduch nedostane přes tuto bariéru do vnitrozemí, do Íránské vysočiny, což má za příčinu, že v Íránské vysočině panuje suché vnitrozemské klima (iranicaonline.org 2020). Nejvíce srážek je tedy na úpatí pohoří z vnější strany, jelikož se zde tvoří srážkový stín a většina srážek se přes pohoří nedostane do vnitrozemí. Z toho důvodu je nejvíce využívané půdy a národních parků situováno právě do oblasti podhůří. V oblasti podhůří je také díky subtropickému vlhkému klimatu bohatší říční síť oproti vnitrozemí, kde je absence objemných říčních toků.

Převážná část území Íránu je klasifikována dle Köppenovy klasifikace jako semiaridní oblasti neboli oblasti suchých stepí a aridní oblasti neboli oblasti suchých pouští. Vliv na klima vnitrozemní oblasti má také povětrnostní situace a větrné systémy. Klima ovlivňuje systém horských větrů, které přispívají k teplejšímu a suššímu podnebí ve vnitrozemí. Teplý horský vzduch sestupuje po úpatí hor a pohoří dolů směrem do vnitrozemí Íránské vysočiny, což způsobuje teplejší klima. Na území Íránu dominují dva větrné systémy, a to 120 denní vítr nazývaný Bad-e sad o bist ruz a severní vítr, kterému se říká šamal (iranicaonline.org 2020). Větry s sebou přináší teplý suchý vzduch obohacený částicemi písku a vyznačují se svojí stabilitou a pravidelností. Vyskytují se v období léta na jihozápadě země, kde se u pobřeží Perského zálivu ustanoví tlaková níže. Během léta v Íránské vysočině dochází k nerovnoměrnému ohřívání povrchu a hornin, kdy díky cirkulaci vzduchu se nad teplý suchý povrch dostává studený vzduch, což má za příčinu vznik tzv. *písečných d'áblů* neboli prachových vírů. Píseční d'áblové jsou víry, které se tvoří z prachu a písku, a které tento prach a písek přenášejí na krátké vzdálenosti (iranicaonline.org 2020).

Celá Íránská vysočina trpí nedostatkem srážek, a to z důvodu srážkového stínu, který se tvoří na úpatí pohoří Zagros a Alborz. Z toho vyplývá, že centrální část země trpí extrémní vyprahlostí. Nejdelší řekou je Araks, která tvoří podstatnou část hranice s Arménií a Ázerbajdžánem a která měří 1072 km, avšak nejedná se o splavnou řeku. Jediná splavná řeka, která na území Íránu je Karun, která měří 830 km, avšak její splavnost je pouze v délce 130 km. Je to zapříčiněno malým průtokem a objemem vody. Mnoho řek v centrální Íránské vysočině má pouze sezónní charakter, kdy voda v korytech řek teče jenom v jarních měsících, kdy sníh v pohoří natává a stéká do vnitrozemí. V létě jsou tyto řeky vyprahlé a zůstávají pouze suchá koryta. Největší

koncentrace řek je v oblasti Perského zálivu a pobřeží Kaspického moře, kde je větší úhrn srážek.

Na severozápadě Íránu v blízkosti města Tabríz se nachází Urmijské jezero, které je svojí rozlohou největším jezerem v Íránu a zároveň největším slaným bezodtokým jezerem. Veškeré řeky na území Íránu odtékají do Perského zálivu, Kaspického moře či do některého z jezer, příkladem je Urmijské jezero.

4 Hospodářství

Íránská ekonomika a hospodářství se značně změnilo po revoluci v roce 1979. Cílem ekonomiky po revoluci bylo osamostatnění se a nezávislost na západních zemích, hlavně Spojených státech amerických. Nepřátelským postojem vůči západním zemím Írán přišel o investice, které by tyto země potenciálně do Íránu chtěly investovat, ale také o možnost prosadit se na mezinárodní scéně v oblasti obchodu. Z toho plyne také fakt, že Írán má omezené možnosti a přístupy k získání zahraničních úvěrů. Přišel také o možnost modernizace zařízení v oblasti ropného průmyslu. Írán je země, na kterou jsou uvaleny mezinárodní sankce od Spojených států amerických, které se vztahují hlavně na obchod s dolary (americká měna), na obchod s drahými kovy, na dovoz různého zboží do Spojených států amerických, jako jsou perské koberce, automobily, letadla, potraviny, dále se vztahují také na nákup zboží v petrochemickém průmyslu nebo zákaz transakcí s íránskými bankami jako například se státní bankou Central Bank of Iran (businessinfo.cz 2019). Další sankce systematicky uvalují a odvolávají také OSN a EU, a to zejména v souvislosti s íránským jaderným programem.

Před íránskou revolucí byla tamní společnost spíše agrární a zaměřená na venkovské zemědělství, ale těsně před revolucí, kdy se začalo s modernizací měst, stoupla míra urbanizace a lidé se začali stěhovat z venkovských osad do měst. Hospodářství se postupně začalo proměňovat, z agrární společnosti se proměnila na společnost, kde dominuje poskytování služeb a ropný průmysl. Sektor, který má největší podíl na ekonomice, jsou služby. Služby se zabírají 56,56 % ekonomiky státu, kdy do služeb se řadí bankovníctví, doprava, sociální služby, veřejné služby atd. (businessinfo.cz 2019). Druhý největší podíl zabírá ropný průmysl, který tvoří 21,3 % z celé ekonomiky státu. Na ekonomice se podílí také sektor další průmyslové výroby z 12,36 % a zemědělství z 9,78 % (businessinfo.cz 2019). Z toho vyplývá, že Írán je zcela závislý na těžbě a vývozu ropy a zemního plynu do zahraničí. Írán exportuje ropu převážně do těchto zemí: Čína, Indie, Jižní Korea, Japonsko, a to skrze námořní dopravu přes strategicky významný Hormuzský průliv. Írán se neorientuje pouze na vývoz ropy, ale také na jiný druh komodit. Vyváží nerosty, strojírenské výrobky, zkapalněný zemní plyn, močovinu, výrobky ze železa a jiných kovů, perské koberce ad. Naopak je Írán nucen dovážet mnoho komodit z oblasti zemědělství, a to díky malému podílu zemědělství na celkové ekonomice a jeho nedostatečnosti pro celou zemi, ale

také z důvodu nepříznivých klimatických podmínek pro zemědělství určitých druhů plodin. Importuje hlavně rýži, sójové boby, kukuřici, pšenici, kdy největšími exportéry jsou Čína, Evropská unie, Spojené arabské emiráty, Indie nebo Turecko (businessinfo.cz 2019). V Íránu se zemní plyn těží převážně v pohoří Alborz a také na ropném poli v Perském zálivu, které je jedno z nejbohatších zásobáren zemního plynu na světě (britannica.com 2020). Po celé zemi se nacházejí kvalitní ložiska drahých kovů a minerálů, kterými jsou olovo, zinek, zlato, stříbro atd. Írán disponuje také uhelnými doly, které se nacházejí v oblastech Gílán nebo Kermán. Kermán je také centrem, kde se zpracovává měď na polotovary a konkrétní výrobky.

V Íránu je rozvinutý systém lokální produkce a lokálního obchodu. Na místních trzích se produkují hlavně lokální produkty a suroviny. Nicméně funguje i celostátní distribuce výrobků a potravin. Hospodářství je zčásti státně plánováno a je rozděleno do tří základních sektorů podle typu vlastnictví. První sektor je veřejný, neboli státní, kdy sem patří hlavně průmyslová odvětví, banky, pojišťovny, hromadná doprava. Druhý sektor je soukromý, který se zaměřuje na soukromé podnikání a na poskytování služeb. Poslední třetí sektor je družstevní, který se specializuje na výrobu a distribuci zboží (britannica.com 2020).

Zemědělství v Íránu zaznamenalo určitý propad, a to kvůli přesunu lidí do měst. Další vliv na nízkou produkci v oblasti zemědělství má nedostatek závlah a distribuce vody v zemi. Vliv na úrodu a kvalitu produkce mají také půdy, které nejsou kvalitní, nemají dostatečnou humusovou vrstvu, a proto musejí být používány hnojiva a jiné prostředky pro kultivaci zemědělské půdy. Írán je jedna ze zemí, která hojně pěstuje a vyváží šafrán nebo pistácie. V oblasti zemědělství má nezastupitelné místo Iran Tractor Manufacturing Company, což je společnost na výrobu traktorů a jiných zemědělských strojů, které tato firma vyrábí a prodává po celé zemi (britannica.com 2020). Odvětvím spadající pod zemědělství je rybolov. Rybolov je pro Írán dalším důležitým odvětvím, jelikož se zaměřuje na vývoz kaviáru. V Kaspickém moři loví jesetery, pražmy nebo okouny a v Perském zálivu loví převážně krevety. Mořské úlovky jsou poté zpracovávány jak pro domácí trh, tak i pro vývoz, kdy se konzervují, solí, udí, nebo se produkují čerstvé. Do zemědělství se dále řadí živočišná výroba, která je v Íránu zastoupena chovem ovcí, koz, skotu, oslů, koní nebo vodních buvolů.

Íránský pracovní týden tvoří 6 dnů, kdy pracovní doba za těchto 6 dnů tvoří dohromady 48 hodin, což znamená, že Íránci pracují 8 hodin denně a jeden den v týdnu

je poté určen jako odpočinkový (britannica.com 2020). Odpočinkový den připadá na pátek, den veřejných pobožností v mešitách, kdy takto to má většina muslimských zemí.

Daňový systém v Íránu je v určitém ohledu specifický. Základní dělení daní je rozdělení na přímé a nepřímé daně. Přímé daně jsou tvořeny z 65 % daní z příjmu, která je závislá na výši platu, a podle výše platu se pohybuje od 15 % do 25 % (businessinfo.cz 2019). Do přímé daně je zahrnuta také daň z nemovitosti, která je pohyblivá a závisí na hodnotě nemovitosti a pohybuje se taktéž od 15 % do 25 %. Za nepřímou daň se považují cla a DPH u importního zboží ze zahraničí. Daň se liší dle jednotlivých sektorů a oborů a pohybuje se okolo 9 %. Íránci však kromě těchto dvou základních daní, odvádí dále své speciální daně plynoucí z jejich náboženské příslušnosti. Mezi tzv. náboženské daně patří zakát, neboli almužna, kterou muslim poskytuje ku prospěchu potřebných a pro dobré účely. V ideálním případě by se měla výše zakátu vypočítávat z celkové hodnoty majetku, ale většinou se odevzdává zakát ve výši 2,5 % z výnosů prodeje, nemovitostí, hotovosti atd. Povinnost platit zakát vychází z Koránu (9:58-60). Dále muslimové platí také daň a poplatky mešitě, kterou pravidelně navštěvují.

Íránský bankovní sektor musí být vždy v souladu s náboženstvím, které zakazuje půjčky s úroky, a je rozdělen do tří speciálních odvětví. První odvětví jsou banky, které jsou vlastněné státem, do druhého odvětví patří banky, které jsou specializované a určené pro konkrétní obory jako je zemědělství, vodohospodářství, průmyslová výroba, hutnictví, služby, výzkum a vývoj atd., ale jsou také vlastněné státem, a do třetího sektoru patří soukromé banky. Hlavní státní centrální banka se jmenuje Central Bank of Iran.

5 Historie

Historie dnešního íránského státu je rozmanitá a sahá do roku 3000 př. n. l. Zhruba v tomto roce se začíná toto území osidlovat prvními kmeny a prvními lidmi, kteří se usadili v okolí pohoří Zagros. Odhady uvádějí, že ještě před Elamskou říší byli prvními prapůvodními obyvateli tohoto území Árjové a od tohoto názvu kmene se území začalo nazývat země Árjů. Avšak tito první Árjové nemluvili žádným indoíránským jazykem nýbrž určitou formou sanskrtu, kdy se řadí do indoárijských kmenů. Pozdější Árjové, kteří přišli na území Íránu okolo roku 1500 př. n. l. již mluví indoíránskými jazyky (Price 2009). Celkově se Árjové řadí mezi první indoíránské kmeny na území dnešního Íránu, které se zabývaly chovem dobytka. Jednalo se o polokočovnou společnost, která se skládala převážně z pastevců (Price 2009). Avšak nejednalo se o primitivní uskupení, ale naopak se jednalo o hierarchicky uspořádanou společnost, kde měl každý své místo a postavení. Společnost Árjů se dělila na tři hlavní vrstvy. Nejdůležitější vrstvou byla skupina kněží, která se zabývala duchovním životem ve společnosti a měla na starost kult ohně a vody, druhou nejdůležitější skupinou byli válečníci, kteří se starali o ochranu kmene, a jako poslední byla skupina pastevců, což byli všichni ostatní členové kmene (Price 2009). Později se prapůvodní kmeny Árjů, obývající území Íránu začaly stěhovat směrem na jih z důvodu vyčerpání zdrojů pro chov dobytka a nedostatku pastvin a opustily území úplně. Tyto prapůvodní polokočovné až kočovné kmeny Indoíránců neboli proto-Íránců založily náboženství, které ovlivnilo mnoho dalších jiných náboženství, jako jsou islám, křesťanství, judaismus atd. Náboženství, které založily, se jmenuje zoroastrismus. Zoroastrismus má stále v dnešním Íránu své postavení, jedná se o náboženství, které je státem z části uznané a tolerované. Zoroastrické tradice jsou do dnešních dob uchovány v tradicích a aspektech života íránských obyvatel nezoroastrického vyznání (Price 2009).

První zformovaným státním útvarem byla Elamská říše, která se rozprostírala na území západní části dnešního Íránu a která se nacházela východně od Sumerské říše. Elamská říše se zformovala zhruba okolo roku 2600 př. n. l. a uhájila svůj status až do 7. století př. n. l. Nejdůležitějším městem této říše bylo starodávné město Súsý, které později bylo centrem i dalších významných říší jako například Parthské říše či Perské říše (Axworthy 2014 in Šindelková 2018). Súsý se nalézají zhruba 1 000 km

od aktuálního hlavního města Íránu Teheránu, v pohoří Zagros a jsou zapsané mezi památky světového dědictví UNESCO.

První velmocí byla Médská říše rozprostírající se na celém území dnešního Íránu. Médové měli blízký vztah k Peršanům, ať po stránce kulturní, tak i jazykové a přes tento blízký kulturní vztah byli později Peršany dobyti, jelikož mezi lety 553–550 př. n. l. se odehrála válka médsko-perská, a Médové byli v této válce poraženi a přišli tak o vládu nad svojí říší. Od roku 550 př. n. l. zde vládli Peršané a perština byla jazykem, kterým místní obyvatelé mluvili, ale roku 330 př. n. l. byla i jejich získaná říše dobyta, a to Řeky vedenými Alexandrem Makedonským. Kvůli dobytí této mocnosti se persko-médská říše připojila k řeckým koloniím a byla spravována Řeky a jejich následníky jako byli Seleukovci či řečtí Baktrijci (Axworthy 2014 in Šindelková 2018).

Dalším důležitým obdobím pro dějiny Íránu je Sásánovská říše. Společnost Sásánovské říše byla poslední, která nebyla ještě islamizovaná, je tedy považovaná za poslední předislámskou říši na území Íránu, ale ke konci své vlády se tato říše začala islamizovat a v průběhu času po vpádu Arabů se stal dominantním náboženstvím islám.

Roku 642 dobyli Arabové Perskou říši, což sebou neslo následky. Dříve dominantní perský jazyk se vytrácel a jeho místo zaujala arabština. Ale ani Arabové své postavení na tomto území neudrželi, jelikož roku 1210 bylo dobyto Mongoly. Tato invaze se neobešla bez krveprolití a zpusťování říše (Price 2009 in Šindelková 2018). Po příchodu islámských dobyvatelů se situace pro celou Perskou říši změnila. Nejpodstatnější změnou bylo, že veškeré jiné náboženství než islám (kromě křesťanství a judaismu) bylo postaveno mimo zákon a stalo se ilegálním a nechtěným, jejich bozi byli považováni za méněcenné a jejich víra byla považovaná za falešnou. Samotní věřící byli považováni za kacíře a za bezvěrce. Následně byla ostatní náboženství zakázána a věřící si museli vybrat mezi konvertováním k islámu a smrtí (Price 2009).

Jedinou výjimku tvořili křesťané a židé, kterým byla uznána část práv a byli uznáni za příslušníky oficiálních, plnohodnotných náboženství, ovšem se sníženou pozicí ve společnosti až za islámským obyvatelstvem, kdy byli v hierarchii na nejnižším žebříčku a nepříslušela jim veškerá práva, kterými disponovali muslimští obyvatelé. Avšak tuto pozici si museli křesťané a židé vysloužit tím, že muslimskému vůdci zaplatili tzv. džizju, což je daň z náboženského vyznání, která se vztahovala na hlavu každého křesťana a žida. Ti, aby mohli svobodně vyznávat své náboženství bez strachu z perzekuce, museli ročně platit tuto daň. Tato daň byla v častých intervalech zvyšována

s cílem donutit nemuslimské občany ke konverzi k islámu (Boháč 2014, str. 73 in Šindelková 2018). Avšak i přestože byla tato daň zaplácena, byly tyto dvě náboženské skupiny v Íránu separovány od ostatních muslimských obyvatel a měly s nimi zakázaný styk. Platila pro ně přísná pravidla, která musela být dodržována pod hrozbou trestu smrti. Křesťané a muslimové nemohli uzavírat sňatky, pouze muslim se mohl oženit s křesťankou s tím, že jejich potomek bude automaticky muslimem. Křesťané se nesměli podílet na stavbách muslimských domů a sakrálních staveb. Dále platila i přísná pravidla, chtěli-li si křesťané postavit své sakrální stavby. Pravidlem bylo, že křesťanské kostely nesměly mít zvonice, nesměly být vyšší než mešity a bylo zakázáno v kostelích či v jiných chrámech zvonit při bohoslužbách, dalším pravidlem bylo, že křesťanské civilní domy nesměly být ani o centimetr vyšší než domy muslimských obyvatel a následně nesměly být přepychově vybaveny či nějak honosně vybaveny.

V počátcích muslimské vlády se stávalo, že křesťané se stávali otroky a fungoval zde hojný trh s otroky, kde byli právě křesťané prodáváni či směňováni za jiné zboží. Křesťan se mohl už narodit jako otrok v případě, že jeho rodiče již otroky byli, nebo mohl do otroctví upadnout svým nekontrolovatelným jednáním, když nedodržel předepsané zákony a pravidla, která pro ně platila, či když byli vzati jako váleční zajatci (Price 2009 in Šindelková 2018). Díky existenci otroctví na tomto území byl zaznamenán vyšší nárůst konverzí směrem k islámu, a to z důvodu, že otroci si mohli vykoupit svobodu pouze tím, že se dobrovolně vzdají své víry a přijmou islám a plně se mu oddají. Tím, že stoupal počet otroků, zvedal se počet konvertujících, jelikož lidé nechtěli setrvat v otroctví, ale chtěli se stát svobodnými občany a raději si vykoupili svobodu a zapřeli své původní vyznání (Boháč 2014, str. 73 in Šindelková 2018).

Další mocnou dynastií na tomto území byli Safiovcí, kteří založili Safiovskou říši. Největším vládcem této říše byl Abbás I. Veliký, který se zasloužil o rozkvět Perské říše a její vynesení opět mezi největší velmoci. Období jeho vlády bylo neklidné, jelikož musel čelit nájezdům Turků a jiným národům a také prosazoval vnitřní reformy pro svoji říši a zabýval se i otázkou národnostních menšin ve své říši. Safiovské období skončilo roku 1773, kdy byl zabit poslední z rodu Safiovců, a to Abbás II., který se jinak nazýval Nádír Šáh (Price 2009 in Šindelková 2018).

Kádžárovská dynastie je v pořadí dalším významným vládnoucím rodem na zkoumaném území. Za jejich vlády musela Persie čelit vojenskému nátlaku ze strany Ruska a Velké Británie. Ve válce Persie proti Rusku nakonec Persie zvítězila, a tak

se Rusko muselo stáhnout zpět. Následně se ještě potýkala s nátlakem ze strany Velké Británie. Avšak tato říše jimi nikdy nebyla poražena. Následkem toho, že se Írán dokázal ubránit válkám o vlastní území, je skutečnost, že se nikdy nestal součástí žádné evropské země jako její kolonií, ale udržel si svoji svrchovanost. Další politickou změnu v tomto státu přinesla poslední perská dynastie Pahlaví a revoluce v roce 1925. Po revoluci, která se zde uskutečnila roku 1925, svrhl Réza Chán posledního vládnoucího krále Kádžárovské říše a byla tak zde nastolena éra rodu Pahlaví (Axworthy 2014 in Šindelková 2018).

Za vlády prvního šáha z dynastie Pahlaví se dostalo tomuto území oficiálního názvu Írán, přesněji zakládá Íránský císařský stát. Další změny nastaly v souvislosti s křesťany a menšinami, kterým bylo v duchu modernismu a sekularismu uznáno právo začlenit se ve všech odvětví do íránského veřejného života. Před svržením Rezy Chána bylo všem náboženským menšinám umožněno podílet se na vládě a mít své zástupce v parlamentu, kde se podíleli na utváření zákonů této země. Réza Chán se snažil o modernizaci Íránu, a tak zde nechal zbudovat první železnice a zasloužil se o rozvoj průmyslu, ale na druhou stranu se v době 2. světové války přiklonil na stranu Německa a podporoval jeho počínání. To mělo za následek, že roku 1941 byl Réza Chán násilně přinucen k rezignaci, jelikož do Íránu podnikly invazi Velká Británie a Rusko, mocnosti které nebyly spokojeny s Chánovým přístupem. Réza Chán byl přinucen rezignovat ve prospěch svého syna Muhammada Rezy Pahlavího. O dva roky později se v hlavním městě konala Teheránská konference, kde se setkali vrcholní představitelé Velké Británie, Sovětského svazu a USA. Zde byla řešena strategie vojenských manévřů 2. světové války, hlavním tématem byla otázka, zda se budou otevírat a začínat boje i na dalších frontách (Axworthy 2014 in Šindelková 2018).

Muhammad Reza Pahlaví byl považován za panovníka, který zmodernizoval společnost Íránu. Tento šáh se orientoval na západní země a chtěl svou zemi přivést na stejnou úroveň, jakou měly například Spojené státy americké. Společnost za jeho vlády byla bohatá a byla považována za nejsekulárnější na světě, což znamená, že zde náboženství působilo dojmem, že z veřejného života občanů mizí (Siegl 2013, str. 29 in Šindelková 2018). Díky panovníkovi společnost bohatla a následně se zde stavěly honosné budovy a města se modernizovala. Navenek se země tvářila jako moderní a tolerantní společnost, avšak šáhův režim byl brutální směrem dovnitř. Tajná policie SAVAK se snažila zničit politické odpůrce režimu, zejména liberály a radikální

muslimy. Za šáhovy vlády byly veškeré náboženské skupiny na území Íránu uznány a nehrozila jim perzekuce či kruté pronásledování. Příslušníci minorit se objevovali i ve vrcholných politických postech, pokud souhlasili s šáhovou politikou.

Později mezi lidmi vypukla vzpoura, jelikož režim utlačoval množství svých oponentů. Vzpoura vyústila v revoluci roku 1979. Během revoluce žádali, aby byl vládce Pahlaví odvolán a na jeho místo nastoupil duchovní vůdce, který se pohyboval tou dobou v exilu a který podporoval z exilu revoluci, ajatolláh Rúholláh Chomejní. Roku 1979 se Chomejní stal vůdcem Íránu, kdy se s jeho nástupem změnilo i politické uspořádání státu z autokratického státu na teokratický stát, kde hlavním ústavním zákonem je právo šaría, a veškeré dění ve státě se jím řídí, není možné, aby se křesťané či jiný příslušník náboženské skupiny dostal na vyšší post ve státním sektoru, protože jsou zde vyžadovány zkoušky ze znalosti práva šaría a v některých případech i znalosti Koránu.

Roku 1980 se udály dvě významné situace. První byla, že byl zvolen nový prezident Bani Sadr, který o rok později potom utekl kvůli politickým neshodám s Chomejním do Francie. A následně v září tohoto roku je Írán napaden Irákem a začíná tak krutá válka, která trvala 8 let. Během této války byly použity chemické zbraně a bylo zabito mnoho civilistů, počet padlých obětí se v Íránu odhaduje až na 1 milion.

V dnešní době panuje napětí mezi Íránem a USA, Izraelem a dalšími západními státy, a to kvůli jadernému programu, který je rozvíjen v Íránu a v jehož rámci je zde pravděpodobně připravována výroba jaderných zbraní. Aktuálním prezidentem k roku 2017 je Hasan Rúhání, který je ve funkci od roku 2013, jelikož v květnu roku 2017 obhájil svůj post prezidenta a byl opětovaně zvolen do této funkce na volební období 4 let.

6 Kultura

Írán jako jedna z mála zemí se může pyšnit dlouhou historií, a tudíž i dlouhým a bohatým kulturním dědictvím, které sahá až do roku 3 000 př. n. l. Íránská kultura je jedna z nejstarších na světě. Samotné označení a název státu Írán vychází z dob Sásánovské říše. Název je přetransformován ze sásánovského pojetí Eranšahr, což je název pro země Árijců. Tento název použili sásánovští panovníci pro vytvoření nové identity národa, začali si říkat lidé Eran. Z tohoto označení se poté odvodilo a přetransformovalo označení Persian, neboli pro nás v češtině Peršan.

Charakteristickým rysem íránské kultury je propojení a spojení různých kultur dohromady. Írán jako země se různě vyvíjel a procházel různými kulturními změnami. Propojenost různých kulturních prvků vzniklo díky nestálosti jedné kultury na stejném území. Kultura byla ovlivněna četnými invazemi ze strany jiných kultur, příkladem je invaze Mongolů a ovládnutí území Mongoly, či později Turky. Avšak mezi jednotlivými národy a kulturami došlo k akulturaci, což znamená, že se kultury ovlivnily navzájem. Nejenomže mongolská či turecká kultura ovlivnila íránskou, ale došlo i k opačnému směru, kdy si například Turci a Mongolové přebírali mnohé prvky kultury a charakteristické rysy od Íránců, v té době Peršanů. Význam a bohatost íránské kultury však nezůstala pouze na Blízkém východě, ale již ve své době ovlivňovala kulturu evropských států, ale zároveň došlo k tomu, že íránská kultura si převzala určité prvky z kultury evropské (El-Saba 2015). Nezvratný vliv na kulturu měl příchod islámského náboženství. Od příchodu islámu je veškerá kultura spjata s tímto vyznáním a je mu podřízena. Tradiční perská kultura byla založena na zoroastrismu a jeho tradicích a vyznání. Mnoho prastarých tradic, svátků a kulturních prvků vychází z tradic a náboženství zoroastrismu. Některé tradice a svátky se natolik provázané s íránskou společností, že se zachovaly i přes nástup islámu a šíitské ideologie. Islám je hlavním státním náboženstvím a tudíž ovlivňuje každodenní život Íránců. Írán se v dnešní době považuje za multikulturní stát, a to z jednoho prostého důvodu. I přesto, že je zde nastolena a praktikována šíitská ideologie, která omezuje v mnoha směrech rozmach tradiční a moderní kultury, tak zde dále převažuje tradiční perská kultura, ale zároveň každá národnostní skupina žijící na území Íránu má své specifické tradice či své církve (britannica.com 2020). Takovými národnostními skupinami jsou: Arméni, kteří mají i své církve, příkladem je Arménská apoštolská církev, ale dále to jsou Kurdové

či Azerové. Samotní Íránci cítí propojenost s kulturními tradicemi, které se zachovaly od Perské říše. Nejhlubší kulturní uvědomění lze pocítit na venkově, kde íránští obyvatelé dodržují kulturní zvyklosti předávané z generace na generaci a udržují tradiční řemesla atd.

Z archeologických nálezů je patrné, že obyvatelé, kteří zde žili v určitých historických časových úsecích, byli zručnými zemědělci a chovatelé dobytka. O tom svědčí nálezy hliněných figurek rohatých zvířat, které byly nalezeny na tomto území. Z toho důvodu se archeologové domnívají, že původní obyvatelé byli dovední v procesu domestikace kožešinových zvířat.

Pro íránskou předislámskou kulturu je charakteristické vyobrazení démonů a monster. Zde je patrný vliv řeckého umění a kultury během vlády Alexandra Velikého. Démon, tak jak byl chápán v různých předislámských kulturách, je bytost složená z člověka a zvířete, která chodí po zadních končetinách. Druhým vyobrazením jsou monstra, která vznikla spojením různých druhů zvířat. Nejznámějším monstrem je gryf, což je bytost složená ze lva a dravého ptáka. Gryf má tělo lva a hlavu dravého ptáka, podobnému orlu.

Írán se řadí mezi vyhledávané destinace turisty, a to právě pro svoji odlišnou kulturu a bohaté tradice, avšak rekreační turisté tvoří pouze 20 % cestujících do této země. Nemalá část, zhruba 42 %, zahraničních cestujících je tvořena politiky a jinými diplomaty, kteří mají v Íránu své poslání (Statistical Centre of Iran, 2020). Z toho důvodu se i po íránské islámské revoluci snaží země otevřít turismu, avšak ne všechny prvky cestovního ruchu se slučují s požadavky západních turistů. Příkladem může být postavení žen ve společnosti či požadavky na zakrývání částí těla. V případě vycestování do této země se doporučuje mít dva pasy, kdy jeden pas je speciálně jen pro zemi tohoto typu. V případě, že se v pase objeví razítka ze zemí, které jsou v nepřátelském vztahu s Íránem, či Írán k nim zaujímá negativní vztah, je cestování do této země nepovoleno, zakázáno. Příkladem je Izrael. Pokud má cestovatel v pasu razítko právě z Izraele, potom mu je vstup do Íránu zakázán. Izraelci nesmějí být do Íránu vpuštěni. Pro vycestování do Íránu je vždy nutné si zařídit vízum.

Od roku 2008 se zvýšila dvojnásobně skoro až trojnásobně návštěvnost Íránu. Mezi roky 2008-2009 byla návštěvnost Íránu 2 027 528 turistů z cizích zemí (Statistical Centre of Iran, 2020). Od té doby návštěvnost exponenciálně rostla až do roku 2016, kdy Írán dosáhl nejvyšší návštěvnosti zahraničních turistů – 5 181 018 (Statistical

Centre of Iran, 2020). Po roce 2016 zaznamenala země nepatrný pokles. Nejaktuálnější data jsou z roku 2018 a návštěvnost za tento rok činila 5 113 521 zahraničních turistů (Statistical Centre of Iran, 2020). Podle nejnovějších analýz íránského statistického centra je nejnavštěvovanější provincií Kom = Qom, kterou navštíví přes dva miliony zahraničních turistů, a řadí se tudíž před Teherán, který navštíví okolo 656 tisíc zahraničních turistů ročně. Íránský statistický úřad dále informuje o návštěvnosti jednotlivých historických památek a muzeí. Příklady návštěvnosti vybraných památek: město Persepolis – 909 515 zahraničních turistů za rok 2018, Národní muzeum v Teheránu – 251 785 zahraničních turistů za rok 2018, muzeum v Isfahánu – 435 620 zahraničních turistů za rok 2018 a muzeum v Širázu – 62 655 zahraničních turistů za rok 2018.

6.1 Historické mýty a legendy

Je důležité si uvědomit, že pokud mluvíme o mýtech a legendách, jedná se o období před islamizací. Mýty a legendy jsou spojeny se starověkými civilizacemi a pocházejí z učení zoroastrismu. Po islamizaci není ve společnosti pro mýty a legendy místo, nicméně i přes tento fakt se dochovaly do dnešních dob v íránské společnosti, a to zejména mezi příslušníky zoroastrismu.

Mýty a legendy jsou často obsaženy i v některých náboženstvích, například zoroastrismu jak již bylo uvedeno výše. Pomocí vyprávění jsou čtenáři odhalovány základní pravdy o existenci Boha a Vesmíru (iranicaonline.ir, 2020). Obsahují také vyprávění a příběhy o vzniku daného národa či kmene, nebo o původu jednotlivých rituálů. Jsou často zdrojem duchovní moci. Liší se také podle oblastí. Některé oblasti mají své specifické mýty a legendy, nebo si je místní lidé pro své potřeby upravili. Íránské mýty a legendy v sobě obsahují původ tradic a rituálů, které byly a některé dodnes jsou pro společnost důležité. Nejstarší íránské mýty a legendy mají svůj původ v Indii, a to díky náboženství zoroastrismu, který je také spjat s Indií, a také díky prvním indoíránským kmenům. Základ některých příběhů či podobný děj lze najít v hinduistických védách. Dalším obdobím, kde vznikaly nové mýty a legendy, byla Perská říše. V době Perské říše vznikalo mnoho nových mýtů a legend, kde si lze povšimnout podobností s řeckými mýty a legendami.

Jeden z nejzákladnějších zoroastrických mýtů je mýtus o vesmíru. Základní tezí je, že Země je kulatá. Vypráví se v něm, že naše Země leží na kosmických vodách, kdy

polohu Země ve vesmíru můžeme popsat na struktuře vajíčka. Země je jako žloutek, který plave v bílku, což jsou v přeneseném významu kosmické vody. Dle tohoto mýtu je Slunce nehybné a stojí klidně v polední poloze (iranicaonline.ir 2020). Následuje mýtus o stvoření Země, který je v některých ohledech podobný s tím křesťanským. Nejprve byla stvořena Země a poté byla stvořena oblaka, voda, půda, fauna, užitečná zvířata, první člověk a jako poslední byl stvořen oheň. Pohoří Alborz bylo označeno za posvátné pohoří, ze kterého vyrostly ostatní hory na území Íránu. Pohoří Alborz podle mýtu zazvonilo zemí a na Zemi byl seslán déšť, ze kterého vznikly dvě řeky, kdy jedna tekla na východ a druhá tekla na západ (iranicaonline.ir 2020). Země je oploďňována díky mýtickému ptáku jménem Simorg (Saena), který sedí na posvátném stromu a třese větvemi. Větve stromu rozsévají svá semena po celé zemi a díky tomu mohou rostliny kvést (iranicaonline.ir 2020). Doklad tohoto konkrétního mýtu o ptáku Simorgovi lze najít v umění během Sasánovské říše. Mýtus posloužil jako inspirace pro dekoraci různých předmětů, například misek.

Mýtů a legend je v historii Íránu nepřehledné množství. Nejsou jenom pouhou představou, snem nebo fantazií, ale jedná se o příběhy, ve kterých jsou zakotveny hodnoty, tradice a zvyky společenství.

6.2 Rituály, svátky, dnešní způsob života a vzdělání

V první řadě je důležité zdůraznit, že veškerý každodenní život Íránců je podřízen islámskému vyznání. Avšak i přes podřízenost každodenního života, rituálů a zvyků islámu se ve společnosti dochovaly rituály a zvyky z dob Perské říše či Elamské říše. V 7. století byla Perská říše dobytá Araby, kteří byli islámského vyznání a začali je šířit po celém dobytém území. Arabové přinesli pro Peršany změny, a to nejen v podobě náboženství, ale i nového písma či jazyka. I přes tuto změnu si po budoucí generace obyvatelé území Íránu a potomci Perské říše zachovali národní identitu, hluboké spojení s minulostí a historií, dědictví po předešlých generacích a zachovaly si jazyk (Price 2009). Největší změnu znamenalo přijetí arabského písma od Arabů, avšak dále Peršané a poté další generace používali svůj jazyk perštínu. Perština neboli farsi, jak se jinak označuje, převážně v anglickém jazyce, je významný jazyk Blízkého východu a i přes islamizaci a příchod arabského písma a arabštiny na toto území si zachovalo svoje místo ve společnosti a svůj význam pro společnost.

Avšak perština není jediný jazyk, který se na území dnešního Íránu používal. Vývoj jazyka je na tomto území rozmanitý. Jako první se zde mluvilo jednoduchými indoíránskými jazyky, které můžeme datovat, až do roku 3000 př. n. l., mluvíme o tzv. proto-íránských jazycích či proto-indoárijských jazycích, ze kterých poté vycházejí jazyky jako je hindština nebo dardské jazyky, které používají dnes etnické skupiny na území Pákistánu (iranicaonline.ir 2020). Dalším jazykem, který se používal na území Íránu je avestánština. Avestánština je jazyk, používaný během Sasánovské říše a ve střední Asii. Dnes se jedná o mrtvý jazyk, který byl v době svého rozmachu používán hlavně pro duchovní písně. Pro potřeby sasánovských panovníků bylo vymyšleno avestánské písmo, které sloužilo pro zápis důležitých informací, ať náboženských, oslavných textů nebo pro hospodářské účely (iranicaonline.ir 2020). Mnoho dalších jazyků a druhů písma se vystřídalo na tomto území, například Scythias, neboli skythské písmo, Pahlaví atd. Největší ohlas si však získala perština, která se zachovala do dnešních dob.

Nejvýznamnějším svátek, který si zachoval svůj význam a postavení i přes islamizaci společnosti, je perský Nový rok neboli Noruz. Jedná se o svátek, který se datuje až do dob Elamské říše. Noruz se slaví jeden celý týden, který začíná poslední středou starého roku a končí třináctého dne nového roku. Perský Nový rok začíná svátkem Čaharšanbe suri, což můžeme přeložit jako Slavnostní středa. Tento svátek zahajuje perský Nový rok, kdy se v podvečer poslední středy starého roku rozsvítí ohně a zapalují se ohňostroje. Takovou charakteristikou tohoto svátku je skákání přes oheň (Price 2009). Ukončení svátku Noruz se koná v přírodě, kde rodiny pořádají piknik (britannica 2020). Dalším významným svátkem, který vychází z tradic zoroastrismus je Sofreh. Sofreh jsou tzv. svatební svátky, kdy se konají přípravy na svatbu, samotná svatba a poté ještě události po svatbě. Tento svátek či svátky jsou pro Íránce důležité, svatba a svatební rituály jsou obrovskou společenskou událostí s účastí nejširší rodiny. Svatební rituály byly pozměněny během islamizace společnosti, avšak některé prvky přetrvávají ze zoroastrické tradice. Tento svátek náleží pouze Íráncům, nikdo jiný z muslimů jej neslaví (Price 2009). Svatební rituály jsou rozděleny na několik fází. První fáze je nazývána Íránci Aghd. Tato fáze se zabývá právním aktem manželství, kdy obě strany podepisují manželskou smlouvu, aby mohlo vzniknout manželství (El-Saba 2015). Manželská smlouva by se podle tradice měla podepisovat v domě nevěsty. Po první fázi, kdy je podepsaná manželská smlouva, následuje druhá fáze tzv. Jašn-e

arúsi, což je svatební hostina. Svatební hostina je součástí oslav uzavření manželství. Íránci pořádají bohaté svatební hostiny s tradičními perskými pokrmy.

Svátek, který dále Íránci slaví, pochází islámského náboženství a slaví ho všichni muslimové, kteří jsou šíitského vyznání, tedy lépe řečeno sunnitští muslimové tento svátek neslaví. Jedná se o svátek Ašúra. Svátek Ašúra má muslimům připomínat tragédii, která se stala u Karbalá, kde byl zabit imám Husajn, syn Alího a vnuk Mohameda (britannica.com 2020). Během svátku se na speciálních místech, tzv. místech smutku vypráví o mučednictví a smrti onoho imáma. Dále je svátek určen k sebepoznání, smutku a v některých případech i sebetrýznění různé intenzity. Během svátku Ašúra je pro šíitské muslimy povinný půst, pro sunnity je tento půst dobrovolný.

Určité zvyky a společenské prvky příchod islámu zcela pozměnil. Takovým zvykem, který byl pozměněn, je pozdrav. Lidé v Íránu se zdraví původně arabským pozdravem salam alejkum či salam, který sebou přinesl islám, a který znamená v překladu mír s tebou (El-Saba 2015). Pozdravem také vyjadřují úctu ke starším osobám. Dále sebou islám přinesl odlišné pozice mužů a žen a jejich oddělení v rámci společnosti. Takovým příkladem může být oddělení mužů a žen v rámci veřejné dopravy. Prostředky veřejné hromadné dopravy jsou oddělené na dvě části. Přední část dopravních prostředků je určena pro muže a zadní část je určena pro ženy. Mezi jednotlivými částmi je připevněno pletivo (Procházka 2013). Pletivem a rozdělením dopravního prostředku na jednotlivé části se předešlo problému, kdy žena nesmí sedět ve veřejné hromadné dopravě vedle neznámého muže. V případě turistů jsou určité odchylky tolerovány, kdy muži (turistovi) je dovoleno vzít si sebou do přední části svoji manželku.

Mezi íránské vlastnosti patří dochvilnost. Íránci jsou známí svoji vlastností chodit vždy v pravý čas. Další vlastností je obchodní duch. Íránci jsou dobrými obchodníky a obchodními partnery. Avšak obchodují pouze s těmi osobami, které znají a které oni sami respektují. Pro Íránce je důležité navázání osobního vztahu s dotyčnou osobou, se kterou mají obchodovat, dříve než k určitému obchodu dojde (El-Saba 2015).

Nejpopulárnější zábavou, kterou vyhledávají obyvatelé Íránu, je návštěva kin (britannica.com 2020). Rozvoj íránské kinematografie byl zastaven v roce 1979 po vyvrcholení íránské islámské revoluce. Nějakou dobu na to došlo ve vládě ke změně názorů a vláda dovolila filmovému průmyslu opět natáčet a nabídla státní finanční podporu za předpokladu, že veškeré nově natočené filmy budou propagovat

islám a islámské hodnoty. Tento přístup se neseťkal u veřejnosti s úspěchem, a tak byl koncept fungování íránské kinematografie a filmového průmyslu přepracován. Dnes je situace ustálená a filmařský průmysl je na vzestupu i s předpokladem, že se inspiruje západní tvorbou a západní kinematografií. Nicméně i přes určité uvolnění v tvorbě filmového průmyslu platí omezení, která jsou stanovena státem, a při jejich porušení je film zakázán a hrozí tvůrcům sankce. Jedno z omezení je, že film nesmí zprofanovat islámské hodnoty a nesmí lidi odvracet od víry. Tato omezení však nic nemění na situaci, že íránský kinematografický průmysl je jedním z nejlepších na světě (britannica.com 2020). Filmy, které jsou točeny íránskými tvůrci, jsou na mezinárodních festivalech, jako jsou festivaly v Cannes ve Francii či Locarnu ve Švýcarsku, hojně oceňovány. Nejznámějšími íránskými filmovými režiséry, nebo spíše režisérkami, jsou například Tahmineh Milani a Rachšan Bani-etemad. Nejznámějšími celosvětovými filmy, známými i zde v České republice jsou filmy Persepolis a Teheránská tabu. Tyto dva filmy pojednávají o íránské společnosti a způsobu života. Oba filmy natočili režiséři původem z Íránu, avšak žijící v západních zemích. Je potřeba si uvědomit, že tento druh filmu není v Íránu populární a vhodný pro veřejné promítání. Důvody jsou jednoduché. Filmy odkrývají způsob života lidí v Íránu a odkrývají také negativní aspekty politiky tamní vlády a naopak nevyzdvihují hodnoty islámu. Persepolis natočila režisérka Marjane Satrapi, která žije ve Francii. Film byl americko-francouzské produkce. Druhý film Teheránská tabu natočil íránský režisér Ali Súzandeh, žijící v Německu. Přání autora natáčet přímo v hlavním městě Íránu se nesplnilo z důvodu, že film se svojí tematikou nekoresponduje s ideologií tamního režimu a nepropaguje pozitivně Írán, naopak ukazuje život, způsob života, který je ohraničen tvrdými mantinely a za porušení pravidel hrozí sankce.

Dalším prvkem íránské kultury je vášeň pro sport. Tradičními íránskými sporty od dob Perské říše jsou dostihy na koních a zápas. Mezi tradiční sporty nepatří kolektivní/týmové sporty, jako je fotbal, ragby nebo volejbal, ale přesto jsou v Íránu populární, nicméně jejich rozmach přišel až ve 20. století ze západních zemí (britannica.com 2020). Íránští sportovci se od roku 1948, kdy se zúčastnili poprvé, účastní olympijských her. Sporty, ve kterých mají íránští sportovci nejvíce medailí, jsou: vzpírání a bojová umění. Největší úspěch zažili v roce 1956, kdy sportovci přivezli ze zimních olympijských her, konaných v Itálii, zatím nejvíce medailí (britannica.com 2020). Ve 20. století se nejvíce populárním sportem v Íránu stal fotbal. Íránské národní

mužstvo se několikrát zúčastnilo asijského mistrovství a v 1978 se kvalifikovalo do fotbalového světového poháru, konaného v Argentině. Rok na to, tedy v roce 1979, přišel zákaz kolektivních sportů, a to z důvodu, že duchovní považovali sportovní stadiony za konkurenci k mešitám. Sportovní stadiony a sportoviště byly nadobro uzavřeny a veškeré týmy byly znárodněny státem. Další, koho se sportovní zakazy a omezení dotkly, byly ženy, kterým byly zakázány určité druhy sportů. Tlak společnosti na uvolnění podmínek a zákazů nebylo možné ignorovat, tak bylo v 90. letech ženám povoleno soutěžit v atletice, a byly obnoveny účasti žen na některých dříve zakázaných sportech. Nicméně, sportující žena musí dodržovat islámské zahalení vlasů.

Islám vnesl do tradiční perské společnosti trvalé a nezvratné změny ve všech oblastech kultury, lidského soužití a společnosti.

Vzdělávací systém v Íránu je v mnoha ohledech zcela odlišný od vzdělávacího systému v České republice. Co však mají společného, je povinná školní docházka. V Íránu je povinná školní docházka od 6 let do 12 let. Od 6 let do 12 let probíhá tzv. základní škola. Základní škola je ukončena absolvováním 6. třídy. Po základní škole žáci nastupují na tříletou školu, která je označena jako tříletý poradenský orgán. Během těchto tří let se hodnotí schopnosti a dovednosti jednotlivých žáků a na základě analýz výsledků je žákům doporučeno/určeno/nařízeno, jaký druh školy budou studovat dále. Na výběr jsou tyto druhy škol s konkrétním programem: akademický, vědecký a odborný program (britannica.com 2020). Žáci jsou rozděleny na střední školy do určitého programu dle výsledků jejich schopností a dovedností. Po střední škole s programem akademickým a vědeckým je možné pokračovat ve studiu na vysoké škole, avšak vysokých škol je v Íránu poměrně málo.

Írán se vyznačuje absencí určitých vysokých škol a konkrétních kateder. Příkladem může být vysoká škola zaměřená na výtvarné umění či múzické umění. Tyto druhy škol v Íránu chybí či se jedná pouze o jednu vysokou školu, která je pod přísným dohledem státních orgánů. Málo čtené vysoké školy jsou zapříčiněné změnou režimu během íránské islámské revoluce, která skončila v roce 1979. Během této revoluce došlo k emigraci mnoha vysokoškolských pedagogů. V Íránu dodnes scházejí pedagogové, kteří by mohli vyučovat na vysokých školách. Samotné studium na vysokých školách a poté výkon zaměstnání ve vzdělávacím systému je navíc ovlivněno osobní zbožností daného kandidáta (britannica.com 2020). To vše vede i ke snížení počtů studentů, kteří

studují vysokou školu. Avšak na podílu vysokoškolského studia narůstá větší procento žen, přes 50 %. Dochází k převaze žen oproti mužům v podílu na vysokoškolském studiu. Z důvodů všemožných bariér movitější studenti odcházejí za vzděláním do zahraničí. To hlavně a především kvůli statusu, který studenti získají, když absolvují vysokoškolské studium v zahraničí, hlavně v západních zemích (USA, Francie, Velká Británie atd.).

Celý vzdělávací proces je pod dohledem a řízením ministerstva školství a vzdělávání. Ze statistik Statistical Centre of Iran 2016 vyplývá, že čtyři pětiny mužů jsou gramotné a dvě třetiny žen jsou gramotné. Disproporce je dána kulturními specifiky, kdy dle islámu má být ženskou úlohou péče o děti a domácnost.

6.3 Architektura, řemesla, hudba, literatura a tisk

Írán se může chlubit dlouhou historickou tradicí a mnohými dynastiemi, které se za tu dobu vystřídaly u vlády. V období Parthské říše je architektura orientovaná na stavbu vzdušných vysokých hal a na stavbu královských recepcí. S příchodem sásánovských králů se architektura dále rozvíjí. Je používána malta a sádra, které jsou nanášeny na zdivo. V dochovaných architektonických stavbách je patrný vliv řecké kultury a vliv řecké architektoniky. Jako důkaz slouží pálené hliněné střešní tašky, které jsou typické pro řeckou architekturu a naopak nejsou typické pro perskou architekturu (iranicaonline.ir 2020). S příchodem islámu se změnil ráz architektury. Začaly se stavět převážně sakrální stavby po celém území, a to mešity, minarety, ale začaly se také stavět zdobené portály. Dekorace mešit a minaretů se liší dle jednotlivých oblastí. Islámská architektura je typická používáním materiálů: cihla, terakota, dlaždice, štuk či dřevo. Dále je pro perský styl charakteristické dekorování pomocí rozbitých dlaždic či skla, což se nazývá dekorování mozaikou.

S dynastií Pahlaví přichází modernizace i v oblasti architektury. Šáh usiloval o propojení starověké perské historie a moderní doby. Jeho hlavním cílem bylo generaci motivovat k propojení tradičních prvků s moderními prvky západní kultury. Za jeho vlády se hojně restaurovaly památky, kdy byl založen Národní památkový ústav, který se měl o veškeré památky starat a ručil za jejich zachování (iranicaonline.ir 2020). Začal se měnit ráz ulic a budov. Přestavovaly se ulice, kdy z malých uliček vznikaly široké ulice a bulváry. Budovy se stavěly vysoké, což mělo vytvořit elegantnější ráz Teheránu. V Teheránu se také stavěly v této době první hotely. Po druhé světové válce se začala

rozvíjet stavba dopravní infrastruktury a stavěly se první bytové věže. V roce 1967 byla založena Národní rada pro íránskou architekturu. Vznikl tzv. program Pahlaví. Architektura se zaměřila směrem absolutního napodobování západní architektury a tradiční íránské styly měly sloužit moderním technikám a potřebám (britannica.com 2020). V rámci programu Pahlaví vznikl například šáhův pomník v Teheránu, který byl v roce 1979 přejmenován na Věž Svobody, neboli Azadi.

Architektonické stavby jsou dekorovány tzv. miniaturním malířstvím, které se vyznačuje kaligrafickými výjevy, vzory květin, geometrickými obrazy a dekorováním ornamenty. Ty jsou vyřezávané do omítky, nebo jsou pomocí barev nanášeny na omítku a jiné povrchy. Výtvarné umění je také poznamenáno islamizací. Je zakázáno vyobrazení ikon a lidských postav. Avšak předislámské výtvarné umění bylo orientováno převážně na malbu pomocí ornamentů či přírodních vzorů, tudíž s islamizací nenásledovalo radikální omezování v oblasti výtvarného umění. Nicméně toto se vztahuje k dekoraci budov a jiných prvků architektury. Výtvarné umění v oblasti malby obrazů či sochařství se nerozvíjelo, společnost se zaměřovala jiným směrem. Svoji pozornost věnovala převážně tkaní nebo hrnčířství.

Mezi povolání, které má dlouhověkou tradici od dob Perské říše a které se zachovalo do dnešních dnů, je obchod s kořením či tkaní perských koberců. Tkaní koberců se Íránci věnují od dob Perské říše, a z toho důvodu jej nazýváme perské koberce neboli peršan (v jednotném čísle). Jsou tkané nejčastěji z hedvábí nebo z vlny. Těší se mezinárodnímu uznání, z toho důvodu také vyrábí mnohem více koberců než kterákoli země na planetě. Jsou považované za nejkrásnější a nejdražší koberce na světě (El-Saba 2015). Každý region či oblast má svůj specifický styl a design pro výrobu koberců. Vzory a kvalita se také liší dle jednotlivých regionů. Základní styly vzorů, které se od sebe odlišují, jsou z měst: Šíráz, Tabríz, Isfahán, Karman, nebo Kom. Produkce a výroba perských koberců je zaměřena zejména na export do celého světa.

Neméně důležitým tradičním perským či íránským řemeslem je zpracování vzácných kovů, dřeva, kamene a hlíny. Z těchto materiálů vyrábějí íránští mistři různorodé předměty pro užitkové účely nebo dekorativní účely. Pro Írán je typické kastování jednotlivých oblastí dle zpracování jednotlivých komodit a surovin. V Teheránu se pracuje se zlatem, ze kterého se poté vyrábí nejrůznější předměty. Města Isfahán a Šíráz jsou určena pro zpracování stříbra a město Isfahán určen ještě ke zpracování kovů (britannica.com 2020). V oblasti Perského zálivu se orientují

na produkci přírodních perel, které jsou také nepostradatelnou komoditou íránského řemeslnictví. Při zpracování jednotlivých surovin se uplatňují tradiční technické postupy, kterými jsou gravírování, sekání, zlacení, damaškování nebo reliéfní tisk. Vytvořené produkty jsou poté určeny jak na domácí trh, tak i na export do zahraničí. Avšak keramický průmysl je určen pouze pro domácí trh, není primárně zaměřen na export. V rámci keramického průmyslu se vyrábějí nádoby, podnosy, vázy atd. Ve městě Mašhadu se soustřeďuje největší část keramického průmyslu. Oproti tomu město Hamadan je největší centrum hrnčířského řemesla (britannica.com 2020). Íránci se také specializují na výrobu dlaždic a mozaik, které jsou bohatě zdobený a dekorovány. I zde platí, co jednotlivý region to různý dekor dlaždic.

Írán je specifický z pohledu muzeologie, protože se vyznačuje minimálním počtem muzeí. Ačkoliv má tato země dlouhou historii, která sahá do roku 3000 let př. n. l., tak muzeí je zde povážlivě málo. První muzeum v tomto státě bylo otevřeno roku 1894. Jedná se o muzeum Golestanského paláce v Teheránu. Dalším muzeem, které bylo otevřeno poměrně v blízké době, je Národní muzeum v Teheránu, otevřené roku 1939. Mimo Teherán lze najít muzeum například v Šírázu či v Isfahánu. Muzeum v Isfahánu bylo postaveno tamní arménskou komunitou při katedrále Svatého Spasitele a zahrnuje spoustu artefaktů arménské kultury na Blízkém východě.

Mezi destinace, které jsou hojně navštěvované turisty pro svůj specifický styl a design architektury, patří pomníky, historické budovy, sakrální stavby atd. V západním Íránu se nachází nejstarší historické pozůstatky. Příkladem je zikkurat Čóga Zambíl. Dalšími navštěvovanými historickými pozůstatky jsou pozůstatky města Persepolis, které je zapsané na seznam světového dědictví UNESCO. Nedaleko města Persepolis se nacházejí tzv. Perské kříže. Perské kříže neboli hroby achajmenovských králů najdeme v provincii Fara. Nakš-e Rostam je místo posledního odpočinku čtyř achajmenovských králů, jejich hroby jsou zde vytesané do skal. Podle archeologů by jedna z hrobek mohla patřit králi Xerxovi I.

Dalšími místy, kam se nejčastěji turisté vydávají za architekturou, jsou města Teherán a Isfahán. Ve městě Isfahán se nachází palác Ali Kapu, což je sídlo a rezidence dávných šáhů (Procházka 2013). Město Isfahán se nachází v centrálním Íránu a je specifický pro svoji barevnou architekturu. Barvy tohoto města jsou odstíny modré, od nejsvětější po nejtmavší. Právem je označováno za nejkrásnější město Íránu. Nejznámější stavbou v Isfahánu je Šáhova mešita nebo také nazývána mešita Imáma

Chomejního, která je dekorována v typických isfahánských modrých barvách. Turistický zájem je také upřen na hlavní město Teherán, kde turista může objevit mnoho zajímavých architektonických staveb. V Teheránu lze nalézt památník svobody Aradi, který nechal postavit šáh Pahlaví na oslavu výročí 2 500 let Perské říše (Procházka 2013). Dále se zde nachází například Palác Golestan nebo hrobka imáma Chomejního.

Hudba a hudební umění nejsou v Íránu vzkvétajícím odvětvím kultury. Avšak existují lidové písně a starověká hudba z dob Perské říše. Tradiční lidová hudba je příbuzná s indickou hudbou sdílejí mnoho společných prvků. Lidové písně a tóny se předávaly ústně z generace na generaci, v málo případech se dochovaly písemné záznamy. K rozvoji hudebního umění došlo ve 20. století během vlády Rézy Šáha Páhlavího. V tomto období se íránská hudba chtěla vyrovnat hudbě zahraniční, a to především hudbě západní. Šáh usiloval o spojení tradiční perských tónů s moderním stylem hudby. Z toho důvodu vznikla v hlavním městě Teheránu hudební konzervatoř, která se inspirovala západní technikou a studiem hudby. Hudební styl, který byl v Íránu v té době preferovaný a byl na vzestupu, bylo míšení tradiční perské hudby a tónů do nových skladeb. Hlavním cílem šáha bylo zpopularizovat perskou hudbu a zvýšit její konkurenceschopnost ve srovnání se západní hudbou (iranicaonline.ir 2020). V době od roku 1950 do roku 1979 zažil hudební průmysl rozmach, jelikož probíhala výuka na konzervatoři, konaly se koncerty a bylo povoleno rozhlasové vysílání. Avšak v roce 1979 po ukončení íránské islámské revoluce nastal úpadek hudebního průmyslu a četná omezení či zákazy činnosti.

Po íránské islámské revoluci bylo zakázáno studium na hudební konzervatoři a byla zakázána a omezena prozápadní íránská hudba. Mnoho umělců bylo vyhoštěno nebo sami emigrovali do západních zemí, nejčastěji do Paříže, New Yorku a Los Angeles, kde iráňští hudebníci dále vystupují s tradiční perskou hudbou (iranicaonline.ir 2020). Největším úskalím pro další rozvoj hudby bylo nastolení radikálního šíitského islámu s jeho velmi rezervovaným vztahem k hudbě jako hlavní ideologie v zemi. A místo k dalšímu rozvoji došlo k úpadkům. Příkladem je íránská zpěvačka Googoosh, která byla velmi populární před revolucí a která musela po roce 1979 nedobrovolně ukončit svoji kariéru. Státem byla oficiálně zakázána a byl vydán zákaz poslouchat její skladby. V roce 2000 emigrovala do Kanady, kde ještě tentýž rok obnovila svoji kariéru a uskutečnila 27 koncertů po Evropě a Severní Americe. V Íránu je zákaz populární

hudby a hudebníkům hrozí sankce v případě, budou-li vystupovat. I přes sankce je moderní popová hudba populární u mladší generace, která se ji nebojí vyhledávat (britannica.com 2020). Mezi povolená hudební vystoupení patří recitace poezie za doprovodu hudby, protože se oficiálně nejedná o hudbu.

Literatura a denní tisk jsou odvětvím kultury, které je přístupné a hojně využíváné. Ve společnosti funguje denní tisk jako hlavní masové médium. Je na místě říci, že všechny denní tiskoviny, časopisy a periodika podléhají státní cenzuře. To samé platí i pro literaturu, kdy jsou zakázány protiislámské či protirežimní knihy a články.

Veškerá literatura, která pochází z předislámské doby, byla předávána ústně z generace na generaci, proto se mnoho příběhů nedochovalo. Světská literární díla nebyla nikdy zapisována, protože písmo a textová povaha skutečností byly výsadou duchovenstva a vyšší třídy lidí a sloužily pouze pro panovnickovy účely, jako byla správa státu, hospodářská oblast státu, či oslavné příběhy o panovníkovi (iranicaonline.ir 2020). Nejznámější dochované příběhy jsou z dob vlády Xerxa I. a Dareia I. (rod Achaimenovců), které oslavují úspěchy těchto dvou panovníků. Tyto příběhy byly sepsány v aramejštině (oficiální jazyk Achaimenovské říše) a dále byly přepsány do několika dalších jazyků, kterými byly: akkadština, perština, sumerština a mnoho dalších. Největší vliv na rozvoj literatury měla v 9. století výroba papíru. Jedna z nejstarších knih na území Íránu pochází z dob Sásánovské říše. Tehdy byla sepsána Kniha tisíce soudů, která se věnovala praktickým otázkám společnosti, jako jsou manželství, vztahy v rodině, vztahy mezi obyvateli atd.

Dobytí perské říše Araby přineslo islám a jeho posvátnou knihu Korán. Korán byl v té době psán pouze v arabštině, ale v rámci akulturace došlo k přeložení Koránu do perštiny. Perština byla první jazyk, do kterého byl Korán přeložen. I tento fakt umocňuje vnitřní vztah Íránců k islámu (iranicaonline.ir 2020).

Po íránské islámské revoluci v roce 1979 přišla četná omezení a některá literární díla byla zakázána. Mnoho íránských spisovatelů emigrovalo do západních států, do Evropy či do USA. Mnoho západních literárních děl je přímo zakázáno pod hrozbou trestů, příkladem jsou Satanské verše od Salmana Rushdieho. Za toto dílo si vysloužil autor od ajatolláha Rúholláha Chomejního uvalení fatvy, kdy tak vyjádřil pro všechny muslimy názor, že dílo je závadné pro čtení a nikdo z muslimů by jej neměl číst.

Dochovalo se mnoho historických literárních děl. Historickými perskými autory, jsou například: Háfes, Jámí, Rúmí nebo Nezámí. Mezi novodobé íránské spisovatele patří: Šahrnúš Parsípúr, Ahmad Šámlú, Moniru Ravanipur a Sádik Hedájat.

Veškerý denní tisk, časopisy a periodika musejí mít státní licenci a jsou vydávány v Teheránu. Toto je stanoveno dle zákona o tisku z roku 1979 (britannica.com 2020). V rámci státu funguje agentura IRNA, což je zpravodajská agentura, která se stará o veškeré zprávy, které budou podávány lidem prostřednictvím médií. I tato agentura je cenzurována vládou. Cenzura a zákaz určitých druhů literatury byl nastolen po roce 1979 po skončení revoluce. S rozvojem techniky přicházejí další omezení a následné sankce. V roce 1995 vláda uvedla v platnost zákon o zákazu držení satelitního přijímače, jelikož s jeho pomocí může Íránec přijímat i zahraniční kanály a programy. Ve státě, kde veškeré informace podléhají cenzuře a veškeré televizní stanice a rozhlasové stanice jsou provozovány vládou, nejsou satelitní přijímače a s tím spojené zahraniční kanály žádoucí, tudíž musí přijít vládní opatření.

6.4 Gastronomie

Íránská gastronomie vychází z tradičních perských pokrmů a surovin. Dále lze vidět podobnost s indickou či tureckou kuchyní. Není přesně známo, která kultura určitý prvek v kuchyni měla první a která kultura určité prvky pouze převzala. S indickou kuchyní mají společné používání výrazného koření v jídle a pálivost jídel a jídlo, které je charakteristické jak pro íránskou gastronomii, tak i pro tureckou, je kebab (Price 2009). Íránská či perská gastronomie nebyla ovlivněna jenom indickou a tureckou kuchyní, ale také kuchyní evropskou, a to hlavně starověkým Řeckem a Římem, a dále ještě třeba starověkými asijskými kulturami. Na dnešní íránskou gastronomii má vliv i západní svět.

V gastronomii lze nejčastěji vidět ovlivnění západním světem ve stolování a servírování. Tradiční íránský způsob stolování je sezení na zemi u prostřeného ubrusu, kdy jídlo je servírováno v miskách a stolovníci si z oněch misek nabírají jídlo pomocí chleba, nebo také chlebových placek nan, které jsou pečené v tandúru, což je hliněná pec (Procházka 2013). Avšak vlivem západní kultury, nárůstem cestovního ruchu a tlaku na poskytování co nejkvalitnějších služeb zahraničním klientů se ve velkých městech podřídil způsob stolování západní kultuře, kdy vymizelo servírování na zemi na rozloženém ubrusu, ale naopak se stoluje u běžných stolů.

Charakteristikou íránské kultury, která má spojitost s gastronomií, je teorie vzniku a původu jednotlivých nemocí spojených s požíváním určitého typu jídla. Jedná se o starověký princip, kdy lidé věří, že nemoc má svůj původ v nerovnováze jednotlivých vlastností v těle, které tělo získává skrze jídlo a jednotlivé potraviny (Price 2009). Vlastnosti, které by měly být v rovnováze, jsou teplo a chlad, nebo ještě jinak řečeno sucho a vlhko. Každá potravina je nadána určitou vlastností, buď se jedná o potravinu, která je klasifikována jako teplá, nebo studená. Aby člověk předešel vzniku nemocí, jeho pokrmy by měly být vyvážené, tudíž by neměla převažovat jedna z vlastností. V případě, že jedna z vlastností dlouhodobě převažuje, vytváří v těle nerovnováhu, která poté může za vznik různých typů nemocí. Podle typu nemoci se poté sestavuje jídelníček, který napomůže k obnovení rovnováhy vlastností v těle. Zároveň se složení jídel a kombinace jídel liší podle určitých období v roce, kdy je potřeba předcházet různým nemocem, které jsou v dané době nejčastější. Tento starověký princip se u mnoha Íránců dochoval do dnešních dob a při přípravě jídla se ve většině rodin dodržuje. Avšak jednotlivé klasifikace potravin podle vlastností se dle regionu liší. V jednom regionu je určitá potravina považována za studenou a v jiném je považována za teplou. Potraviny, které jsou klasifikovány v rámci jejich vlastností jako teplé: pšenice, cukr, drůbež, sušená zelenina a ovoce, živočišný tuk a některé druhy čerstvého ovoce a zeleniny (Price 2020). Naopak potraviny, které jsou klasifikovány jako studené, jsou: rýže, mléčné výrobky, ryby, hovězí maso, ovoce a zelenina (Price 2009).

Pro íránskou kuchyni jsou typická kořeněná jídla. Koření je také hlavní komoditou, se kterou Íránci obchodují a exportují ji do jiných zemí. Tato tradice obchodu s kořením je hluboce zakořeněna, jelikož Peršané obchodovali s kořením. Typickým kořením pro Írán, které se i vyváží, je šafrán, hřebíček a kmín.

Mezi charakteristiky íránské kuchyně také patří příprava čaje. Čaj je v Íránu velice populární a připravuje se speciálním způsobem. Pravý íránský čaj se podává s mlékem a velkým množstvím cukru. Příprava čaje je velmi speciální a odlišná od západního způsobu přípravy čaje s mlékem, který je typický například pro Velkou Británii. V Íránu se připravuje čaj tak, že se nechá vařit mléko a do vařícího se mléka se nasype čaj, který se v mléku nechá povařit. Poté se do připraveného čaje nasype cukr a obohatí se ještě zázvorem a mátou (Procházka 2013).

Islámské náboženství má nemalý vliv i na gastronomii. Vliv se projevuje v rámci zakázaných potravin, které muslimové nesmějí pozřít. Z konzumace mas je vyloučeno vepřové maso, které se považuje za nečisté (haram), a to hlavně díky způsobu života prasat. Každé zvíře musí být správně rituálně poraženo. Porážce se říká halál. Zvířeti je bez omráčení či uspání proříznuta krční tepna. Poté se musí nechat vykrvácet, jelikož muslimové nesmějí pozřít maso, které nebylo dostatečně odkrveno. Mezi nejoblíbenější maso v Íránu patří skopové. Dále islám zakazuje pozřít například mršiny či hmyz. Dále je zakázáno požívání alkoholických nápojů. Z toho vyplývá, že Írán jako teokratický stát se státním náboženstvím islámem nelegalizuje alkohol. Alkoholické nápoje v Íránu jsou nelegální, výjimky se týkají nemuslimských menšin.

7 Politika

Írán je země, která začíná mít na mezinárodní politické scéně nemalý geopolitický význam. Geopolitickou mocností se Írán stává prostřednictvím strategické polohy a své rozlohy, jelikož má přístup ke strategicky důležitému Perskému zálivu a Hormuzskému průlivu. Velmocenské ambice Íránu jsou rovněž opřeny o dlouhou perskou historii a doby, kdy Perská říše ovládala téměř celý Blízký a Střední východ a Střední Asii. Nezanedbatelnou roli v růstu íránského významu mají tamní surovinové zdroje a rozvíjející se ropný průmysl. Írán projevuje ambice být vůdčí silou na Blízkém východě a jedním z důležitých světových mocenských hráčů, což se projevuje v jeho zručně prováděné zahraniční politice, vytváření mezinárodních spojení a využívání spřátelených šíitských komunit v jiných zemích makroregionu.

Írán je země, která je v určitém pohledu izolovaná a osamělá. Samotná země touží po soběstačnosti a nepřátelsky vnímá jakékoliv vměšování do vnitřních záležitostí státu. Tento nepřátelský postoj k vměšování do vnitřních záležitostí si Íránci nesou jako pozůstatky kolektivní paměti, kdy se za vlády rodu Pahlaví vměšovaly do státních záležitostí Spojené státy americké. V roce 1979 po vyvrcholení revoluce se Írán vydal svojí vlastní cestou, která nabrala směr touhy po soběstačnosti a odporu proti západním hodnotám a jejich šíření (Axworthy 2014). Izolovanost státu pramení z jeho vystupování na mezinárodní politické scéně. Jeho vystupování budí napětí a rozrušenost u západních zemí, které zaujímají proti Íránu nepřátelský postoj. Dalším faktorem, který má vliv na izolovanost Íránu, je samotná politika země a náboženské bariéry (Zieglová 2013).

Význam Íránu spočívá v tom, že vystupuje na mezinárodní politické scéně jako určitá potencionální hrozba a další ohnisko napětí, a to nejen z hlediska vnějšího, ale také vnitřního. Vnitřní problémy jsou v oblasti politického boje, kdy mezi sebou soupeří reformisté a konzervativci, kteří se snaží dostat k moci a udržet se u moci co možná nejdéle. Dalšími vnitřními problémy jsou určitá napětí ve společnosti, kdy lidé nejsou spokojeni s přísným stylem života, který vychází z náboženského práva šaría. Na internet čas od času pronikají zprávy o značné nespokojenosti íránských mladých lidí s konzervativními pravidly v zemi a bouří se odhazováním hidžábů, nošením zakázaných účesů apod. Dalším problémem je utiskování a perzekuce

náboženských menšin. Írán je kvůli svým vnitřním problémům často diskutován v organizaci Amnesty International, která bojuje za dodržování lidských práv ve světě.

Největší zlom v politické oblasti jak vnitřní, tak vnější nastal v roce 1979 během vyvrcholení íránské islámské revoluce. Po revoluci následoval hospodářský propad a také bylo nastoleno státem kontrolované náboženství, a to islám. Tato situace měla negativní dopad na společenský život v Íránu. Zhoršení nastalo v postavení žen ve společnosti. Za vlády posledního šáha se postavení žen ve společnosti zlepšovalo a ženy měly mnoho možností jak se realizovat, většina žen nenosila islámské pokrývky hlavy, ale po revoluci přišlo rapidní zhoršení. Ženy musely opustit mnoho oblastí, jedna z nich je i sport, kdy byly zakázány ženské sporty, ale zhoršení přišlo také v soudnictví, a to přesněji v oblasti rozvodů. Po revoluci se zpřísnil rozvodový proces, kdy dítě rozvedených rodičů bylo automaticky přiděleno do péče otce (Axworthy 2014). Ženy se na veřejnosti musely bez výjimek zahalovat. Jediné však ženám odebráno nebylo, a to volební právo. V současné době dochází v Íránu k rozhánění jakýchkoliv typů demonstrací a demonstrující občané jsou masově zadržováni a uvězněni. Minimální prostor je zde i pro politickou opozici, která nemá dostatečné pravomoci.

Vnitřním problémem Íránu je také etnická, kulturní a náboženská různorodost, Peršané tvoří sotva dvě třetiny obyvatel státu. Z toho důvodu se íránští představitelé zaměřují především na udržení vnitřní stability státu. V rámci udržení stability se často uchylují k nasazování tajné služby nebo milice Basídž, které s občany jednají mnohdy násilně. Je zde potlačována svoboda náboženského vyznání, a veškeré povolené církve jsou státem kontrolované. Mnoho křesťanů žijících v Íránu se odmítá hlásit ke svému vyznání ze strachu perzekuce vůči nim samotným a jejich rodině. Ačkoliv jsou některé křesťanské církve legální a státem povolené, platí pro ně přísná pravidla a omezení. I přes tyto faktory se církve snaží udržet svoji existenci. Mnohé církve na území Íránu jsou vázány na etnické menšiny žijící zde, příkladem mohou být Arméni a Asyřané. Legální církve fungující v Íránu jsou: Svatá apoštolská katolická asyrská církev Východu, Starobylá svatá apoštolská katolická církev Východu, Chaldejská katolická církev, Syrská ortodoxní církev antiochijská, Syrská katolická církev, Jedna svatá všeobecná pravoslavná církev arménská, Arménská katolická církev (více o jednotlivých církvích viz bakalářská práce: *Postavení křesťanů v Íránu*). Tyto církve mají své vlastní kostely, kde je jim umožněna jejich náboženská činnost, viz příloha č. IX – mapa kostelů. Státem hlídané jsou konverze od islámu k jiným náboženským

skupinám, jelikož je přísně zakázána. Konvertujícímu muslimovi je v takovém případě vyměřen nejvyšší trest, a to trest smrti. V případech ortodoxních muslimů usilují o smrt konvertity samotní příbuzní. Konverze je v Íránu považována za poskvrnění cti rodiny. Avšak i přes tyto faktory se najde mnoho Íránců, kteří konvertují ke křesťanství. Státem povolené církve konvertitu nepřijmou, jelikož se bojí o samotnou existenci církve. V případě, že vrcholní představitelé státu neuznají určitou církev jako oficiální, poté se tato církev musí rozpadnout, ukončit činnost či přejde její činnost do ilegality. Jestliže se církev rozhodne provozovat svoji činnost v ilegalitě, poté za její odhalení a dopadení jejich členů hrozí přísné tresty. Odhalování těchto ilegálních církví, tzv. podzemních církví má na starost tajná policie. Ilegální církve na území Íránu jsou především tyto: Letniční církve, Církev Íránu.

V dnešní době jsou Íránci mnohem skeptičtější k aktuální politické situaci a s vnitřní politikou státu nesouhlasí a neztotožňují se s ní a sama společnost opět inklinuje k sekularismu, tak jako před íránskou islámskou revolucí za vlády šáha Mohammada Rézy Pahlavího. Mnoho občanů na druhou stranu je se situací ztotožněno a přijímají ji, je patrný rozdíl mezi liberálnějšími velkoměsty a konzervativnějším venkovem.

7.1 Jaderný program a ropný průmysl

Íránský jaderný program se začal formovat v 50. letech 20. století v rámci programu Atomy pro mír. S tímto projektem přišel prezident Spojených států amerických Dwight David Eisenhower s cílem poskytnout nekomunistickým státům rozvojového světa atomovou energii a dohlížet na její využívání. Na výzkumu jaderných zbraní se podílely Spojené státy, které postavily výzkumný reaktor a předávaly své know how do jiných zemí. V roce 1973 byla v Íránu založena organizace pro atomovou energii AEO (Atomic Energy Organization), která měla za cíl vybudovat přes 20 jaderných elektráren (britannica.com 2020). Rozvoj jaderného programu vznikl v době vlády šáha Pahlavího, ale po revoluci v roce 1979 ho ájatolláh Chomejní zastavil, neboť se jednalo o dědictví minulého šáhova režimu (Zieglová 2013). K obnovení jaderného programu došlo během irácko-íránské války. Írán během této války došel k závěru, že je výhodné vlastnit nekonvenční zbraně, jako jsou jaderné zbraně.

Na mírové využívání jaderné energie dohlíží organizace IAEA – Mezinárodní organizace pro atomovou energii. Až do roku 2002 nebyl ohledně jaderného programu v Íránu žádný konflikt. Avšak v tomto roce mělo dojít ke kontrole íránského jaderného programu ze strany organizace IAEA, ale ta nebyla vpuštěna na kontrolu (Zieglová 2013). Od tohoto momentu je íránský jaderný program kritizován za utajované aktivity a vznikají první obavy z možné hrozby.

Největší krize ohledně programu nastala v roce 2006, kdy prezident (dnes bývalý prezident) Mahmúd Ahmadínežád veřejně vyhlásil, že Íránci zvládli jadernou technologii a disponují jadernými zbraněmi. Tato prohlášení vyvolala na mezinárodní scéně paniku. Státy se pokoušely o diplomatické rozhovory a dialogy, ale veškeré diplomatické snahy ztroskotaly. Íránský jaderný program byl považován za hrozbu a celosvětové ohrožení. Až v roce 2015 byla podepsaná mezinárodní dohoda o íránském jaderném programu. Více o aktuálním íránském jaderném programu viz podkapitola americko-íránské vztahy.

Pro Írán je velmi důležitá těžba a export ropy. Světové analýzy odhadují, že Írán má třetí největší rezervoár ropy na světě. Ropná naleziště jsou lokalizována u hranic Íránu s Irákem a dále pak v centrální části země. Rozvoj ropného průmyslu začal zhruba v polovině 20. století za vlády rodu Pahlaví. Írán však neměl potřebné technologie, aby mohl započít s těžbou a zpracováním ropy, a tak se obrátil na západní země. O rozvoj ropného průmyslu se zasadila Velká Británie. Tím si zde zařídila výsadní právo pro těžbu ropy, jelikož v roce 1908 si jej od íránského šáha koupila, a tak mohla britská společnost Anglo-Persian Oil Company těžit na území Íránu ropu (Zieglová 2013). Pro společnost to byl výhodný obchod, jelikož Íránu odváděla pouze pětinu zisku, což naopak nebylo výhodné pro Íránce. Z toho důvodu se v Íránu ozývaly hlasy o znárodnění ropného průmyslu. To mělo odezvu v podobě vytvoření íránské ropné společnosti National Iranian Oil Company, ve zkrace NIOC, a znárodnění těžařské společnosti Anglo-Persian Oil Company. Vznik íránské ropné společnosti a znárodnění Britsko-íránské společnosti vyvolaly na mezinárodní politické scéně rozruch, jelikož se státy začaly obávat o své ropné zájmy v Íránu. Později Velká Británie opustila od těžby ropy v Íránu a uvalila embargo na vývoz ropy. K Velké Británii se přidaly i Spojené státy (Zieglová 2013). Později měly vliv na těžbu ropy v Íránu americké těžařské společnosti. Po revoluci v roce 1979 se stává jednou z nastupujících ropných mocností. Nicméně se Írán stále potýká s problémy ohledně zastaralého ropného

zařízení, které neumožňuje Íráncům vytěžit plný potenciál ropného bohatství (Šmídová 2009). Možné řešení by bylo požádat o pomoc západní země, které by mohly Íránu pomoci s obnovou ropných zařízení, to však vzhledem k aktuální politické situaci a negativním vztahům se Spojenými státy není aktuální a pomoc je v tomto případě značně omezená. Pravděpodobnější je modernizace zařízení v kooperaci s Čínou či Ruskem. Politika a ekonomika země je zcela závislá na tržbách z ropného průmyslu. Ropný průmysl umožnil íránské ekonomice se znovu obnovit a nastartovat po revoluci v roce 1979. Státní ropná společnost NIOC produkuje ropu jak pro místní trh, tak i pro export do zahraničí. Ropa je dopravována potrubní dopravou až k Perskému zálivu, kde je pomocí íránských tankerů vyvážena do hlavních exportních států, jako jsou Čína nebo Indie. Státní společnost má své rafinerie na zpracování ropy ve městech Šíráz, Isfahán, Tabríz nebo v hlavním městě Teheránu.

Více informací k ropnému průmyslu a vztahu Spojených států amerických a Íránu viz podkapitola americko-íránské vztahy.

7.2 Politický systém

Íránský politický systém se řídí v první řadě zákony, které byly muslimům dány Bohem (Alláhem), který je podle jejich výkladu jediný možný tvůrce zákonů jak duchovních, tak i světských. Společnost tedy musí striktně zákony dané Bohem dodržovat a podřídit se jim, také je nelze za žádných okolností zpochybňovat či měnit. Íránská ústava byla oficiálně schválena roku 1979.

I přesto, že se jedná o teokratickou republiku, která nese v sobě prvky autokratického státu, což bylo ukázáno na údajích ze statistik Freedom House a také indexu demokracie od Economist Intelligence Unit, a občané zde nejsou svobodní, volby a volební systém v sobě prvky demokracie obsahuje. Voleb se zúčastňují občané, kteří dosáhli věku 18 let, a vyplývá pro ně ze zákona volební povinnost, která je brána jako božské určení a božský dar, a z tohoto hlediska je to pro ně náboženská povinnost, která musí být splněna. Její dodržování je hlídáno státem. Do roku 2009 mohli volit občané již ve věku 15 let.

Prvky demokracie se ve volebním systému objevují tehdy, kdy jsou voleni členové poslanecké sněmovny či sám prezident. Do parlamentu si občané volí své kandidáty nebo strany svobodně a bez nátlaku. Prezident je volen přímo a volí si ho sami občané státu. Volby jsou přímé a rovné. Avšak je zde možnost ze strany Rady dohlížitelů,

což je ústavní orgán, vetovat zvolení samotného prezidenta či zvolené členy parlamentu (Šmídová 2010 in Šindelková 2018).

Následně je potřeba vysvětlit zásadní rozdíl mezi osobami ájatolláh Chomejní a ájatolláh Chameneí, jelikož se jedná o dvě různé postavy a dva různé výklady, avšak vztahují se k místu nejvyššího vedení státu. V první řadě se jedná o historickou postavu, již je ájatolláh Chomejní, který se stal duchovním vůdcem, který nastolil přísný šíitský režim pro společnost po íránské revoluci, kdy byl svržen šáh Pahlaví. Jedná se tedy o duchovního vůdce a vůdce revoluce a tento titul je připisován pouze jemu samotnému. V druhé řadě je zde ájatolláh Chameneí, kdy se nejedná o postavu, ale o titul, který přebírá duchovní, který je zvolen do čela vedení státu. Tento titul je odvozen právě od jména duchovního vůdce, avšak je přisuzován a vykládán jako titul pro nejvyšší duchovní autoritu ve státě (Šmídová 2010 in Šindelková 2018). Na Západě jsou tato dvě jména zaměňována a nejvyšší duchovní autorita státu je špatně nazývána jako duchovní vůdce, avšak pro Íránce je přízvisko duchovního vůdce používané pouze pro danou historickou osobu.

Nejvyšším představitelem a neoficiálním vládcem státu (tento post je označován jako rachbar) je duchovní osoba, která představuje titul ájatolláh Chameneí. Do této funkce je volen duchovní představitel ze shromáždění expertů, či jiným názvem, rady expertů a je volen doživotně. Orgán rady expertů se skládá z 86 duchovních představitelů a mezi jejich pravomoci patří volba nejvyššího duchovní autority státu a při nezpůsobilosti k vykonávání funkce jej můžou následně odvolat. Je zde viditelná souvislost s volbami papežského postu, jelikož se jedná o podobný systém. Nejvyšší představitel při zvolení nabývá pravomocí volit soudce, obsazovat nejvyšší posty v armádě (armáda má dvě složky, první jsou vojenské síly a druhou jsou Revoluční gardy, které zajišťují vůdcovu ochranu a jsou používány v soupeření o moc s opozicí), vybírá osoby pro řízení médií (médiá v Íránu jsou státem kontrolovaná a cenzurovaná) a následně si volí kontrolní úřad nejvyššího vůdce, kterým je Rada dohlížitelů.

Rada dohlížitelů se skládá z 6 + 6 členů. První skupina 6 členů jsou tzv. klerikové neboli duchovní osoby, které zajišťují dohled v otázkách náboženských, a druhá skupina 6 členů jsou soudci neboli právnické osoby, které se starají o právní záležitosti a o výklad zákonů. Členové jsou voleni na 6 let a každé 3 roky se obměňuje polovina. Jedná se o dozorčí orgán, který kontroluje veškeré ostatní instituce ve státě. Hlavním úkolem je dohlížet na vydávání zákonů, které musí být v souladu s islámským právem

šaría, v případě, že tomu tak není, mají právo vetovat tyto zákony a i zákony a nařízení vydávané prezidentem (Kucharčík 2008 in Šindelková 2018).

Prezident je druhá nejdůležitější funkce ve státě za nejvyšším duchovním vůdcem. Je volen v přímých volbách v dvoukolovém většinovém systému na období 4 let. Funkce je omezena, tím že nelze získat post více jak na dvě funkční období jdoucí po sobě. K funkci patří post hlavy exekutivy, kdy jeho povinností je jmenování ministrů a stává se představitelem vlády. Prezident je zejména odpovědný za zahraniční politiku a pod jeho oblast zájmu spadá ministerstvo zahraničí, které je i s ministrem zahraničí pod jeho plnou kontrolou.

Parlament neboli Madžles tvoří společně s radou dohlížitelů zákonodárnou moc a jejím hlavním úkolem je vydávání zákonů a schvalování členů vlády (Kucharčík 2008 in Šindelková 2018). Tvoří jej 290 členů, kteří jsou voleni většinovým volebním systémem na 4 roky a je jednokomorový z důvodu, že v procesu schvalování zákonů má také hlavní slovo Rada dohlížitelů.

V boji o instituci moci spolu soupeří skupiny konzervativních představitelů versus skupina prosazující zásadní reformy a změny ve vedení vnitřní státní politiky. Pokusy o reformy se setkávají se silným odporem a s tlaky o jejich odstranění ze strany Rady dohlížitelů, kteří se zastávají odkazu duchovního vůdce ájatolláh Chomejního. Z tohoto důvodu jsou vysoké politické posty obsazovány lidmi, ve kterých je zakořeněna silná náboženská víra a kteří vyznávají právo šaría. Jedná se tedy o pokus eliminovat pronikání reformy do politiky. Toto konzervativní nastavení íránského politického systému jde proti zájmům menšin včetně íránských křesťanů.

7.3 Česko-íránské vztahy

Vztahy mezi Českou republikou a Íránskou islámskou republikou sahají do hluboké minulosti. Orientovaly se převážně na vzájemnou společenskou a ekonomickou pomoc a přátelství. První zmínky o existenci tehdy Perské říše, dnes Íránské islámské republiky, se dostaly do Českého království v zhruba v 9. století prostřednictvím Bible, kterou přinesli Cyril a Metoděj. Další událostí, která potvrzuje významnost těchto vztahů, je přeložení knihy Alexandreidy do českého jazyka. Alexandreida byla první světská kniha vydaná v českém jazyce ve 13.-14. století (Cvrkal 2007). V Alexandreidě se vypráví příběh o králi perské říše Dareiovi, který

bojoval proti Alexandru Makedonskému v mnoha bitvách. Tato kniha přináší další zmínky o orientální zemi do českého prostředí.

Významným okamžikem se stává vyslání perského poselstva na dvůr krále Rudolfa II. Za jeho vlády Rudolfa II. v českých zemích vládl na území Íránu panovník Abbás I. Veliký, který je považován za nejvýznamnějšího panovníka perské říše. Abbás I. Veliký čelil turecké invazi, proto se snažil získat mocné spojence, kteří by se s ním proti Turkům spojili a pomohli by odrazit tureckou invazi. Z toho důvodu vyslal Abbás I. Veliký okolo roku 1600 poselstvo na dvůr krále Rudolfa II. a požádal ho o pomoc (Cvrkal 2007). Zde se zrodily první oficiální vztahy mezi oběma zeměmi. Vzájemnými vztahy byli postupem doby ovlivněni i čeští spisovatelé, jako byli Božena Němcová, Karel Hynek Mácha, Karel Havlíček Borovský a další. Prvky íránské/perské kultury se promítaly do jejich děl.

19. století přineslo v pořadí další významnou událost ve vzájemných vztazích obou zemí. Dvěma Čechům se dostalo mimořádných postavení a ocenění. V Íránu působili důstojník August Karel Kříž a Jakob Eduard Polák. Oba dva muži vyučovali na vyšším učilišti (Cvrkal 2007). V roce 1855 Jakob Eduard Polák povýšil na osobního lékaře šáha Náseroddína (Axworthy 2014).

V druhé polovině 19. století se pod eufemismem úspěchu a pro prohloubení vzájemných vztahů zřizuje na Univerzitě Karlově studium íránistiky jako vědního oboru. Mezi přední české íránisty se řadí Jan Rypka. Jan Rypka je zároveň zakladatelem Orientálního ústavu a také se zasloužil o otevření samostatného filologického oboru perštiny (Axworthy 2014). V roce 1929 se v Íránu zřídilo první oficiální velvyslanectví. Před zřízením velvyslanectví byl v Íránu pouze český konzulát.

K výraznějším vzájemným vztahům v oblasti obchodování a ekonomiky došlo během vzniku Československa. Do Íránu expandovaly firmy Škoda, Zbrojovka Brno a mnohé sklářské firmy. Československé firmy se v Íránu podílely na vzniku cukrovarů, závodů na zpracování tabáku, závodů na výrobu ledu, textilních závodů, cihlen nebo závodů na výrobu obuvi (Cvrkal 2007). Naopak do Československa se dovážela z Íránu bavlna, sušené ovoce, perské koberce nebo nerostné suroviny. Zbrojovka Brno je firma, která se významně podílela na obchodu mezi oběma státy. Do Íránu vyvážela pušky, které si zde získaly název „Berno“. Později během íránské islámské revoluce v roce 1978-1979 se tyto pušky dostaly i mimo íránskou armádu a padly do rukou íránským revolucionářům (Axworthy 2014). První bilaterální smlouvy byly podepsány za dob

první republiky, a byly to dohody o obchodu, clech, navigaci, smlouva o přátelství a mnoho dalších (Cvrkal 2007). Československá republika se významně podílela na vzniku moderní íránské ekonomiky.

K přerušení vzájemných vztahů došlo při nastolení Protektorátu Čechy a Morava, avšak i po konci 2. světové války byly vzájemné vztahy nestabilní, a to kvůli politické situaci v obou zemích. Změna přišla v roce 1966, kdy se obnovily smlouvy, které vznikly za první republiky. Šáh Mohammad Réza Pahlaví několikrát navštívil Československou republiku a v roce 1967 při své návštěvě získává od prezidenta Československé socialistické republiky (ČSSR) Antonína Novotného nejvyšší vyznamenání Řád bílého lva. Během této návštěvy byla podepsána kulturní dohoda mezi zeměmi (Cvrkal 2007).

Po íránské islámské revoluci došlo mezi oběma zeměmi k zhoršení vztahů, které trvá do dnešních let. K zhoršení vzájemných vztahů přispěla situace ohledně íránského rádia, které vysílalo z Prahy. V roce 1995 začalo v Praze vysílání perského rádia, a to Rádio Svobodná Evropa, sekce Azádí, což v překladu znamená svoboda. Od roku 1998 toto rádio začalo informovat o dění ve světě a o dění v samotném Íránu. Představitelé Íránské islámské republiky proti tomuto vysílání vystoupili a označili toto vysílání za porušení smlouvy o přátelství z roku 1930, jelikož toto vysílání hrubě zasahuje do vnitřní situace v zemi (Axworthy 2014). Po tomto incidentu se začaly vzájemné vztahy obou zemí zhoršovat, což dokazuje vzájemné stažení velvyslanců obou zemí. Poslední velvyslanec z Íránu navštívil Českou republiku v roce 1997 ještě před rapidním zhoršením vzájemných vztahů. Situaci nepřidal ani zákon z dubna 2000, kde se rozhodlo o zákazu dodávek pro íránskou jadernou elektrárnu v Búšehru (Cvrkal 2007). Určité zlepšení vzájemných vztahů nastalo v roce 2003, kdy Írán postihlo ničivé zemětřesení a Česká republika jako jedna z mála zemí poskytla jako první peněžitou pomoc pro obnovu.

Kdysi vřelé a výhodné vzájemné vztahy a dohody mezi oběma zeměmi jsou v dnešní době na neutrální až negativní úrovni. Nelze s jistotou tvrdit, zde se v blízké době dobré vztahy mezi zeměmi obnoví, jelikož Írán vystupuje na politické scéně s negativní tváří a s mocným nepřítelem, a to se Spojenými státy americkými. Důležitým faktorem je aktuální situace ohledně hospodářských sankcí vůči Íránu ze strany OSN, USA či EU.

7.4 Americko-iránské vztahy

Americko-iránské vztahy prošly do dnešních dob nejradikálnější změnou. Z pozitivního vztahu se stal vztah vysoce negativní až soupeřivý. Změna těchto vztahů má svůj důvod. Pozitivní vztahy mezi Íránem a Spojenými státy pocházejí z dob vlády rodu Pahlaví před íránsko-islámskou revolucí v letech 1978-1979. Íránský režim za vlády posledního šáha (Mohammad Réza Pahlaví) byl ekonomicky podporován Spojenými státy americkými, které v Íránu chtěly získat větší vliv a určitou kontrolu nad územím, a proto se pokusily v Íránu o puč, kdy se snažily podplatit parlament proti premiérovi Mosaddekovi během íránské krize. Íránská krize byla situace v letech 1951 až 1953, kdy premiér Mosaddek znárodnil těžařskou společnost Anglo-Persian Oil Company (Zieglová 2013). Tato situace se stala klíčovou pro změnu vztahu po revoluci v roce 1979. Írán zaujal po roce 1979 negativní/nepřátelský postoj vůči Spojeným státům, a to kvůli historickým událostem, kdy lidé nebyli spokojeni s narůstajícím vlivem Spojených států v Íránu a také proto, že Spojené státy poskytly exil šáhovi. Z toho důvodu došlo ještě v témže roce 1979 k obsazení amerického velvyslanectví a dlouhodobému zadržování amerických rukojmích. Tímto bezprecedentním aktem skončily veškeré diplomatické vztahy mezi zeměmi (Axworthy 2014).

K prohloubení negativních vztahů mezi zeměmi došlo během irácko-iránské války, kdy Spojené státy americké podporovaly v této válce Irák, jelikož Írán v té době byl považován za největší hrozbu regionu Blízký a Střední východ (Šmídová 2009). Od tohoto momentu se americko-iránská krize, jak je v dnešní době tento vztah označován, začala mnohem více prohlubovat.

Další zásadní krok nastal v roce 1995, kdy Spojené státy americké zakázaly obchodovat s Íránem, a rok na to vydaly sankce vztahující se k obchodování s Íránem. Sankce mají jak politický, tak i ekonomický záměr a jejich účelem je oslabit určitý stát. V tomto momentě se jednalo o oslabení Íránu ekonomicky, ale i o oslabení v politickém měřítku a o snížení jeho vlivu na mezinárodní politické scéně. Írán se však zachoval zcela jinak, než Spojené státy americké očekávaly. Začal se orientovat jiným směrem, a to směrem k upevnění vzájemných vztahů s arabskými státy a k upevnění své pozice v regionu Blízký a Střední východ a na Kavkaze. Díky tomuto kroku íránskými představiteli neměly sankce vůči Íránu takový dopad, jelikož změnil směr zájmu, ale přinesly určitou izolovanost Íránu od západního světa.

Určité příměří mezi Západem a Íránem mohlo nastat v roce 2001, kdy došlo 11. září k teroristickému útoku sunnitských islamistů v New Yorku. Írán tehdy vyjádřil soucítění se Spojenými státy, veřejně odsoudil teroristické útoky a Íránci spontánně zapalovali svíčky v ulicích Teheránu (Axworthy 2014). Avšak tento pozitivní akt ze strany Íránu zůstal bez odezvy Spojených států a ostatních západních zemí.

Následně na to v roce 2002 byl Írán zařazen prezidentem Georgem Bushem mladším mezi země Osy zla. Do Osy zla patřily země jako Severní Korea či Irák. Jednalo se o země, které jsou v americkém vládním diskurzu potencionální hrozbou pro celý svět, a které veřejně podporují terorismus.

Krokem k určitému usmíření situace a navázání pozitivnější vztahů se Spojenými státy přišlo v roce 2003 ze strany íránských představitelů. Ti byli v té době ochotni vést bilaterální rozhovory se Spojenými státy americkými prostřednictvím Švýcarska, které měly mít za cíl vyřešit otázky íránského jaderného programu (Axworthy 2014). Avšak administrativní úředníci okolo amerického prezidenta se rozhodli tuto íránskou nabídku ignorovat.

V roce 2008 přišla další změna. Prezidentem Spojených států amerických byl stále v té době George Bush mladší, který učinil dva kroky vůči Íránu. Prvním krokem bylo prohlášení, že nebude zabraňovat Íránu při vstupu do světové obchodní organizace a druhým krokem bylo označení Íránu za hlavního podporovatele terorismu. George Bush tehdy vyzval celý svět, aby bojoval proti Íránu (Šmídová 2009).

Aktuální situace je mezi státy napjatá a budí celosvětové rozrušení a rozladěnost. Během posledních několik let se stalo mnoho situací, které znásobují americko-íránskou krizi. V roce 2015 byla podepsaná mezinárodní dohoda o íránském jaderném programu, kterou podepsalo 6 mocností – Čína, Francie, Velká Británie, Německo, Rusko a Spojené státy americké a Írán. Mezinárodní dohoda zamezila jaderný vývoj a obohacování uranu. Ale umožnila využívat jaderné technologie na mírové bázi. Následně v roce 2018 se vzájemné vztahy vyhrotily, kdy prezident Spojených států amerických Donald Trump odstoupil od této mezinárodní dohody se zdůvodněním, že Írán neplní své závazky vyplývající z dohody, a tudíž že je mezinárodní dohoda neúčinná. Následně také byly stanoveny sankce vůči Íránu. Írán na toto odstoupení od dohody zareagoval a vydal prohlášení, že se přestává řídit touto jadernou dohodou a že obnoví jaderný výzkum a obohacování uranu, které bylo v dohodě zastaveno.

Mezinárodní jaderná dohoda byla chápána jako snížení rizika vzniku otevřené války a zároveň jako možnost, jak přijmout Írán do mezinárodního společenství.

Situace se mezi oběma zeměmi nezlepšila a následovaly další situace, které postupně prohlubují americko-iránskou krizi až do otevřeného konfliktu. O otevřeném konfliktu můžeme mluvit po atentátu na iránského generála Revolučních gard Kásima Sulejmáního, který byl veden ze strany Spojených států. Kásim Sulejmání se soustředil na regionální expanzi Íránu, a byl zároveň jeden z nejvyšších představitelů Íránské islámské republiky. Írán na tento atentát zareagoval tak, že vyhlásil Spojeným státům americkým válku. Několik dní na to zahájil Írán vojenský útok na americké základny, kdy bylo vypáleno několik raket na tyto základny, které sídlí v Iráku. Touto odvetou však napětí pomaslo.

Nejnovější krizová situace pochází z přelomu dubna a května roku 2020, kdy pokračuje krize v Perském zálivu. Jedná se o manévry iránských lodí s iránskými revolučními gardami v Perském zálivu, kdy americké námořnictvo označilo tyto manévry za provokativní a nebezpečné. Prezident Donald Trump vydal prohlášení, ve kterém dovoluje americkému námořnictvu zaútočit na iránské lodě v případě, že by se přiblížily k americkým lodím v mezinárodních vodách. K žádnému konkrétnímu incidentu nedošlo. Výhružky zůstaly pouze na poli teoretickém. Avšak nejedná se o první incident v tomto regionu, kdy došlo ke střetu a výhružkám mezi Íránem a Spojenými státy. V roce 2019 se několik tankerů v Ománském zálivu stalo terčem útoku, kdy na tankerech hořelo. Norská a japonská firma vlastníci tyto tankery byly nuceny pozastavit převoz ropy. Z těchto útoků obvinily Spojené státy, přesněji řečeno ministr zahraničí Mike Pompeo, Írán. Mike Pompeo prohlásil, že se Írán snaží vyvolat další napětí a narušit dopravní trasy. Ten však vinu popírá a staví se k tomuto obvinění odmítavě. O několik měsíců později došlo k útokům na iránský tanker v Rudém moři.

Z těchto situací lze vysledovat, že krize mezi Íránem a Spojenými státy americkými se neustále prohlubuje, avšak podle politologů se k válce mezi těmito dvěma státy neschyluje.

7.5 Rusko-iránské vztahy

V Íránu žijí dva typy osob ruské etnicity. V prvním případě se jedná o ruské občany, kteří emigrovali a nyní žijí v Íránu a v druhém případě se jedná o Íránce, kteří mají ruský původ, například rodiče byli emigranti z Ruska. Ruská etnicita je

lokalizována na území Íránu do několika regionů, kde žijí v málo početných skupinách. Na počátku 20. století došlo k masové migraci obyvatel z Ruska směrem do Íránu, jelikož byli nuceni opustit zemi kvůli tamnímu režimu, nastupujícímu bolševickému režimu. Šlo o příznivce bělogvardějců. Rusové se stěhovali především do regionů/provincií Gilan, která se nachází na severozápadě země a je situovaná nedaleko města Kazvin, kde má do dnešních dob ruská pravoslavná církev kostel, a do provincie Mázandarán, která přiléhá na provincii Gilan. Obě tyto provincie kopírují pobřeží Kaspického moře. Dalším příkladem regionu, který obývají příslušníci ruské etnicity, je provincie Búšehr na jihozápadě země, které má stejnojmenné správní město. Zde je situovaná jedna z prvních jaderných elektráren v Íránu, kde většina obyvatel s příslušností k ruské národnosti je zaměstnána v elektrárně na pozicích techniků či jaderných expertů.

Rusko a Írán mezi sebou navzájem udržují vřelé vztahy a snaží se mezi sebou spolupracovat v různých sférách, jak politických, tak například ekonomických. Narůstající sblížení mezi Ruskem a Íránem je zapříčiněno vytvářením tlaku ze strany Spojených států amerických na tyto dvě země. Spojené státy americké vytvářejí tlak směrem k Íránu ohledně jaderného vývoje zbraní a dále vytváří tlak směrem k Rusku ohledně jeho vystupování na mezinárodní scéně. Tyto tlaky vedly k vytvoření kooperace a společných zájmů Ruska a Íránu po roce 2011, kdy se odehrál konflikt v Sýrii. Írán se však k některým aktům staví neutrálně a tyto akty nekomentuje. Jedním z neutrálních postojů Íránu je připojení Krymu k Rusku. Tento počín Ruska zůstal bez komentování ze strany Íránu. Neutrální přístup Íránu vyústil z racionální úvahy o mezinárodní politické scéně. V případě, že by Írán souhlasil s připojením Krymu k Rusku, mohly by se tlaky ze strany Spojených států americkým vystupňovat a ke kritice by se mohly přidat země Evropy. V druhém případě, když by Írán nesouhlasil s připojením Krymu k Rusku, by mohlo dojít k zhoršení vztahů mezi Íránem a Ruskem, a tak by Írán přišel o mocného ekonomického i politického spojence. Z těchto důvodů byl pro Írán nejlepší způsob zvolit neutralitu. Opět se projevilo, jak je iránská diplomacie pragmatická.

7.6 Vztahy Íránu s ostatními zeměmi

Írán se orientuje hlavně na vztahy s jednotlivými státy v regionu Střední Asie, ale také s Čínou. Írán tak chce upevnit svoji moc a být tak nejvlivnější mocnost v Západní a

Střední Asii. Nejdůležitějšími vztahy jsou pro Írán vztahy s Čínou a arabskými státy. S arabskými státy udržuje kladné vztahy z důvodu kulturní a náboženské sounáležitosti a hlavně z ekonomického důvodu, a to kvůli těžbě, produkci a distribuci ropy. Výjimkou je Saúdská Arábie, s níž má Írán dlouhodobě velmi nepřátelské vztahy. Oba státy si nárokují pozici regionální mocnosti číslo jedna. Saúdská Arábie je centrem sunnitského islámu a Írán šíitského islámu, přičemž oba státy usilují o šíření svého náboženského směru i mocenského vlivu na Blízkém východě (např. iránské aktivity v Sýrii, Libanonu, Jemenu a Iráku). Írán využívá šíitské komunity a různé vojensko-politické organizace jako libanonský Hizballáh. „*Jakmile si jaderné zbraně pořídí Teherán, arabské země nejspíše propadnou panice a pokusí si je opatřit též. Saúdové se kupříkladu obávají, že iránská ajatolláhová mají v úmyslu stát se regionální vůdčí silou, shromáždit pod svým praporem všechny šíitské Araby a snad i pomýšlejí na ovládnutí svatých měst Mekky a Mediny. Írán s nukleární výzbrojí by byl regionální supervelmocí se vším všudy a Saúdové by na takové nebezpečí nejspíše odpověděli snahou získat jaderné zbraně od Pákistánu (s nímž mají blízké vztahy).*“ (Marshall 2018, str. 173)

S Čínou má Írán kladné vztahy a společně posilují své postavení každý ve svém regionu, ale zároveň také ve světě, kdy tvoří určitou opozici vůči Spojeným státům americkým (Šmídová 2009). Vztahy se orientují převážně na vzájemný obchod a ekonomické výhody. Obchod je zaměřen hlavně na zbraně a vojenský průmysl, ale také na obchod s energiemi (s ropou a zemním plynem směrem z Íránu do Číny). Obchodní vztah zde byl už z dob Perské říše, kdy spolu vzájemně říše obchodovaly díky existenci obchodní cesty. Této obchodní cestě se říkalo hedvábná stezka a obchodovalo se převážně s látkami, kořením a jinými drahocennými výrobky. Mezi Čínou a Íránem nikdy nedošlo k válce a to má přímý vliv na jejich vztahy do dnešních dob (Šmídová 2009). Obě země také spojuje fakt, že se na jejich území rozkládaly nejstarší civilizace a významné říše, které obohatily celý svět. Vztah Číny a Íránu je čistě ekonomický, jelikož zastává každý jiné geopolitické názory a hlavně oba státy mají jiný pohled na Spojené státy americké a mají k nim také rozdílný vztah. Jak už bylo řečeno, Írán má vůči Spojeným státům americkým vyhraněné názory a zaujímá nepřátelský a rivalský postoj. Čína a Spojené státy americké spolu navzájem kooperují na ekonomické bázi a obchodují spolu.

Komplikovaný vztah má Írán s Irákem. Roku 1980, rok po politickém převratu v Íránu, začala irácko-iránská válka, která trvala osm let. Tato válka je také označována jako první válka v Perském zálivu. Irák pod vedením Saddáma Husajna napadl Írán, jelikož vyutil určitou slabost státu po provedené revoluci. Důvodem vzniku této války byly územní spory a spory o hranici (existence šíitské komunity v Iráku a naopak sunnitské arabské komunity v Íránu), boj o těžbu ropy a také strach z nového politického systému v Íránu a politické rozpory mezi Saddámem Husajnem a ajatolláhem Chomejním (Zieglová 2013). Mnoho západních mocností včetně Spojených států amerických se připojily na stranu Iráku, jelikož považovaly Írán za nastupující hrozbu a potencionální nebezpečí a autokratický Irák za menší zlo. Iráku západní mocnosti dodávaly například zbraně a vojenskou techniku. Problém byl v tom, že Irák doufal v rychlou válku, jelikož Írán byl po revoluci vojensky oslaben také z toho důvodu, že všichni šáhovi vysoce postavení důstojníci a generálové byli po dovršení revoluce popraveni (Zieglová 2013). Avšak válka trvala osm let, s čímž Irák nepočítal. Střetl se totiž s fanatismem a kultem mučedníků na straně iránských ozbrojených sil. Během války byly iráckou armádou používány chemické zbraně. Pro ukončení války musela zakročit mezinárodní organizace: Organizace spojených národů. Hlavní orgán OSN, Rada bezpečnosti, se vložila do konfliktu a vyzvala obě strany k ukončení války s tím, že zřídí vyšetřovací komisi za účelem vyřešení konfliktu mezi stranami. První přijal návrh Irák a Írán jej později přijal také, i když se nějakou dobu ještě bránil. OSN rozhodlo, že válka skončila nerozhodně, a ani jedna ze stran není vítězem ani poraženým. Vztahy mezi oběma zeměmi byly na neutrální úrovni, ale stále byly poskvrněny válkou, která se mezi nimi odehrála. Avšak vzájemné zlepšení vztahů nastalo po smrti Saddáma Husajna, kdy mezi zeměmi došlo k naladění na pozitivnější vztahy. Vztahy se zlepšily díky stejnému náboženství, jelikož v obou zemích převažuje šíitský islám, který je pro život ve společnosti důležitý. Vliv Íránu v Iráku se stále zvyšuje.

PRAKTICKÁ ČÁST - METODIKA

8 Zařazení tématu na 2. stupni ZŠ

Téma ohnisek napětí ve světě se vyučuje na všech základních školách, avšak každá škola si toto téma přizpůsobuje dle svého ŠVP a priorit jednotlivých učitelů, kteří tento tematický celek vyučují. Dalším faktorem, který ovlivňuje, jak se toto téma bude vyučovat, jsou učebnice, jelikož všechny základní školy nemají stejné učebnice a v každé učebnici je toto téma zpracováno jinak a samozřejmě i v jiné kvalitě.

Povinnost vyučovat toto téma najdeme ve RVP ZV ve vzdělávací oblasti Člověk a příroda, kdy do této oblasti nespadá pouze zeměpis (geografie), ale také přírodopis, fyzika a chemie. Jedná se o vzdělávací oblast, kde se žáci zabývají zkoumáním přírody a snaží se porozumět přírodním zákonitostem. Tato oblast pomáhá žákům se orientovat v běžném lidském životě, a to v přítomnosti, ale i v minulosti a budoucnosti. *„Zvláště významné je to, že při studiu přírody specifickými poznávacími metodami si žáci osvojují i důležité dovednosti. Jedná se především o rozvíjení dovednosti soustavně, objektivně a spolehlivě pozorovat, experimentovat a měřit, vytvářet a ověřovat hypotézy o podstatě pozorovaných přírodních jevů, analyzovat výsledky tohoto ověřování a vyvozovat z nich závěry. Žáci se tak učí zkoumat příčiny přírodních procesů, souvislosti či vztahy mezi nimi, klást si otázky (Jak? Proč? Co se stane, jestliže?) a hledat na ně odpovědi, vysvětlovat pozorované jevy, hledat a řešit poznávací nebo praktické problémy, využívat poznání zákonitostí přírodních procesů pro jejich předvídání či ovlivňování.“* (RVP ZV 2013, str. 63) Tato vzdělávací oblast však navazuje na již dosažené poznatky z předchozí vzdělávací oblasti a předpokládá, že žáci naplnili očekávané výstupy z předchozí vzdělávací oblasti, kterou je Člověk a jeho svět, jež je závazná pro první elementární stupeň základních školy. Do vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět se zařazují vyučované předměty přírodověda a vlastivěda, vyučované ve 4. a 5. třídě základních škol.

Vzdělávací obsah vzdělávaného oboru Zeměpis (geografie) má složitější strukturu, jelikož se dělí: Geografické informace, zdroje dat, kartografie a geografie, Přírodní obraz Země, Regiony světa, Společenské a hospodářské prostředí, Životní prostředí, Česká republika, Terénní geografická výuka, praxe a aplikace.

Humánní geografie a humánně-geografická témata spadají do vzdělávacího obsahu vzdělávaného oboru Společenské a hospodářské prostředí. V rámci tohoto vzdělávacího

oboru jsou stanoveny očekávané výstupy, kterých je v této oblasti dohromady 6 jako optimální úroveň. A dále je zde jeden očekávaný výstup, který se řadí mezi minimální doporučenou úroveň. Pro toto téma jsou závazné očekávané výstupy: **Z-9-4-05** – porovnává státy světa a zájmové integrace států světa na základě podobných a odlišných znaků a **Z-9-4-06** – lokalizuje na mapách jednotlivých světadílů hlavní aktuální geopolitické změny a politické problémy v konkrétních světových regionech. V RVP ZV dále také ještě najdeme doporučené učivo, které se vztahuje k uvedeným očekávaným výstupům (RVP ZV, str. 80). Učivo vztahující se k těmto dvěma konkrétním očekávaným výstupům tvoří **globalizační společenské, politické a hospodářské procesy**, kam se řadí pojmy jako aktuální společenské, sídelní, politické a hospodářské poměry současného světa, dalším učivem jsou **regionální společenské, politické a hospodářské útvary**, kde jsou zařazeny pojmy a jednotlivá témata k výuce takto: porovnávací kritéria: národní a mnohonárodnostní státy, části států, správní oblasti, kraje, města, aglomerace; hlavní a periferní hospodářské oblasti světa; politická, bezpečnostní a hospodářská seskupení (integrace) států; geopolitické procesy, hlavní světová konfliktní ohniska (RVP ZV 2013, str. 80).

V ŠVP základních škol se lze setkat s tím, že tyto očekávané výstupy jsou situované do výuky zeměpisu v 9. třídě na 2. pololetí. Pro příklad je uvedeno ŠVP ZŠ Jana Ámose Komenského Kly, který to má situované právě takto. Této vzdělávací podoblasti předcházejí témata neboli vzdělávací podoblasti Obyvatelstvo Země, Typy sídel, Zemědělství, Průmysl, Doprava, Služby, Cestovní ruch a až poté následuje Mezinárodní organizace a Hlavní aktuální geopolitické změny a politické problémy. Tento posun je logicky uspořádaný, jednoduchý a srozumitelný pro samotné žáky. Díky tomuto uspořádání dochází k logickému navazování témat na sebe, tudíž to s sebou přináší navazování poznatků vzájemně na sebe a nabalování informací. Toto je nezbytně nutné, aby žáci dokázali pochopit téma mezinárodních interakcí a celkovou geopolitickou situaci. Žáci by měli mít poznatky o multikulturalitě, o tom jak je obyvatelstvo rozmístěno ve světě, s tím poté souvisí sídelní struktura ve světě, dále pak na to navazuje průmysl, zemědělství a cestovní ruch, což jsou znalosti, které jsou nezbytně nutné, aby žáci nabyli předtím, než se bude vyučovat geopolitická situace a mezinárodní integrace. Žáci pak si dokáží lépe představit jednotlivé situace, fenomény, dokáží odvodit jednotlivé aspekty dění ve světě na základě předchozích znalostí.

Učivo mezinárodní integrace, organizace a hlavní aktuální geopolitické změny a politické problémy se v ideálním případě vyučuje během jednoho měsíce v případě, je-li časová dotace na 9. ročník dvě hodiny týdně. V případě, že na 9. ročník připadá pouze jedna hodina týdně, musí se toto učivo vyučovat déle či se musí obsah učiva zredukovat. Vybraná modelová škola má časovou dotaci pro 9. ročník dvě hodiny týdně a dle tematického plánu se toto učivo vyučuje během měsíce února.

8.1 Pojmy

8.1.1 RVP ZV

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělání. Jedná se o státní kurikulární dokument, který stanovuje Národní program vzdělávání. Stanovuje požadované úrovně vzdělání a závazné výstupy. Je ukotven ve školském zákoně 561/2004 Sb. Je závazný pro všechny státní školy v ČR. Jejím předchůdcem je RVP PV, což je rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání a jejím nástupcem je rámcový vzdělávací program pro střední školy. „*Specifikuje úroveň klíčových kompetencí, již by měli žáci dosáhnout na konci základního vzdělávání.*“ (RVP ZV 2013, str. 7) Jedná se o neustále měnící se dokument, který je českými odborníky v oblasti vzdělávání časem inovován a přepisován.

8.1.2 Vzdělávací oblast

Do vzdělávacích oblastí je rozdělen vzdělávací obsah. Je rozdělen na základě podobných specifik a charakteristik. RVP ZV je rozdělen do devíti vzdělávacích oblastí, kdy z každé vychází konkrétní vyučovaný předmět/vzdělávací obor či jedna vzdělávací oblast obsahuje v sobě více vyučovaných předmětů. Vzdělávací oblast má vždy své charakteristické umístění ve vzdělávání.

8.1.3 Očekávané výstupy

Jsou zaměřeny na praxi a jejich praktickou využitelnost v běžném životě žáků. Očekávané výstupy vymezují žákovu způsobilost využívat v běžném životě osvojené učivo a zaměřuje se na využívání osvojeného učiva v praktických situacích, což znamená, že jsou ověřitelné a testovatelné. Vztahují se vždy pro 5. a 9. ročník základních škol. Do těchto ročníků musí žák nabít očekávaných výstupů, avšak není řečeno, v jakém ročníku musí žák nabýt kterých očekávaných výstupů, je tedy na škole, aby si to určila sama. Výstupy jsou rozděleny na dvě úrovně, a to optimální úroveň

a minimální doporučenou úroveň. Minimální doporučená úroveň je očekávaný výstup, který je upraven v rámci podpůrných opatření na nižší úroveň.

8.1.4 ŠVP

Je školní kurikulární dokument, který je závazný pro danou školu. Jedná se o Školní vzdělávací program, podle kterého se uskutečňuje vzdělávání na dané škole. Je po RVP ZV druhým nejdůležitějším dokumentem pro základní školy. Vychází z RVP ZV, nicméně se přizpůsobuje preferencím a specifikům dané školy. Schvaluje ho a zodpovídá za něj ředitel školy. Musí být přístupný veřejnosti.

8.1.5 Klíčové kompetence

Klíčové kompetence jsou definovány jako, vybavení žáků určitými dovednostmi, znalostmi a postoji, které vytváří ucelený soubor. Díky tomuto ucelenému souboru může jedinec úspěšně zvládnout veškeré situace či zadané úkoly během jeho života za jakýchkoliv podmínek a v jakémkoliv prostředí. To, že jedinec ovládá a disponuje určitou kompetencí, znamená, že se dokáže orientovat ve svém okolí a dokáže se v něm přirozeně pohybovat, dokáže zaujmout konkrétní postoj a rozumí procesům dějícím se zde.

Klíčové kompetence se dělí do 6. kategorií, přičemž každá kategorii rozvíjí jinou oblast dovedností, znalostí a postojů. Každá kategorie se zaměřuje na jiné oblasti situací a úkolů, ve kterých se jednotlivec během života musí zvládnout orientovat a disponovat tak funkční gramotností. Kategorie klíčových kompetencí jsou: k učení, komunikativní, k řešení problémů, občanská, pracovní a sociální a personální.

9 Tematický plán na měsíc

Íránská problematika je situovaná do tematického celku ohniska světového napětí ve světě, kdy tento tematický celek je vyučován v průběhu jednoho měsíce v případě, jsou-li v deváté třídě dvě hodiny zeměpisu na týden. Nastane-li situace, že v deváté třídě mají žáci pouze jednu hodinu zeměpisu, pak tento tematický celek zabere časově dva měsíce. Íránská problematika je koncipovaná do poloviny tematického plánu v rámci tematického podcelku konflikty v Asii. Na samotnou íránskou problematiku připadají dvě hodiny z celého tematického celku.

9.1 Časový hodinový plán na měsíc:

1. Co to je konflikt?

Náplní této hodiny bude: Co je to konflikt, co to znamená, když se řekne, že někde jsou ohniska napětí. Dále se v hodině bude řešit, jak a proč vznikají konflikty a jaké druhy konfliktů existují.

2. Konflikty v Evropě – I nás se to týká?

Lokalizace a pojmenování jednotlivých konfliktů v Evropě a jejich stručná charakteristika. Následné rozdělení na konflikty probíhající a ukončené. U konfliktů nejen v Evropě je možno nastínit též problematiku takzvaných zamrzlých konfliktů, které se nacházejí někde mezi konflikty probíhajícími a ukončenými.

3. Konflikty v Africe

V této hodině se lokalizují jednotlivé konflikty v Africe, ale náplní bude, proč zde konflikty vznikají co z nich plyne.

4. Konflikty v Africe – vybrané konflikty

V hodině budou rozebírány jednotlivé vybrané konflikty, jejich historie a důsledky.

5. Konflikty v Asii

Lokalizace jednotlivých konfliktů a rozdělení konfliktů na stále přetrvávající a ukončené konflikty. Na závěr hodiny: Jak lze konflikt ukončit?

6. Ohnisko napětí jménem Írán

Žáci získají povědomí o stručné historii Íránu, a jak podmiňuje dnešní soudobý Írán. Práce bude orientovaná na tematické mapy různých organizací pro srovnání naší země s Íránem v ohledech týkajících se především stavu svobody a bezpečnosti.

7. Írán jako příklad nastupujícího regionálního či celosvětového konfliktu

Rozebírání aktuálních problémů, které mají světový význam a světové velmoci na ně zpětně reagují. Práce s relevantními medializovanými články. Mohou problémy kolem Íránu ovlivnit Evropu, resp. Českou republiku.

8. Kolik konfliktů na světě je? Ukončení tematického celku

Vytvoření mapy světa, kde budou zaznamenána veškerá ohniska světového napětí.

Následující tematický celek: mezinárodní integrace a organizace.

9.2 Tematický podcelek – Konflikty v Asii

Tematický podcelek se bude zabývat konflikty a ohnisky napětí v Asii, konkrétně zaměřeno na Írán, kterému se bude věnovat většina celku. Írán vstupuje na světovou scénu jako nová nastupující velmoc, která ovlivňuje světovou politiku. Ambiciózní íránský režim se snaží zemi prezentovat jako velmoc, aby získal respekt v zahraničí a upevnil si svou mocenskou pozici mezi Íránci, z nichž ne všichni jsou režimu nakloněni, což ukázaly protesty v íránských městech sledovatelné od roku 2009. Nejde však pouze o chiméru, dnešní Írán skutečně výrazně ovlivňuje dění na Blízkém a Středním východě. Íránská problematika je ilustrativní příklad pro žáky, kde se spojují minulé konflikty, přítomné konflikty a možné budoucí konflikty, které se navzájem ovlivňují a mají na sebe souvislost, kdy tyto konflikty mají dopad na světovou politiku či další konflikty. Žáci zde porozumí provázanosti určitým faktorům, ale zároveň uvidí porovnání situace v našem státě se situací v Íránu. Zároveň Írán jako islámská země a její fungování je pro žáky ilustrativní příklad odlišné mentality a smýšlení.

Klíčové aspekty, které žáci získají v rámci tohoto tematického podcelku:

Geografické informace a dovednosti - Žák určí geografickou polohu Íránu a konkrétně ho lokalizuje na základě světových stran vůči určitému místu.

Vědomosti a porozumění – Žák popíše konkrétní situaci a stav v Íránu a jeho postavení na světové politice. Vysvětlí konflikty a problémy, které jsou předkládány médií (výroba a výzkum jaderných zbraní a útoky na ropné plošiny, aktuálně i zabití generála Kásima Sulejmáního).

Vědomosti a porozumění rozmístění a procesům - Zkoumáno prostřednictvím: Žák lokalizuje Írán na mapě a následně charakterizuje a popíše základní problémy v Íránu a jaké mají dopady na světovou politiku. Žák uvede organizace, které se zabývají shromažďováním a vyhodnocováním určitých dat, např. míry svobody. Žák uvede, co vše by měl znát a dodržovat při cestě jako turista do Íránu. Popíše, s jakými konkrétními riziky se může setkat jako turista.

Žáci by na konci probíraného tematického podcelku měli získat určité dovednosti, schopnosti a postoje. Avšak všichni žáci nejsou na stejné kognitivní úrovni a liší se i v oblasti konativní. Důležitou složkou žákova učení je motivace, která má vliv na žákův posun a jeho pokrok. Z tohoto důvodu je nutné uvážit tři úrovně, kterých žáci mohou dosáhnout na konci probíraného tematického podcelku. Nejnižší úroveň je minimální úroveň, jedná se o výstup, který musejí bezpodmínečně splnit všichni žáci, jelikož se jedná o úplné minimum, které by si žáci z tematického celku měli odnést. Výstup je pro žáky, kteří neudělají velký pokrok. Druhou úrovní je optimální úroveň, kterou by měla splnit většina žáků. Poslední a zároveň nejvyšší úrovní je excelentní úroveň. Výstupy z této úrovně jsou určeny pro nadané žáky či žáky, kteří se o řešení problémů zajímají více než ostatní. Tito žáci udělají větší pokrok než zbytek žáků ve třídě. I přes rozdělení výstupů na tři kategorie je důležité nezapomínat na pozitivní motivaci u všech žáků ve třídě.

Minimální úroveň: Žák určí geografickou polohu Íránu s pomocí atlasu a vyjmenuje problémy charakteristické pro Írán.

Optimální úroveň: Žák určí geografickou polohu Íránu a konkrétně ho lokalizuje na základě světových stran vůči určitému místu. Zvládne tedy popsat absolutní i relativní polohu státu. Žák popíše konkrétní situaci a stav v Íránu a jeho postavení na světové politice.

Excelentní úroveň: Žák určí geografickou polohu Íránu a zároveň lokalizuje Írán na slepé mapě. Žák popíše konkrétní situaci a stav v Íránu a jeho postavení na světové politice. Vysvětlí konflikty a problémy, které jsou předkládány médií (výroba a výzkum jaderných zbraní a útoky na ropné plošiny).

Do tohoto tematického podcelku je potřeba, aby žáci vstupovali již s určitou vybaveností konkrétních vědomostí, schopností a dovedností. Je důležité, aby žáci při vstupu do tohoto tematického celku uměli pracovat s mapou, dokázali se v mapě orientovat a dokázali pracovat samostatně s atlasem. Další důležitou dovedností je, aby žáci uměli vyhledávat a třídit informace podle jejich důležitosti a relevantnosti. Je potřeba vědomostní vybavenost ohledně náboženství a problematiky lidských práv.

Pomůcky, které budou potřeba při realizaci: učebnice (doplňkové, slouží pro žáky, aby se dozvěděli plusové informace), atlas, dataprojektor, sešity, papíry, propisky, rozstříhané texty, články, tematické mapy, pracovní listy.

Po tomto podcelku bude následovat opakovací hodina, která shrne veškeré získané dovednosti, poznatky a vědomosti dohromady. Následně na to bude navazovat nový tematický celek mezinárodní integrace.

9.3 Výstupy z hodiny zaměřené na Írán

Název: Ohnisko napětí jménem Írán

Co by se žáci měli naučit: Írán je specifická země, která má bohatou kulturu, avšak v soudobém světě vystupuje na poli světové politiky negativně, nahlížíme-li z pohledu naší euroatlantické civilizace.

Výsledky výuky: Žáci dokáží porovnat rozdíly mezi Českou republikou a Íránskou islámskou republikou. Objasní, v čem je Írán specifický.

Název: Írán jako příklad nastupujícího regionálního či celosvětového konfliktu

Co by se žáci měli naučit: Mnohé medializované kauzy nemusejí být pravdivé, je důležité vybírat relevantní články a informace si ověřovat ještě u dalších zdrojů. Žáci pojmenují problémy, které se v souvislosti s Íránskou islámskou republikou vyskytují. Žáci na základě získaných informací vymyslí, jaké zásady by jako turisté měli dodržovat, navštívili tuto zemi.

Výsledky výuky: Žáci vyjmenují problémy spojené s Íránskou islámskou republikou a analyzují, v čem je jejich příčina a jaký mají důsledek.

Hodnocení výsledků

Žáci budou hodnoceni na základě skupinové práce numericky sumativní známkou, a to jak se každý žák zapojoval do skupinové práce, dle kritérií pro skupinovou práci. Žáci budou hodnoceni také slovně, a to na základě, jak se zapojovali do diskuze či jak plnili zadané úkoly.

9.4 Klíčové kompetence

Tematický celek se zaměřuje také na propojení s dalšími předměty. Zaměřuje se hlavně na dovednosti, vědomosti a postoje, které žáci mohou využít z těchto předmětů a aplikovat je v tomto tematickém celku či naopak zde získají tyto klíčové kompetence a mohou je využít v dalších předmětech. Klíčové kompetence, které bude rozvíjet tento tematický celek, jsou: komunikativní, k řešení problémů, občanské, sociální a personální.

Kompetence k řešení problémů budou v tomto celku ve formě hledání řešení na problémy a vyhledávání relevantních informací. Budou zde naplněny konkrétní výstupy. Výstup pro 9. ročník z klíčových kompetencí: žák rozpozná příčinu a důsledek a vztah mezi nimi (Klíčové kompetence 2007, str. 27), žák vyhodnotí různé vlastní i předložené varianty řešení a rozhoduje se mezi nimi (Klíčové kompetence 2007, str. 28).

Kompetence komunikativní bude užívána v rámci skupinových prací, kde žáci budou mezi sebou diskutovat a hledat jeden společný názor. Žáci budou pracovat s předkládanými informacemi či s vlastními informacemi, které zjistí z internetu, a ve skupině o nich budou diskutovat. Výstup pro 9. ročník z klíčových kompetencí: žák pozná, když si informace protirečí (Klíčové kompetence 2007, str. 36).

Kompetence občanské se v tomto tematickém podcelku také rozvíjí, a to z toho důvodu, že se dotkneme problematiky náboženství, lidských práv a utlačování minorit. Žáci budou mít možnost se k těmto problémům vyjádřit, což vzbudí citové emoce, které ale budou u každého žákaspecifické. Výstup pro 9. ročník z klíčových kompetencí: žák vyjadřuje své vlastní pocity, nedotýká se citů druhých v různých situacích (Klíčové kompetence 2007, str. 54).

Sociální a personální budou rozvíjeny v rámci skupinových prací, kdy žáci dostanou do skupin úkoly a budou si muset rozdělit role ve skupině, aby správně a včas splnili zadaný úkol. Efektivita skupinové práce bude záviset na spolupráci mezi členy a rozdělení úkolů. Výstup pro 9. ročník z klíčových kompetencí: žák si rozdělí ve skupině úkol na části a přijme svou část, včetně zodpovědnosti za její plnění (Klíčové kompetence 2007, str. 44).

9.5 Mezipředmětové vztahy

Základními mezipředmětovými vztahy jsou: dějepis, výtvarná výchova, občanská výchova. Mezipředmětové vztahy s dějepisem jsou v linii historie konfliktů a jednotlivých válek, povědomí o Peršanech a Osmanské říši, ale také lze sem zařadit otázky asimilace a akulturace. Vztah s výtvarnou výchovou je zde z důvodu, že žáci budou užívat výtvarných potřeb k malování zadaných úkolů. Poslední mezipředmětový vztah je s občanskou výchovou, a to z důvodu, že v tematickém celku se budou objevovat pojmy tolerance, respekt, soužití a spolupráce. Tyto pojmy jsou jednotlivými tematickými celky v občanské výchově, a tudíž žáci v 9. třídě by tyto pojmy měli vhodně a správně užívat.

10 Modelové hodiny

10.1 Modelová hodina č. 1

Název: Ohnisko napětí jménem Írán

Cíl: Žáci dokáží porovnat rozdíly mezi Českou republikou a Íránskou islámskou republikou. Objasní, v čem je Íránská islámská republika specifická. Žáci pracují s tematickými mapami a zjistí z nich klíčové informace.

Pomůcky: rozstříhané texty, atlasy, papíry, tematické mapy, tabule, křídly, dataprojektor a propisky, možnost použít počítače nebo tablety.

Činnosti: práce ve dvojicích, práce ve skupinách po třech, práce s textem (čtenářská gramotnost), práce s atlasem a tematickými mapy.

Čas: 45 minut

Průběh hodiny:

1. MOTIVACE – PRÁCE S TEXTEM DĚJINY ÍRÁNU - Žáci do dvojic dostanu rozstříhaný text, kde budou stručně popsány dějiny Íránu, avšak žáci nebudou vědět, že se jedná o tuto zemi, ale budou to muset uhádnout podle indicií v textu. Ve dvojicích seřadí správně rozstříhaný text, který si pak celá třída zkontroluje, aby to všichni měli v pořádku. Následně žáci musí přijít na stát, ke kterému se tyto dějiny vztahují. Indicie hledají v textu.

Časová dotace: 10 minut

2. BRAINSTORING + LOKALIZACE STÁTU – Až žáci vyluští hádanku, bude následovat krátká aktivita brainstormingu. Brainstorming – zeptáme se žáků: Co víte o Íránu? Co dokážete říct, když se řekne Írán? Po krátkém brainstormingu (musí se počítat s tím, že žáci nemusí znát žádné informace) si žáci vezmou do dvojice atlas, kdy podle atlasu lokalizují a popíší polohu Íránu – dle geografických oblastí (leží na Blízkém východě, mezi Kaspickým a Arabským mořem atd.), či podle světových směrů (leží na východ od České republiky atd.), nebo podle zeměpisných souřadnic v atlase.

Časová dotace: 8 minut

3. PRÁCE S TÉMATICKÝMI MAPAMI V ATLASE – Žáci pracují v atlase s dostupnými tematickými mapami, jako jsou mapy náboženství, průmyslu, zemědělství, fyzická mapa, politická mapa. Učitel vytváří mentální mapu na tabuli, dle informací, co žáci získají z atlasu. Žáci si tak osvojují základní charakteristiky Íránské islámské republiky (hl. město, jazyk, náboženství atd.).

Časová dotace: 5 minut

4. PRÁCE SE SPECIFICKÝMI TÉMATICKÝMI MAPAMI – Žáci jsou rozděleni do skupin po třech (pomocí obrázku, ti kdo mají stejný obrázek, utvoří skupinu). Poté se usadí na místo ve třídě, kam dostanou mapy se specifickými údaji. Jejich úkolem je zjistit, co mapy zobrazují a jaké je jejich téma. V ideálním případě by bylo vhodné, aby žákům byly speciální tematické mapy puštěny v počítači nebo na tabletu. Tyto mapy jsou totiž interaktivní a umožnilo by to žákům získat větší množství informací. Ale v případě, že není možné použít počítače, je možné žákům tyto mapy barevně vytisknout, avšak nevyužije se plný potenciál map. Poté si výsledky celá třída zkontroluje. Dalším úkolem pro skupiny bude charakterizovat Írán na základě informací získaných z těchto map. Pro zjednodušení je možné popsat rozdíly mezi Českou republikou a Íránskou islámskou republikou. Po uplynutí časového limitu bude zahájena ve třídě diskuze, kde budou skupiny představovat získané informace.

Časová dotace: 20 minut – 10 minut + 10 minut

5. HYPOTÉZA – Na závěr hodiny si žáci společně vytvoří určitý předpoklad a odpověď na otázku, na kterou zjistí odpověď následující hodinu. Otázka zní: Jaké jsou v Íránu problémy? Žáci vytvoří odpovědi, které budou zaznamenány a uchovány pro následující hodinu a v ní budou hypotézy vyvráceny či potvrzeny.

Před koncem hodiny bude zadán pro žáky domácí úkol. Každý žák musí najít do následující hodiny zeměpisu na internetu relevantní článek (vyhnout se bulvárním či dezinformačním médiím), který se bude zabývat Íránskou islámskou republikou, a to ve věci nějakého konfliktu, problému či vystupováním na mezinárodní scéně, či porušování pravidel mezinárodního společenství atd.

Časová dotace: 2 minuty

10.2 Modelová hodina č. 2

Název: Írán jako příklad nastupujícího regionálního či celosvětového konfliktu

Cíl: Žáci vyjmenují problémy spojené s Íránskou islámskou republikou a analyzují, v čem je jejich příčina a jaký mají důsledek. Žáci pracují s informacemi a nakládají s nimi podle zadaných úkolů. Žáci efektivně pracují ve skupinách, kde si dokáží rozdělit podle jejich uvážení jednotlivé role.

Pomůcky: papíry, články z internetu, tabule, křídly, dataprojektor, pracovní listy.

Činnosti: práce ve skupinách po 5, práce s informacemi, třídění informací, diskuze, práce s pracovním listem.

Čas: 45 minut

Průběh hodiny:

1. HYPOTÉZA – Na tabuli se před začátkem či na začátku hodiny umístí hypotéza, kterou žáci vytvořili předcházející hodinu, a kterou tuto hodinu mají za úkol potvrdit či vyvrátit.

Časová dotace: 1 minuta

2. PRÁCE VE SKUPINÁCH S DOMÁCÍM ÚKOLEM – Žáci jsou rozděleni do skupin po 5, metodou barevných pastelek (každý žák si vylosuje jednu pastelku a žáci se stejnou barvou utvoří skupinu). Úkolem do skupin bude představit si články, které si za domácí úkol připravili. Ve skupině si je musí navzájem přečíst a zároveň si naslouchat. Následně na papír vypíší problémy a krizová místa, které se ve člancích objevily. Příklady problémů, které mohou zjistit ze článků: výroba jaderných zbraní, útoky na ropné plošiny, nedodržování lidských práv, diskriminace minorit, negativní vystupování na světové politické scéně a jiné.

Časová dotace: 10 minut

3. VNITŘNÍ A VNĚJŠÍ KONFLIKTY – Skupiny následně představují problémy, na které žáci ve skupině přišli, hypotéza se tím buď potvrzuje, či vyvrací. Učitel vše musí redukovat, usměrňovat, případně vysvětlovat, budou-li některé články nerelevantní či lživé. V rámci této aktivity se konflikty a problémy rozdělí na vnitřní

a vnější. Rozdělení konfliktu lze provést tak, že na poster se nakreslí obrys státu Íránu, který se připevní na tabuli a do tohoto posteru se budou zapisovat konflikty vnější okolo státu a vnitřní konflikty dovnitř siluety státu (viz příloha č. 10). Učitel do posteru zapisuje během skupinové prezentaci problému. Následuje diskuze nad příčinami a důsledky konfliktů. Žáci tím dostanou ucelenou představu, že Írán má konflikty uvnitř státu, do kterých nikdo nezasahuje, ale že má také vnější konflikty, kdy se dostává do střetu se světovými velmocemi a budí neklid na světové politické scéně kvůli svým činům a názorům.

Časová dotace: 12 minut

4. TURISTA – Žáci ve skupinách, které už mají stanovené, vymyslí na základě získaných informací z hodin, pravidla a opatření, která musí člověk dodržovat, chce-li navštívit Íránskou islámskou republiku jako turista. Snaží se určit místa, která mohou být pro turistu riziková. Jedna skupina dobrovolně představí svou práci a ostatní skupiny se k tomu vyjadřují.

Časová dotace: 10 minut

5. PRACOVNÍ LIST – Žáci dostanou individuální práci. Každý žák dostane pracovní list, který obsahuje shrnující a ucelující informace. Slouží k utřídění myšlenek. Žákům zároveň slouží jako zápis do sešitu. Pracovní list si žáci do sešitu vlepí. Kontrolu správného vyplnění provede učitel společně s žáky.

Časová dotace: 10 minut

6. REFLEXE – Zhodnocení hodin a žákovské práce v těchto hodinách. Žáci pomocí různých metod ohodnotí činnosti v tomto tematickém podcelku. Např. žáci si zavřou oči a překryjí je jednou rukou, druhou ruku zatnou v pěst, kdy pouze palec je natažený a hodnotí. Jeli palec směrem vzhůru, žákům se aktivity a téma líbily. V případě, směřuje-li palec směrem k podlaze, žákům se aktivita nelíbila a něco by na ní změnili. Tímto způsobem se žáci mohou ohodnotit sami, a to jakým způsobem pracovali ve skupinách – dobře či špatně.

Časová dotace: 2 minuty

11 Posouzení informací o Íránu z vybraných učebnic

První učebnice: Ohniska napětí ve světě od nakladatelství Kartografie Praha z roku 2007.

Jedná se o učebnici, kterou vydala Kartografie Praha. Kniha/učebnice je koncipovaná jako základní přehled všech konfliktů ve světě, ať se jedná o uzavřené či stále trvající. Učebnice začíná úvodem do problematiky, kde jsou shrnuty základní informace. Obsahuje velkou přehlednou mapu světa, kde jsou lokalizovány jednotlivé konflikty, které se pak v učebnici objeví. Konflikty jsou koncipovány podle jednotlivých světadílů. Nejprve se začíná s konflikty v Evropě, kde jsou jednotlivá ohniska, jejich vývoj a historie území. Poté se řeší další světadíly. Koncepce je u každého konfliktu stejná. Vždy je vybrán stát, ve kterém se odehrával nebo odehrává konflikt, k němu je uvedena mapa a následuje popis konfliktu, a to detailně. U konfliktu je popsána příčina, průběh a důsledek. Vše je doplněno o tematické mapy. U každého státu je také popsána základní charakteristika země a je zde uvedena vlajka státu.

Samostatná kapitola se věnuje íránské problematice. V učebnici je nastolený problém a konflikt detailně popsán a srozumitelně vysvětlen. Kapitola obsahuje vysvětlivky důležitých pojmů a doplňkové tematické mapy dokreslují představený problém.

Shrnutí: Kniha je vcelku komplexní a obsáhlá. Avšak nejedná se o učebnici do výuky pro žáky 9. ročníku na 2. stupni základních škol. Učebnice je spíše koncipovaná pro učitele, aby získali základní vhled do problematiky. Pro íránskou problematiku postačí jedna kapitola, která se jím zabývá. Učitel díky ní získá základní vhled do konfliktu a problematiky. Informace jsou zde plně postačující a relevantní, tudíž se učitel o ně může opřít. Další možností je poskytnout tuto učebnici nadanějším žákům, aby si sami kapitolu o Íránu přečetli.

Druhá učebnice: Současný svět: učebnice zeměpisu pro základní školy a víceletá gymnázia pro 8. nebo 9. ročník: základy společenského, hospodářského a politického zeměpisu, lidé a příroda – životní prostředí od autorů: Herink a Valenta z roku 2004.

Tato učebnice je určena pro 8 a 9. ročník základních škol a zaměřuje se na oblast humánní geografie. Je koncipována do několika kapitol, které na sebe logicky navazují, a učivo se postupně nabaluje. V učebnici se nachází kapitola: ohniska neklidu

v současném světě, která navazuje na předchozí kapitoly, kterými jsou: mezinárodní politické organizace a seskupení, státní hranice, způsob vlády, státní zřízení. Všechna tato témata dohromady spadají pod politický zeměpis = politickou geografii. Téma ohnisek neklidu v současném světě končí kapitolu politického zeměpisu a učebnice se poté věnuje tématu krajiny a životního prostředí.

Shrnutí: Kapitola ohnisek neklidu v současném světě obsahuje základní informace důležité k pochopení tohoto tématu. Pro žáky představuje ucelený text. Avšak k tomuto tématu nestačí pouze učebnice, ale pedagog musí sledovat aktuální dění a informace si dohledávat. Pro žáky je kapitola o tématu dostačující, avšak není dostačující pro pedagoga, který se v tématu musí vzdělat i mimo tuto učebnici. Učebnice se zabývá oblastmi, které jsou dlouhodobě problémové a zároveň se jedná i o nejznámější místa konfliktů. O íránském napětí se pedagog musí vzdělat mimo tuto učebnici. Učebnice je z roku 2004 a od té doby problémy a kontroverze související s Íránem eskalují. Avšak pozitivum je, že se jedná o učebnici, která i na tuto kapitolu klade důraz a neopomíjí ji jako mnohé učebnice. Naopak sami autoři zdůrazňují důležitost reflexe tohoto tématu a zároveň v příručce pro učitele apelují a doporučují, aby pedagog při studiu a výuce tohoto tématu využíval knihu Ohniska napětí ve světě od Kartografie Praha z roku 2007, viz výše. A zároveň také apelují na reflexi aktuálních konfliktů ve světě a práci se sdělovacími prostředky.

Další učebnice: mezi dalšími zkoumanými publikacemi jsou učebnice pro základní školy. **Mezi zkoumané učebnice patří** Zeměpis pro základní školy a víceletá gymnázia od nakladatelství Fraus z roku 2008, Zeměpis lidé a země od nakladatelství Nová škola, s.r.o. Brno z roku 2016.

Po komplexní analýze jednotlivých učebnic jsem došla k celkovému závěru. Učebnice byly určeny pro 9. ročníky základních škol, kde se nejčastěji ohniska napětí ve světě vyučují. Problémem však je, že samotné učebnice toto téma nemají dostatečně zpracované. V učebnici od nakladatelství Fraus dokonce tato kapitola kompletně chybí a není o tomto tématu žádná zmínka. V jiných učebnicích jsou alespoň náznaky tohoto tématu, nicméně žádné informace o íránském napětí. Tyto skutečnosti mohou být zapříčiněny dobou vydání jednotlivých učebnic, jelikož téma konfliktů ve světě zakořeňuje ve výuce zeměpisu posledních několik let. Navíc napětí v Íránu roste několik posledních let. Význam Íránu jako mocenského hráče na mezinárodním

politickém poli se vytváří v nedávné minulosti. Mnoho učebnic je tedy nepoužitelných pro výuku tohoto tématu. Žáci se musí spolehnout na pedagogův výklad a nemají další oporu v učebnici, kde by se mohli dozvědět informace navíc.

12 Vyhodnocení modelových hodin

Modelové hodiny jsou vytvořeny pro ideální podmínky panující ve třídě. Je potřeba, aby při realizování těchto hodin panovalo ve třídě příznivé klima a aby samotní žáci byli uvyklí na zvolený styl práce. V případě, že žáci nejsou zvyklí pracovat s tematickými mapami a vyhledávat v nich informace, mohou nastat problémy a práce jim zabere mnohem více času, než je v modelových hodinách naplánováno. V případě, že se jedná o třídu, která není příliš komunikativní a vyhýbá se diskuzi s učitelem, je na místě k realizování těchto hodin mnoho opatrnosti, protože hodiny jsou postaveny na celotřídní diskuzi. V tomto případě by byla vhodná určitá obměna v aktivitách či by měl učitel počítat s tím, že mnoho informací bude muset zodpovědět sám. Dále je možné v případě nedostatečné časové dotace aktivity protáhnout a rozdělit tyto aktivity do tří vyučovacích hodin. Samozřejmě záleží na rychlosti práce žáků. Modelové hodiny jsou nastaveny na ideální práci žáků s ohledem na dynamiku vyučovací hodiny, avšak s ohledem na konkrétní třídu je možné tyto aktivity časově prodloužit. Žáci by však měli změnit minimálně dvakrát za hodinu aktivitu, aby neupadali do apatie.

Během realizování modelových hodin mohou nastat dvě krizová místa, a to v případě práce se specifickými tematickými mapami, a pak v případě, kdy žáci mají na druhou hodinu donést článek o Íránu. Práce s tematickými mapami je specifická, a to díky specifičnosti tematických map. Kritické místo je to z důvodu, že s největší pravděpodobností se žáci s těmito mapami setkávají poprvé, z čehož vyplývá, že mohou mít problém zorientovat se v mapě, resp. pochopit, co a jakým způsobem zobrazuje. Důležité je žákům vysvětlit práci s tematickými mapami a ukázat jim jak pracovat s legendou, to by však měli žáci umět již od 6. ročníku. Avšak kdyby tyto schopnosti neměli, je potřeba jim vysvětlit základní práci s tematickými mapami. Další problém, který by mohl nastat, spočívá v tom, že tyto mapy jsou napsány v anglickém jazyce. Z toho důvodu poskytneme žákům překlad důležitých informací na vedlejší list, který přiložíme k dané mapě. Tímto eliminujeme krizová místa s prací s těmito druhy map. Nicméně práce s anglicky psanými mapami může napomoci integrované výuce cizího jazyka v rámci metody CLIL (Content and Language Integrated Learning), pro jejíž využití je právě zeměpis poměrně vhodný. Po výše zmíněných krocích by žáci neměli mít problém vyhledávat v mapě důležité informace.

Druhé kritické místo je v případě domácí přípravy na další hodinu. Zde se po žácích požaduje připravit si na další hodinu článek, který se bude vztahovat k nějakému problému ohledně Íránu. V tento moment se může stát, že někteří žáci si článek zapomenou připravit či si článek úmyslně nepřipraví. S touto situací musí pedagog počítat a připravit si předem řešení tohoto problému. Řešením může být: Učitel si předpřipraví články a poté žákům, kterým budou články chybět, je rozdá a tito žáci si budou muset v rychlosti ještě tyto články přečíst a poté se zapojit do práce s ostatními spolužáky. Další možností je, že učitel vytvoří z těchto žáků skupinku a do skupiny jim poskytne dva články, které budou muset zpracovat. Nebo další možností by bylo v případě, že škola disponuje počítači ve třídě či tablety, vyzvat žáky aby vyhledali nejaktuálnější článek a poté jej před třídou prezentovali. Tento poslední návrh značně zasáhne do časového rozložení hodiny, tudíž je potřeba upravit časovou dotaci a rozložení aktivit ve vyučovací hodině. Je na uvážení pedagoga, který styl řešení si zvolí jako nejvhodnější.

Některé třídy nejsou zvyklé na skupinovou práci. Pro tyto modelové hodiny je skupinová práce klíčová. V případě, že žáci neumí pracovat ve skupinách a jsou navyklí na frontální výuku, se časová dotace opět posune a prodlouží.

Tyto modelové hodiny jsou ideální pro pedagogy, které se snaží u žáků rozvíjet kritické myšlení. Pedagog zde působí pouze jako průvodce a žáci na důležité faktory a informace přicházejí sami prostřednictvím map a článků. Žáci také rozvíjejí digitální gramotnost, kdy musejí najít relevantní článek na internetu. Tyto modelové hodiny v tomto složení jsou vhodné pro třídy, kde učitel využívá skupinové práce, a žáci s učitelem komunikují a dokáží diskutovat. V případě tříd, kde žáci jsou spíše mlčenlivější nebo jsou zvyklí pouze na frontální výuku, doporučení pedagogovi je vytvořit jistou modifikaci modelových hodin nebo prodloužení časové dotace ze dvou vyučovacích hodin na tři vyučovací hodiny, do kterých se jednotlivé aktivity rozloží.

12.1 Reflexe uskutečněných modelových hodin

Toto vyhodnocení se vztahuje k praktické části, kdy byly modelové hodiny uskutečněny v rámci výuky ohnisek napětí u žáků deváté třídy základních škol. Modelové hodiny byly vyučovány na „vesnické“ škole Jana Ámose Komenského Kly. Tato škola je spádová pro žáky z okolních obcí. Výuka se uskutečnila v rámci tématu ohnisek světového napětí, přesněji řečeno ohniska napětí v Asii.

Modelové hodiny se řadí k tzv. netradičním hodinám. Pro žáky šlo o jedinečné téma se specifickým stylem práce zcela odlišným od běžné výuky. Žáci tak hodinu vnímali jako netradiční, speciální, zajímavou a ojedinělou.

POZITIVA: připravenost – někteří žáci sledují každý večer zprávy, práce s cizojazyčnými tematickými mapami, práce v kolektivu, pedagog působí jako facilitátor, rozvoj kritického myšlení

Modelové hodiny přinesly mnoho pozitiv jak ze strany přípravy výuky, tak ze strany reakce žáků. Pozitivem, které se projevilo během výuky modelových hodin, je všeobecný rozhled některých žáků ve třídě. Minimálně jedna třetina žáků sleduje s rodiči večerní zpravodajství. Díky sledování večerních zpráv mělo mnoho žáků povědomí o americko-iránské krizi. Další informací, kterou žáci měli, bylo zabití iránského generála a také iránské sestřelení ukrajinského letadla. Zde je tedy důležité nepodceňovat žáky a připravit se na to, že někteří žáci mají určitý zjednodušený globální rozhled a o tyto situace se zajímají. Aktivnější v těchto modelových hodinách byly převážně chlapci, kteří se o toto téma zajímali a na mnoho informací se dále doptávali. Příčinou by mohlo být jejich přirozený zájem o vojenské a konfliktní záležitosti. Naopak dívky byly spíše nemluvné, ale nejvíce se projevíly při skupinové práci a při informacích, které se týkaly postavení žen ve společnosti či vnitřních problémů Íránu. Informace vojenského a strategického charakteru dívky příliš nezaujaly. Nicméně projevení žáků a diskuze s žáky byla známkou jejich zájmu.

Žáci musí v rámci modelových hodin, pracovat s cizojazyčnými tematickými mapami v duchu CLIL). Toto je pro žáky jak rozvíjející, ale částečně stresující. Problém nastává u žáků, kteří jsou slabí v oblasti cizích jazyků, v tomto případě v angličtině. Tito žáci mohou být poté ve stresu kvůli tomu, že dané mapě nerozumí. Tomuto faktoru lze předejít tím, že žákům do skupin rozdáme překlady a české vysvětlivky a českou legendu. Během výuky tomu bylo tak skutečně a k žádnému problému nedošlo.

Práce ve skupině je pozitivem těchto modelových hodin, jelikož se žáci mohou radit, mohou si sdělovat své pocity, své zážitky z toho, co se dozvěděli, a mohou mezi sebou diskutovat, což je pro řešené téma také důležité a potřebné. Zároveň se žáci ve skupině navzájem motivují do práce.

Dalším pozitivem je rozhodně samostatnost žáků a úloha pedagoga pouze jako facilitátora neboli průvodce. Žáci jsou nuceni si na veškeré informace přijít sami a pedagog jim pomáhá pouze vybírat ty nejdůležitější informace a třídit je. Pedagog

také pomáhá žákům v tématu se lépe zorientovat a pomáhá jim třídit myšlenky. Žáci jsou nuceni v tomto stylu výuky kriticky myslet a rozvíjet své schopnosti a dovednosti.

NEGATIVA: problémové skupinky a nepracující žáci, časový harmonogram, nepřipravení žáci – zapomenutý domácí úkol.

Největším problémem, který nastal při výuce modelových hodin, byla samotná skupinová práce. Skupiny byly voleny na základě náhodnosti pomocí obrázků. Bohužel došlo k situaci, že jedna skupina nepracovala tak, jak by se očekávalo, a žáci spolu diskutovali nad jiným tématem. U této skupiny byla potřeba osobní asistence pedagoga. Na druhou modelovou hodinu byly skupiny žáků stejné, ale daná skupina žáků již pracovala, jak se očekávalo.

Negativem a rizikem, na které bylo již upozorňováno a které se při modelových hodinách projevilo, bylo zapomenutí článku, který byl zadán k prostudování jako domácí úkol. Tím, že na škole funguje systém minusových a plusových bodů za zapomínání, byl počet zapomenutí domácího úkolu v podobě článku na druhou vyučovací hodinu minimální, jelikož žáci za každé zapomenutí věci na danou výuku dostávají minusové body, které se poté sčítají a za určitý počet bodů žáci dostávají napomenutí třídního učitele, napomenutí ředitele atd. S tímto rizikem bylo však autorkou počítáno a byly připraveny do zásoby články o Íránu pro zapomnětlivé žáky. Nicméně těchto zapomnětlivých žáků bylo minimum, a to pouze dva. Situace se vyřešila tak, že někteří žáci měli připraveno více článků, a tak poskytli zapomnětlivým žákům své články. Žáci si v rychlosti články přečetli a zapojili se do skupinové práce.

Určitým problémem a negativem je samotný časový harmonogram. U výuky modelových hodin nenastal problém s nedostatkem času na jednotlivé aktivity. Žáci pracovali dynamicky a o čase byli pravidelně informováni. Problém s časem nastal ve fázi diskuze, kdy žáci měli mnoho otázek a sami chtěli různé získané informace z tematických map rozebírat, a to hlavně proč tomu tak je a co je příčinou. Toto všechno se však dozvedí v další modelové hodině. Což je na jednu stranu i pozitivem, jelikož to v žácích vzbuzuje emoce, zvědavost a motivaci do další modelové hodiny. Pro autorku byla tato situace pozitivem a nenastal časový deficit, avšak pro ostatní pedagogy to autorka vyhodnotila jako negativum, jelikož záleží na konkrétních schopnostech daného pedagoga, který bude modelovou hodinu praktikovat. Pedagog však musí diplomaticky ukočírovat tyto vzniklé otázky a emoce a vytvořit s žáky

hypotézu. Nelze tuto diskuzi hrubě utnout, jelikož to by v žácích mohlo vyvolat ztrátu zájmu a negativní nazírání na pedagoga. Naopak je potřeba hladce přejít z diskuze do hypotézy, a přesto žákům neprozradit informace, na které se ptají, a které se dozví až příští hodinu. Kdyby pedagog odpověděl v diskuzi na veškeré otázky, na které se žáci ptají, další modelová hodiny by ztratila aha efekt a žáci by již neměli v sobě potřebné emoce a motivaci do další modelové hodiny. Dále je také potřeba vědět, jak dlouho je možné s žáky diskutovat, nechat v nich vznikat otázky, na které nedostanou přímou odpověď, a kdy je čas plynule přecházet do další fáze. Z toho důvodu může být pro některé pedagogy tato situace pozitivem a pro některé negativum, záleží jaké má pedagog znalosti a dovednosti. U těchto modelových hodin se podařilo udržet diskuzi na lince teoretické a diskuze plynule přešla do fáze hypotézy.

Závěr

Předložená práce pojednávala o Íránu a jeho implementaci do vzdělávání zeměpisu na základní škole. Práce se snažila vysvětlit důležitost reflektovat téma Íránu, odlišné kultury, blízkovýchodního napětí i ve školství. Žáci jsou dnes zahlcováni informacemi z médií a je důležité, aby se v nich dokázali orientovat. Dále je důležité, aby žáci dokázali reflektovat aktuální témata a nezůstávali jen v u historických ohnisek napětí. Dnešní globalizovaný svět je velmi turbulentní, vznikají nové konflikty nebo se znovu zažehávají ty staré. V případě, když jsou ohniska světového napětí vyučována v 9. ročníku v rámci humánní geografie, pedagogové sklouzávají k reprodukování historických konfliktů a již uzavřených či utlumených konfliktů jako je Rwanda v 90. letech, spor o Kašmír nebo konflikt v Severním Irsku atd. Samozřejmě tyto konflikty jsou důležité a pedagogové by se o vybraných historických konfliktech měli zmínit, avšak pedagogové nesmějí zapomínat na reflektování aktuální politické situace, což je mnohdy problém.

Na příkladu Íránu lze dětem vysvětlit nejpálčivější problémy, které vzbuzují napětí v celém světě, ale zároveň poznají také odlišný politický režim a životní styl lidí. Na tomto příkladu žáci pochopí rozdíl mezi lokálním, regionálním a globálním konfliktem, mezi lokální, regionální a globální prostorovou dimenzí a dokáží si je utřídit. Vše je vysvětleno na konkrétních příkladech. Žáci jsou zároveň nuceni ke kritickému myšlení a samostatné práci, jelikož informace jim nejsou předávány pouze od pedagoga, ale musí si je nalézt sami.

Práce byla rozdělena do dvou částí, přičemž první část je zaměřena na teoretický výklad nejdůležitějších poznatků o Íránu a druhá část je pedagogicky zaměřena na vlastní výuku a implementaci tohoto tématu do výuky. Samotný pedagog musí mít utříděné myšlenky a musí toho o daném problému vědět co možná nejvíce. Reflektování aktuální politické scény je pro pedagoga obtížný úkol, ale předává tak žákům důležité hodnoty a informace. Tudiž i pro pedagoga je tato činnost důležitá a vysoce smysluplná.

Írán dnes působí na mezinárodní politické scéně sebevědomě jako geopolitická mocnost, která se chce promlouvat hlavně do dění v západní Asii, ale také chce vstoupit na světový ekonomický trh díky produkci ropy a zemního plynu. Za poslední dva roky byl v médiích prezentován bezpočet kauz ohledně Íránu, které působily napětí. I proto je důležité reflektovat toto téma, jelikož pod nápoem množství mediálních informací si žáci mohou vytvořit zkreslené názory. Z toho důvodu je vhodné, aby pedagog žákům zprostředkoval toto téma skrze probírané učivo: ohniska světového napětí.

Zdroje

ATKIN, M., 1980. *Russia and Iran 1780-1828*. U of Minnesota Press. ISBN 0816656975

AXWORTHY, M., 2014. *Dějiny Íránu: říše ducha - od Zarathuštry po současnost*. Vyd. 2. Přeložil Jan MAREK. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny. ISBN 978-80-7422-352-5.

BAER, R., 2010. *Jak naložit s ďáblem: íránská velmoc na vzestupu*. Praha: Volvox Globator. ISBN 978-80-7207-755-7.

BAZIN, M., EHLERS E., HOURCADE, B., 2014. *Alborz, Geography*. Encyclopædia Iranica [online]. [cit. 2020-04-12]. Dostupné z: <http://www.iranicaonline.org/articles/alborz-geography>

BĚLECKÝ, Z., 2007. *Klíčové kompetence v základním vzdělávání*. V Praze: Výzkumný ústav pedagogický, ISBN 978-80-87000-07-6.

BOHÁČ, A., 2014. *Status křesťanských minorit v islámských zemích Blízkého východu*. Ostrava. Disertační práce. OSTRAVSKÁ UNIVERZITA V OSTRAVĚ. Vedoucí práce Prof. RNDr. Vladimír Baar, CSc.

CVRKAL, Z., 2007. *Írán*. Praha: Libri. Stručná historie států. ISBN 978-80-7277-337-4.

ČTK, 2020. *The Washington Post: Trump hrozil Evropě cly. Chtěl, aby státy Írán obvinily z porušování jaderné dohody*. Hospodářské Noviny [online]. [cit. 2020-05-16]. Dostupné z: <https://zahranicni.ihned.cz/c1-66706850-usa-hrozily-evrope-cly-kvuli-iranu-trump-chtel-aby-eu-iran-obvinila-z-porusovani-jaderne-dohody>

ČTK, 2020. *Trump nařídil námořnictvu, aby zničilo veškeré íránské lodě, které by obtěžovaly americká plavidla*. Hospodářské Noviny [online]. [cit. 2020-05-16]. Dostupné z: <https://zahranicni.ihned.cz/c1-66754130-donald-trump-naridil-namornictvu-aby-znicilo-veskere-iranske-lode-jez-by-obtezovaly-americka-plavidla>

Encyclopaedia Britannica, 2020. *Zagros Mountains: Mountains, Iran*. [online]. 2020 [cit. 2020-05-16]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/place/Zagros-Mountains>

Encyclopaedia Iranica, 2020. [online]. [cit. 2020-03-25]. ISSN 2330-4804. Dostupné z: www.iranicaonline.org

Freedom House, 2019. *Global Freedom Status* [online]. [cit. 2020-01-8]. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/explore-the-map?type=fiw&year=2020>

HERINK, J., VALENTA V., 2004. *Současný svět: učebnice zeměpisu pro základní školy a víceletá gymnázia pro 8. nebo 9. ročník: základy společenského, hospodářského a politického zeměpisu, lidé a příroda – životní prostředí. 2., rozš. a upr. vyd.* Praha: Nakladatelství České geografické společnosti, ISBN 80-86034-62-3.

HINNELLS, J., 2012. *Iran myths and legends*. Encyclopædia Iranica [online]. [cit. 2020-04-12]. Dostupné z: <http://www.iranicaonline.org/articles/iran-iv-myths-and-legends>

HNIZDO, B., 1995. *Mezinárodní perspektivy politických regionů*. Praha: ISE-Institut pro stredo-evropskou kulturu a politiku, ISBN 80-85241-95-1.

HRDINOVÁ, M., 2013. *Historičtí vládci Íránu*. Obrázky z cest [online]. [vid. 2017-10-20]. Dostupné z: <http://www.obrazkyzcest.cz/clanek/iran/perska-rise>

CHALUPA, P., a HÜBELOVÁ, D., 2016. *Zeměpis. 5., aktualizované vydání*. Brno: Nová škola, Duhová řada. ISBN 978-80-7289-771-1.

CHÁTAMÍ, M., 2001. *Islám, dialog a občanská společnost*. Praha: Babylon.

International SOS, 2019. *Travel Security Risk* [online]. [cit. 2020-01-8]. Dostupné z: <https://www.travelriskmap.com/#/planner/map/security>

Iran (Islamic Republic of), 2017. *Population Pyramids of the World from 1950 to 2100* [online]. [vid. 2018-01-28]. Dostupné z: <https://www.populationpyramid.net/iran-islamic-republic-of/2017/>

Iran (Islamic Republic of), 2018. *UNdata: A world of information* [online]. [vid. 2018-01-28]. Dostupné z: <http://data.un.org/CountryProfile.aspx?crName=Iran%20%28Islamic%20Republic%20of%29>

Iran Population 2018, 2018. *World Population Review* [online]. [vid. 2018-01-28]. Dostupné z: <http://worldpopulationreview.com/countries/iran-population/>

Írán, 2017. *Amnesty International* [online]. [vid. 2018-02-15]. Dostupné z: <https://www.amnesty.cz/iran>

Írán Populace, 2015. *City populations worldwide* [online]. [vid. 2018-01-28]. Dostupné z: <http://populace.population.city/iran/>

Írán: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled, 2017. BusinessInfo.cz: Oficiální portál pro podnikání a export [online]. [vid. 2018-01-28]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/iran-zakladni-charakteristika-teritoria-ekonomicky-19380.html>

KET, IRE, 2019. *Na íránský tanker v Rudém moři někdo zaútočil, potvrdila íránská diplomacie*. ČT24 [online]. [cit. 2020-05-16]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2947766-u-saudske-arabie-vybuchl-iransky-tanker-zasahly-ho-strely-ropa-unika-do-rudeho-more>

KET, PET, 2019. *Na dva ropné tankery v Ománském zálivu zřejmě někdo zaútočil. USA ukázaly na Írán*. ČT24 [online]. [cit. 2020-05-16]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2841239-v-omanskem-zalivu-hori-ropne-tankery-media-mluvi-o-utoku-a-explozi>

KOKAISL, P., 2009. *Geografie náboženství*. V Praze: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta. ISBN 9788021319356.

LINDNER, T., 2020. *Vývoj v Íránu: Teherán už nechce jadernou dohodu, Irák americké vojáky*. Respekt [online]. [cit. 2020-05-16]. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/politika/vyvoj-v-iranu-teheran-uz-nechce-jadernou-dohodu-irak-americke-vojaky>

MARSHALL, T., 2018. *V zasetí geografie: jak lze pomocí deseti map pochopit světovou politiku*. V Praze: Rybka Publishers. ISBN 978-80-87950-49-4.

MATLOVIČ, R., 2001. *Geografia religii*. Prešov: GRAFOTLAČ. ISBN 80-8068-062-0.

MOSSAD EL-SABA, A., 2015. *Iranian Culture and Tradition* [online]. [cit. 2020-02-16]. Dostupné z: <https://www.globalizationpartners.com/2015/12/03/iranian-culture-and-tradition/>

MOSTOFI, K., AFARY J., a AVERY, P., W., 2020. *Iran*. Encyclopaedia Britannica [online]. [cit. 2020-05-16]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/place/Iran>

NETTL, B., 2012. *Iran music*. Encyclopædia Iranica [online]. [cit. 2020-04-12]. Dostupné z: <http://www.iranicaonline.org/articles/iran-xi-persian-music>

O šaría všeobecně (co znamená šaría). Islámská výzva [online]. [vid. 2017-10-20]. Dostupné z: <https://islamskavyzva.com/o-saria-vseobecne-co-znamená-saria/>

PEŠTOVÁ, J., 2008. *Zeměpis 9 pro základní školy a víceletá gymnázia*. Plzeň: Fraus, ISBN 978-80-7238-590-4.

PRICE, M., 2006. *Culture Of Iran* [online]. [vid. 2017-10-08]. Dostupné z: cultureofiran.com

PRICE, M., 2016. *Dějiny křesťanství v Íránu. Orientalismus: historie a náboženství* [online]. [vid. 2017-10-08]. Dostupné z: <http://www.orientalismus.cz/texty/KrestaneIran.html>

PRICE, M., 2009. *Iran, a Brief History*. Culture Of Iran [online]. [vid. 2017-10-08]. Dostupné z: http://cultureofiran.com/a_brief_history.html

PRICE, M., 2009. *Perian Cuisine, a Brief History*. Culture Of Iran [online]. [vid. 2017-10-08]. Dostupné z: http://cultureofiran.com/a_brief_history.html

PROCHÁZKA, M., 2013. *Komparace vybraných kultur zemí bývalé Hedvábné stezky*. Praha, Diplomová práce. Vysoká škola hotelová v Praze 8, spol. s.r.o. Vedoucí práce Mgr. Monika Klímová.

ProtectedPlanet, 2020. *Vargin in Iran* [online]. [cit. 2020-05-16]. Dostupné z: <https://www.protectedplanet.net/vargin-protected-area>

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, 2013. [online]. Praha: MŠMT, 142 s. [cit. 2014-05-02]. Dostupné z WWW: http://www.nuv.cz/file/433_1_1/.

RIEGL, M., 2013. *Proměny politické mapy po roce 1945*. Praha: Grada, Politologie (Grada). ISBN 978-80-247-4111-6.

SIEGL, E., 2013. *Islám versus modernizace?: náboženství, sekularismus a rozvoj v Turecku: pohled Turguta Özala*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů. ISBN 9788087558140.

Statistical Centre of Iran, 2020. [online]. [vid. 2020-11-10]. Dostupné z: <https://www.amar.org.ir/english/>

Statistical Centre of Iran, 2016. *Selected Results of the 2016 National Population and Housing Census* [online]. [vid. 2018-02-15]. Dostupné z: https://www.amar.org.ir/Portals/1/census/2016/Iran_Census_2016_Selected_Results.pdf

ŠLACHTA, M., BURDA T., a HOLEČEK, M., 2007. *Ohniska napětí ve světě*. Praha: Kartografie Praha, ISBN 978-80-7011-926-6.

ŠMÍDOVÁ, P., 2009. *Současná zahraniční politika Íránu*. Praha, Bakalářská práce. Vysoká škola ekonomická v Praze. Vedoucí práce Šabacká, Yvona.

ŠMÍDOVÁ, P., 2010. *Současná zahraniční politika Íránu: 2. Vnitropolitický vývoj Íránu*. Valka.cz [online]. [vid. 2017-12-2]. Dostupné z: https://www.valka.cz/13800-Soucasna-zahranicni-politika-Iranu-2-Vnitropoliticky-vyvoj-Iranu#p13800_57

ŠVAMBERK, A., *Mahmúd Ahmadínežád*. Novinky.cz [online]. [vid. 2018-01-18]. Dostupné z: <https://tema.novinky.cz/mahmud-ahmadinezad>

The Economist Intelligence Unit, 2019. *Democracy Index 2019* [online]. [cit. 2020-01-8]. Dostupné z: <https://www.eiu.com/topic/democracy-index>

TUREČEK, B., 2013. *Labyrintem Íránu: cesta do nitra jaderné říše a k pramenům jejího vzdoru*. Praha: Knižní klub. ISBN 978-80-242-3938-5.

TUREČEK, B., 2007. *Světla a stíny islámu: drama Blízkého východu a sonda do duší jeho obyvatel*. V Praze: Knižní klub. ISBN 978-80-242-1909-7.

Umírněný Chatámí stáhl kandidaturu na prezidenta Íránu, 2009. IDNES.cz [online]. [vid. 2018-01-18]. Dostupné z: <https://zpravy.idnes.cz/umirneny-chatami-stahl->

kandidaturu-na-prezidenta-iranu-pj1-

/zahranicni.aspx?c=A090316_094958_zahranicni_ad

VAGA, I., 2008. *Súdobé medzinárodno-politické konflikty a ich kultúrno-historický kontext: Prípadová štúdia USA - Irán.* Praha, Diplomová práce. Vysoká škola ekonomická v Praze. Vedoucí práce Prof. PhDr. Zuzana Lehmannová, CSc

Visit Iran, 2020. [online]. [cit. 2020-05-16]. Dostupné z: <https://www.visitiran.ir/>

WAISOVÁ, Š., 2007. *Atlas mezinárodních vztahů: prostor a politika po skončení studené války.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, ISBN 9788073800154.

YARSHATER, E., 2012. *Iran traditional history.* Encyclopædia Iranica [online]. [cit. 2020-04-12]. Dostupné z: <http://www.iranicaonline.org/articles/iran-iii-traditional-history>

Základní informace o Íránu. CK Mundo: Cestujte s lidmi na stejné vlně [online]. Hradec Králové [vid. 2017-10-14]. Dostupné z: <http://www.mundo.cz/iran>

ZIEGLOVÁ, I., 2013. *Strategická kultura Íránu a zbraně hromadného ničení.* Brno, Diplomová práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce PhDr. Petr Suchý, Ph.D.

Seznam příloh

Příloha č. I: Metodický list k aktivitě z první modelové hodiny

Příloha č. II: Aktivita – Dějiny, jakého státu?

Příloha č. III: Pracovní list

Příloha č. IV: Schéma politického režimu Íránu

Příloha č. V: Tematická mapa: Svoboda ve světě v roce 2019

Příloha č. VI: Tematická mapa: Cestovní rizika a bezpečnost ve světě v roce 2019

Příloha č. VII: Tematická mapa: Demokracie ve světě v roce 2019

Příloha č. VIII: Mapa počtu křesťanů v jednotlivých provinciích Íránu v roce 2016

Příloha č. IX: Mapa křesťanských kostelů v Íránu v roce 2016

Příloha č. X: Poster s vnitřními a vnějšími problémy Íránu

Příloha č. XI: Vzor 1 - vypracovaný pracovní list

Příloha č. XII: Vzor 2 - vypracovaný pracovní list

AKTIVITA K PRVNÍ MODELOVÉ HODINĚ – METODICKÝ LIST

1. Žáci dostanou do skupin rozstříhaný text, který se vztahuje k dějinám Íránu, avšak žákům nebude sděleno, o jaký stát se jedná. Žáci musejí podle indicií na konkrétní stát přijít sami. Je dovoleno používat atlas. Žáci ho dokonce potřebují ke správnému určení státu.

2. Text rozstříháme podle jednotlivých odstavců/podle jednotlivých úseků. Žákům dáme do skupin již rozstříhané texty. Žáci nejenom že musejí přijít na stát, o kterém je psáno, ale také musí chronologicky seřadit dané události od nejstarších po nejmladší. Texty je možné zalaminovat. Po jednom použití se texty nezničí a bude se s nimi lépe pracovat.

3. V textu jsou uvedeny indicie, které mají žáky navést, jaký stát mají hledat. V metodické části jsou indicie zvýrazněny, avšak žákům je dán text, kde indicie znázorněny nejsou. Tím se u žáků zaměřujeme ještě na čtenářskou gramotnost – vyhledávání nejdůležitějších informací v textu. Text je v metodické části srovnán chronologicky. Takto by ho měli složit i žáci.

4. Text s chronologickým řazením a se zvýrazněnými indiciemi:

Dějiny tohoto státu sahají až do roku 3000 př. n. l., kdy je toto území osidlováno prvními kmeny a prvními lidmi, kteří se usadili v okolí **pohoří Zagros**, včetně tohoto pohoří.

Od roku 550 př. n. l. zde vládli Peršané a **perština** se stala hlavním jazykem. Obyvatelé tohoto státu jím mluví do dnes.

Roku 224 n. l. vládla na tomto území Sásánovské říše, kde převažovalo křesťanské vyznání. Ke konci vlády této říše společnost začínala přijímat **náboženství islám**. A po vpádu Arabů se stal **dominantním náboženstvím**.

Největší politickou změnu v tomto státu přinesla poslední perská dynastie Pahlaví.

Muhammad Reza Pahlaví byl považován za panovníka, který zmodernizoval společnost. Tento šáh se orientoval na západní země a chtěl svou zemi přivést na stejnou úroveň, jakou měly například Spojené státy americké. Díky němu společnost bohatla a následně se zde stavěly honosné budovy a města se modernizovala. Navenek se země tvářila jako nejmodernější společnost, avšak šáhův režim byl brutální dovnitř, kde vládla tajná policie SAVAK a šáh se snažil zničit všechny své politické odpůrce. Jeho vláda byla autokratická a tvrdě potlačoval své politické protivníky.

Roku 1979 v této zemi vyvrcholí revoluce, kdy šáh Muhammad Reza Pahlaví utíká ze země a na místo nejvyššího vůdce přichází islámský duchovní. S jeho nástupem se změnilo politické uspořádání státu. Z původně autokratického státu se stává **teokratický stát**, kde hlavním ústavním zákonem je **právo šaría**. Šáriou se řídí veškerý společenský život a dění ve státě.

V roce 1980 je tato země napadena **sousední zemí – Irákem**. Začíná krutá válka, která trvala 8 let, a během ní byly použity chemické zbraně.

Zdroj: Autor, 2020

Příloha č. II: Aktivita – Dějiny, jakého státu?

TEXT: DĚJINY JAKÉHO STÁTU?

TEXT PRO ŽÁKY

Dějiny tohoto státu sahají až do roku 3000 př. n. l., kdy je toto území osidlováno prvními kmeny a prvními lidmi, kteří se usadili v okolí pohoří Zagros, včetně tohoto pohoří.

Od roku 550 př. n. l. zde vládli Peršané a perština se stala hlavním jazykem. Obyvatelé tohoto státu jím mluví do dnes.

Roku 224 n. l. vládla na tomto území Sásánovské říše, kde převažovalo křesťanské vyznání. Ke konci vlády této říše společnost začínala přijímat náboženství islám. A po vpádu Arabů se stal dominantním náboženstvím.

Největší politickou změnu v tomto státu přinesla poslední perská dynastie Pahlaví.

Muhammad Reza Pahlaví byl považován za panovníka, který zmodernizoval společnost. Tento šáh se orientoval na západní země a chtěl svou zemi přivést na stejnou úroveň, jakou měly například Spojené státy americké. Díky němu společnost bohatla a následně se zde stavěly honosné budovy a města se modernizovala. Navenek se země tvářila jako nejmodernější společnost, avšak šáhův režim byl brutální dovnitř, kde vládla tajná policie SAVAK a šáh se snažil zničit všechny své politické odpůrce. Jeho vláda byla autokratická a tvrdě potlačoval své politické protivníky.

Roku 1979 v této zemi vyvrcholí revoluce, kdy šáh Muhammad Reza Pahlaví utíká ze země a na místo nejvyššího vůdce přichází islámský duchovní. S jeho nástupem se změnilo politické uspořádání státu. Z původně autokratického státu se stává teokratický stát, kde hlavním ústavním zákonem je právo šaría. Šáriou se řídí veškerý společenský život a dění ve státě.

V roce 1980 je tato země napadena sousední zemí – Irákem. Začíná krutá válka, která trvala 8 let, a během ní byly použity chemické zbraně.

Zdroj: Autor, 2020

PRACOVNÍ LIST: ÍRÁN
shrnutí základních poznatků

1.

Lokalizuj Írán: popiš jeho polohu.

2.

Zakroužkuj pravdivá tvrzení o Íránu, u lživých tvrzení oprav chyby tak, aby se ze lživého tvrzení stalo pravdivé tvrzení. Můžeš pracovat s atlasem.

1. Írán je teokratická republika.
2. Státním náboženstvím v Íránu je sunnitský islám.
3. Území Íránu je převážně nížinaté a nenacházejí se zde pouštní oblasti.
4. Írán se zaměřuje na těžbu a distribuci ropy.
5. V Íránu se chovají převážně prasata.
6. Ve společnosti jsou rozdíly mezi muži a ženami. Ženy jsou podřízeny mužům.
7. Írán má kladný vztah s USA. Vzájemně se podporují.
8. Írán je nejsilnější regionální mocnost na Blízkém východě.

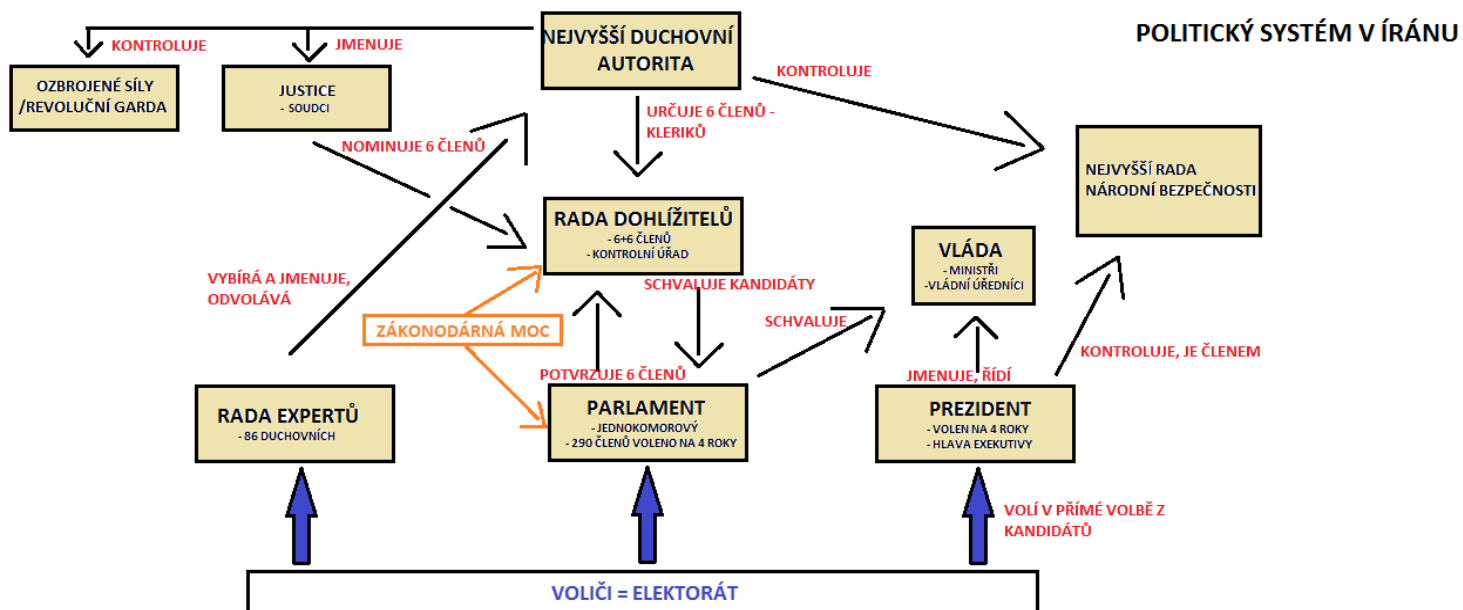
3. Vypiš příklady vnitřních a vnějších konfliktů, o kterých ses dozvěděl v souvislosti s Íránem.

VNITŘNÍ:

VNĚJŠÍ:

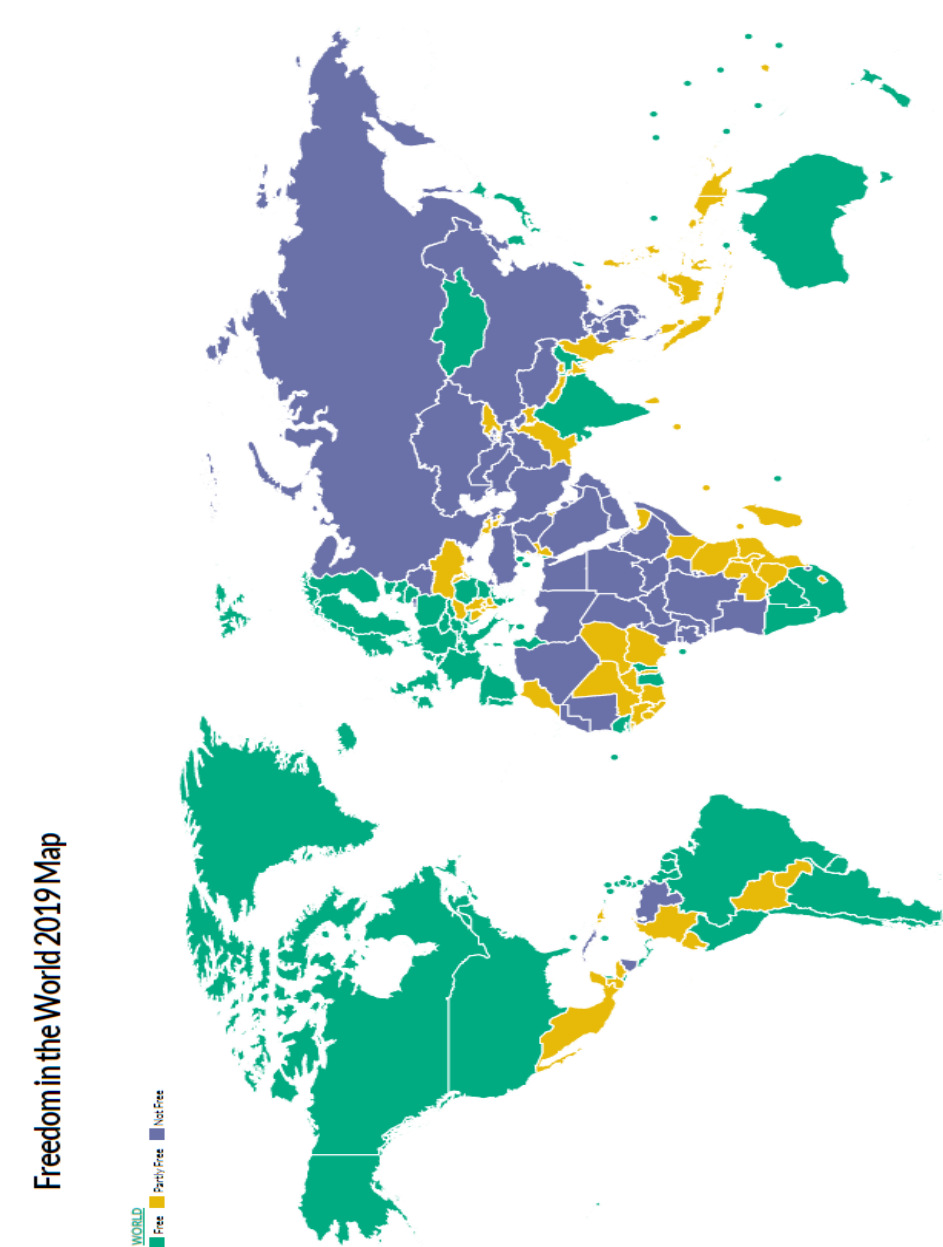
Zdroj: Autor, 2020

Příloha č. IV: Schéma politického režimu Íránu

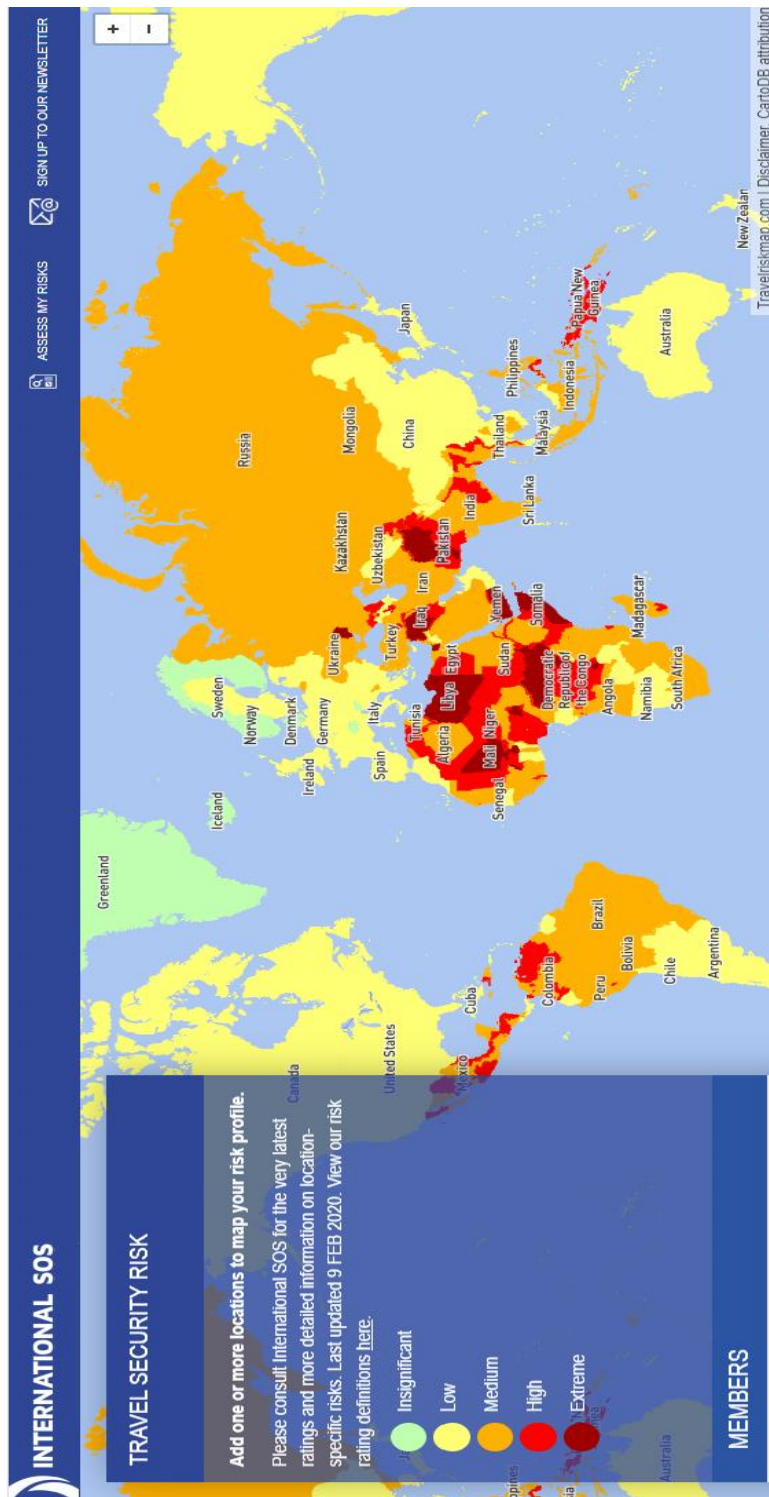
Zdroj: Autor, 2018

Příloha č. V: Tematická mapa: Svoboda ve světě v roce 2019

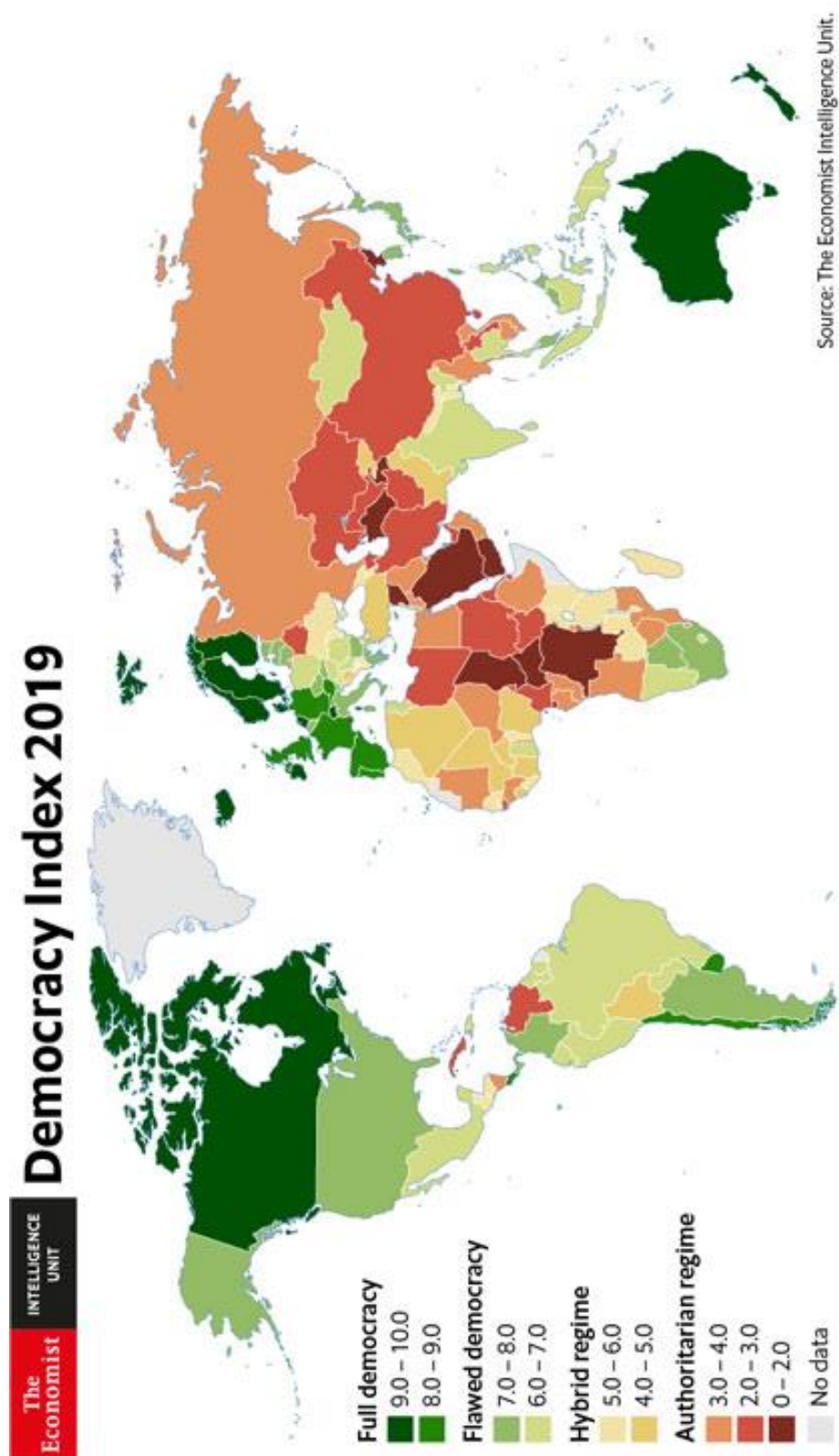
Zdroj: Freedom House, 2019

Příloha č. VI: Tematická mapa: Cestovní rizika a bezpečnost ve světě v roce 2019

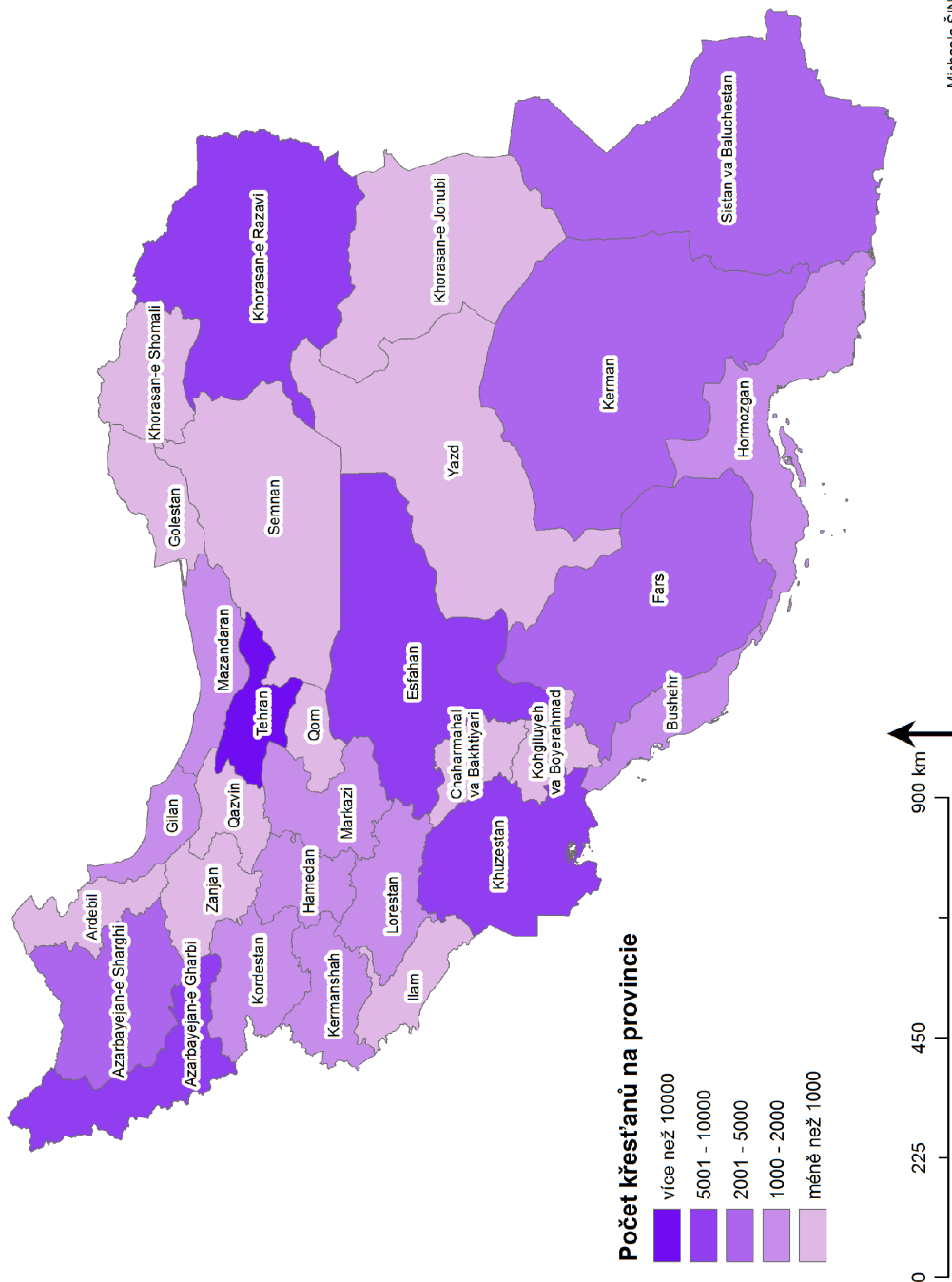
Zdroj: International SOS, 2019

Příloha č. VII: Tematická mapa: Demokracie ve světě v roce 2019

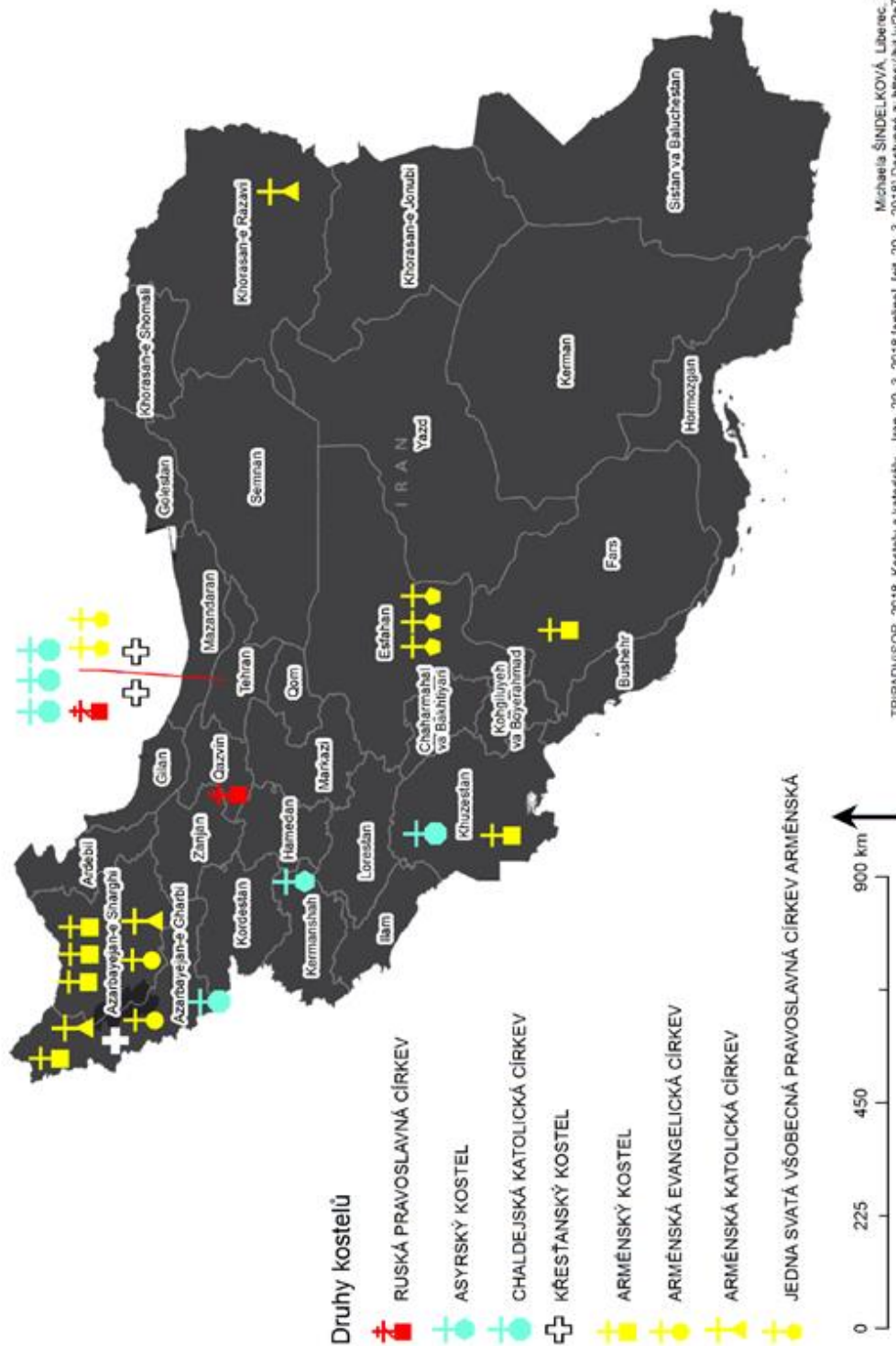
Zdroj: The Economist Intelligence Unit, 2019

Počet křesťanů v Íránu v roce 2016

AMAR, 2018. Iran statistical yearbook 2015-2016. 20. 3. 2018 [online]. [cit. 20. 3. 2018]. Dostupné z: <https://bit.ly/2p1xyS3>
 Michaela ŠINDELKOVÁ, Liberec, 2018
 AFGIS, 2018. services[vr]. 5. 4. 2018 [online]. [cit. 5. 4. 2018]. Dostupné z: <https://bit.ly/2H1beC2>

KŘEŠŤANSKÉ KOSTELY V ÍRÁNU V ROCE 2016

TRIPADVISOR, 2018. Kostely a katečiny – Írán, 20. 3. 2018 [online]. [cit. 20. 3. 2018]. Dostupné z: <https://bit.ly/2q7EZVj>
 MAPY.CZ, 2018. Kostely v Íránu, 20. 3. 2018 [online]. [cit. 20. 3. 2018]. Dostupné z: <https://bit.ly/2GzNFwr>
 ARCOIS, 2018. services[iv]. 5. 4. 2018 [online]. [cit. 5. 4. 2018]. Dostupné z: <https://bit.ly/2H1bcC2>
 Michaela SINDELKOVÁ, Liberec, 2018

Příloha č. XI: Vzor 1 - vypracovaný pracovní list

PRACOVNÍ LIST: ÍRÁN
shrnutí základních poznatků

1. Lokalizuj Írán: popiš jeho polohu.

ASIJSKÁ BLÍŽKÁ VÝCHOD V PERSKÉHO
ZÁLIVU, VODLU ÍRÁNU, PROTI SAUVSKÉ
ARABII

2. Zakroužkuj pravdivá tvrzení o Íránu, u živých tvrzení oprav chyby tak, aby se ze živého tvrzení stalo pravdivé tvrzení. Můžeš pracovat s atlasem.

1. Írán je teokratická republika.

2. Státním náboženstvím v Íránu je ^{ŠIITSKÝ} sunitský islám.

3. Území Íránu je převážně nížinaté a nenachází se zde pouštní oblasti. ^{HORNATÉ}

4. Írán se zaměřuje na těžbu a distribuci ropy. ^{NECHOVÁJÍ}

5. V Íránu se chovají převážně prasata.

6. Ve společnosti jsou rozdíly mezi muži a ženami. Ženy jsou podřízeny mužům.

7. Írán má ^{ZAPORNÝ} kladný vztah s USA. Vzájemně se ^{NEPOMÁHÁJÍ} podporují.

8. Írán je nejsilnější regionální mocnost na Blízkém východě.

3. Vypiš příklady vnitřních a vnějších konfliktů, o kterých ses dozvěděl v souvislosti s Íránem.

VNITŘNÍ:
PODRÁZOVNÉ POSTAVENÍ ŽEN, JEDNOTLIVÉ
NÁBOŽENSTVÍ, PŘEVRAŤ.

VNĚJŠÍ:
JADROVÉ ZBRANĚ, UKRAJINSKÉ LETADLO - SBĚRAČ;
KONFLIKT S USA, ÚTOK NA ropnou
ploštinu.

Zdroj: pracovní list - Autor, 2020, vypracování – žák 9. třídy

Příloha č. XII: Vzor 2 - vypracovaný pracovní list

PRACOVNÍ LIST: ÍRÁN shrnutí základních poznatků

1. Lokalizuj Írán: popiš jeho polohu.

Írán leží severovýchodně od Arabského poloostrova a Afriky.

2.

Zakroužkuj pravdivá tvrzení o Íránu, u lživých tvrzení oprav chyby tak, aby se ze lživého tvrzení stalo pravdivé tvrzení. Můžeš pracovat s atlasem.

1. Írán je teokratická republika.

2. Státním náboženstvím v Íránu je ^{šititsí} sunnitský islám.

3. Území Íránu je převážně ^{hornaté} nížinaté a ^{načkejší} nenacházejí se zde pouštní oblasti.

4. Írán se zaměřuje na těžbu a distribuci ropy.

5. V Íránu se chovají převážně ^{ovce} prasata.

6. Ve společnosti jsou rozdíly mezi muži a ženami. Ženy jsou podřízeny mužům.

7. Írán má ^{podporný} kladný vztah s USA. Vzájemně se ^{obviňují} podporují.

8. Írán je nejsilnější regionální mocnost na Blízkém východě.

3.

Vypiš příklady vnitřních a vnějších konfliktů, o kterých ses dozvěděl v souvislosti s Íránem.

VNITŘNÍ: náboženská nesvoloba, kontrola lidí, omezování lidských práv, podřadné postavení žen

VNĚJŠÍ: spor s USA, Jaderný program